

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BALIKÇILIK TEKNOLOJİSİ MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

ORTA VE DOĞU KARADENİZ BÖLGELERİ'NDE YAPILAN KÜÇÜK ÖLÇEKLİ
/ ARTİSANAL BALIKÇILIĞIN SOSYO-EKONOMİK DURUMU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Balıkçılık Tek. Müh. Refik ÖZYURT

KASIM 2013
TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BALIKÇILIK TEKNOLOJİSİ MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

ORTA VE DOĞU KARADENİZ BÖLGELERİ'NDE YAPILAN KÜÇÜK ÖLÇEKLİ
/ ARTİSANAL BALIKÇILIĞIN SOSYO-EKONOMİK DURUMU

Balıkçılık Tek. Müh. Refik ÖZYURT

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
“BALIKÇILIK TEKNOLOJİSİ YÜKSEK MÜHENDİSİ”
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 04.10.2013
Tezin Savunma Tarihi : 08.11.2013

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Kadir SEYHAN

Trabzon 2013

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Balıkçılık Teknolojisi Mühendisliği Anabilim Dalında
Refik ÖZYURT tarafından hazırlanan

ORTA VE DOĞU KARADENİZ BÖLGELERİ'NDE YAPILAN KÜÇÜK ÖLÇEKLİ
/ ARTİSANAL BALIKÇILIĞIN SOSYO-EKONOMİK DURUMU

başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 22/10/2013 gün ve 1527 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda
YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan : Prof. Dr. Kadir SEYHAN .....

Üye : Prof. Dr. Ertuğ DÜZGÜNEŞ .....

Üye : Doç. Dr. Mehmet KOCABAŞ .....

Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Balıkçılık Teknolojisi Mühendisliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans programında yürütülmüştür. Yapılan çalışmada Orta ve Doğu Karadeniz Bölgeleri'nde yapılan küçük ölçekli / artisanal balıkçılığın sosyo-ekonomik durumu incelenmiştir.

Tez danışmanlığımı üstlenerek bilgi ve desteklerini esirgemeyen ve her konuda desteğini hissettiğim değerli hocam Sayın Prof. Dr. Kadir SEYHAN'a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Arazi çalışmalarında değerli desteklerini her zaman görmüş olduğum yüksek lisans dönem arkadaşlarım Arş. Gör. Yahya TERZİ' ye, Balıkçılık Teknolojisi Mühendisi Savaş ŞAFFAK' a teşekkür ederim. Arazi çalışması sırasında benimle bilgilerini paylaşan, yardımcı olan su ürünleri kooperatifleri ve balıkçı dernekleri başkanlarıyla, anket çalışmalarına katılan bütün balıkçılara teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca öğrenim hayatım boyunca çalışmalarım sırasında gerek maddi gerek manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, en zor zamanlarımda destek ve fedakârlığını üzerimden hiçbir zaman eksik etmeyen sevgili annem; her şeyim Nursel ÖZYURT' a ve ilerlemiş yaşına rağmen desteğini üzerimden hiçbir zaman esirgemeyen dedem Ahmet ERDEM' e teşekkürü borç bilirim.

Refik ÖZYURT
Trabzon 2013

TEZ BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Orta Ve Doğu Karadeniz Bölgeleri’nde Yapılan Küçük Ölçekli / Artisanal Balıkçılığın Sosyo-Ekonomik Durumu” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Prof. Dr. Kadir SEYHAN’ ın sorumluluğunda tamamladığımı, örnekleri/verileri kendim topladığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun davrandığımı ve aksi bir durumun ortaya çıkması halinde her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 08/11/2013

Refik ÖZYURT

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	III
TEZ BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VII
SUMMARY	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	IX
TABLolar DİZİNİ.....	XI
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş	1
1.2. Balıkçılık Sektörünün Durumu.....	4
1.2.1. Balıkçılık Sektörünün Dünyadaki Durumu	4
1.2.2. Balıkçılık Sektörünün Türkiye ve Karadeniz'deki Durumu.....	7
1.3. Balıkçılığın Çeşitleri.....	11
1.3.1. Endüstriyel Balıkçılık	11
1.3.2. Eğlence Amaçlı-Sportif Balıkçılık	11
1.3.3. Küçük Ölçekli Balıkçılık	12
1.3.3.1. Dünyada ve Avrupa'daki Küçük Ölçekli / Artisanal Balıkçılık.....	15
1.3.3.2. Türkiye'deki Küçük Ölçekli / Artisanal Balıkçılık	16
2. MATERYAL VE METOT.....	17
2.1. Örnekleme Aşamasında Uygulanan Yöntem	17
2.2. Veri Toplama Aşamasında Uygulanan Yöntem.....	18
2.3. Verilerin Analizinde Uygulanan Yöntem.....	18
3. ARAŞTIRMA BULGULARI	19
3.1. Balıkçıların Soyso-Ekonomik Özellikleri	19
3.1.1. Balıkçıların Yaşı ve Doğum Yerleri.....	19
3.1.2. Balıkçıların Medeni Hali	21
3.1.3. Balıkçı ve Balıkçı Eşlerinin Eğitim Durumları	21
3.1.4. Balıkçıların Sahip Olduğu Çocuk Sayısı.....	24
3.1.5. Balıkçıların Ev Mülkiyeti	25

3.1.6.	Balıkçıların Otomobil Mülkiyeti	26
3.1.7.	Balıkçıların Sosyal Aktiviteleri	27
3.1.8.	Balıkçıların Sosyal Güvencesi.....	27
3.1.9.	Balıkçılarda Örgütlenme.....	29
3.1.10.	Balıkçıların Balıkçılığı Tercih Nedeni	30
3.1.11.	Balıkçıların Mesleki Tecrübeleri	32
3.1.12.	Balıkçıların Çalışma Koşulları	34
3.1.13.	Balıkçıların Sektörel Memnuniyeti	39
3.2.	Avlanma Filosunun Teknik ve Fiziksel Özellikleri.....	44
3.2.1.	Avlama Teknelerinin Kullanım Şekli.....	44
3.2.2.	Teknelerin Boyu	44
3.2.3.	Teknelerin Yaşı	45
3.2.4.	Teknelerin Mülkiyeti ve Sigorta Durumu	46
3.2.5.	Teknelerin Motor Gücü	48
3.2.6.	Tekne ve Av Gereçlerinin Satın Alınma Şekli	49
3.2.7.	Teknelerdeki Ağlar ve Diğer Av Araçları	50
3.3.	Küçük Ölçekli Balıkçılık Faaliyetlerinin Ekonomik Yapısı	51
3.3.1.	Balıkçıların Toplam Avlama Sermayesi.....	51
3.3.2.	Ekonomik Faaliyet Sonuçları	52
3.3.2.1.	Brüt Hasıla.....	52
3.3.2.2.	Gayrisafi Hasıla	52
3.3.2.3.	Balıkçılıktan Elde Edilen Gelir	53
3.3.2.4.	Devlet Desteği	53
3.3.2.5.	Balıkçıların Mazot Giderleri.....	54
3.3.2.6.	Aile Gelir-Giderleri	55
4.	TARTIŞMA VE SONUÇ.....	58
5.	ÖNERİLER	63
6.	KAYNAKÇA	64
7.	EKLER	68

ÖZGEÇMİŞ

Yüksek Lisans Tezi

ÖZET

ORTA VE DOĞU KARADENİZ BÖLGELERİ'NDE YAPILAN KÜÇÜK ÖLÇEKLİ / ARTİSANAL BALIKÇILIĞIN SOSYO-EKONOMİK DURUMU

Refik ÖZYURT

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Balıkçılık Teknolojisi Mühendisliği Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Kadir SEYHAN
2013, 67 Sayfa, 4 Ek Sayfa

Bu araştırmada, Orta ve Doğu Karadeniz (Sinop-Artvin) bölgelerinin kıyı şeridindeki 7 ilde (Sinop, Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin) yaşayan küçük ölçekli / artisanal balıkçıların sorunları ve sosyo-ekonomik durumunun incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla sahada deneklere, kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşan toplam 46'şar soru içeren anketler dağıtılmış ve ayrıca yüzyüze görüşmeler sonucunda bilgi elde edilmiştir. Toplam 168 balıkçının doldurduğu anketlerden elde edilen veriler incelenmiş, araştırma yapılan bölgedeki balıkçıların sosyo-ekonomik durumu, balıkçılıkla ilgili sorunlar ve bu sorunların çözülmesi için yardımcı olacak tavsiyeler belirtilmiştir.

Bölgede avcılık yapan balıkçıların yaşları 17 – 74 arasında olup bunların %48,21'inin ilkokul, %20,83'ünün ortaokul, %23,21'ini lise, , %5,36'sının üniversite mezunu olduğu; %1,79'unun da herhangi bir tahsilatının bulunmayıp sadece okuryazar olduğu, %0,6'sının da okuryazar olmadığı görülmüştür. Balıkçıların % 36,90'u balıkçılığı baba mesleği olması nedeniyle, %20,83' ü de işsizlik nedeni ile yapmaktadırlar. Balıkçıların %11,90'unun sosyal güvencesi olmamakla birlikte sosyal güvencesi olanların da %60,81' ini SGK' ya kayıtlı olanlar ve % 14,86'sını BAĞKUR' a kayıtlı olanların oluşturduğu belirlenmiştir. Balıkçıların %86,31'unun evli olduğu , %9,52'sinin hiç evlenmemiş olduğu saptanmıştır. Balıkçıların %86,31' inin aylık 1.000 TL'den az, %13,69'luk kısmının ise 1.000-1.500 TL arası kazandıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Balıkçılık, Artisanal, Küçük Ölçekli, Sosyo-Ekonomik

Master Thesis

SUMMARY

**SOCIO-ECONOMIC STATUS OF SMALL SCALE / ARTISANAL FISHERIES
IN MIDDLE AND EASTERN BLACK SEA REGIONS**

Refik ÖZYURT

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Fisheries Technology Engineering Graduate Program
Supervisor: Prof. Dr. Kadir SEYHAN
2013, 67 Pages, 4 Appendix Pages

In this study it's aimed to investigate the problems of the fishermen who involved in small-scale / artisanal fisheries and their socio-economic status in 7 cities (Sinop, Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize, ve Artvin) on the central and eastern Black Sea coast line. In accordance with this purpose surveys consisting 46 open ended and closed ended questions were distributed to subjects and also obtained information from face to face meetings. Data were obtained and analyzed from a total of 168 surveys, stated, socio-economic status of fisherman, problems related to fisheries and recommendations that will help to solve the problems.

The age of the fisherman was found between 17-74, and their proportion of education levels were 48.21% elementary school, 20.83% secondary school, 23.21% high school, 5.32% university, 1.79% uneducated but lettered, 0.60% not lettered. 39.90% of the fisherman chose this profession because of their fathers, 20.83% of them perform it because of joblessness. It's determined 11.90% of the fishermen have no social security, 60.18% of them bounded SGK and 14.86% BAĞKUR. 86.31% of the fishermen are married and 9.52% of them married never before. 86.31% of them have lesser than 1000 TL income per mount, and the rest have between 1000-1500 TL income per mount..

Key Words: Fisheries, Artisanal, Small scale, Socio-economic

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1. Tekne boyu ve teknoloji kullanımını göz önünde bulundurularak küçük ölçekli, artisanal ve endüstriyel balıkçılık	14
Şekil 2. Balıkçıların yaşları	19
Şekil 3. İllere göre balıkçıların doğum yerleri.....	20
Şekil 4. Balıkçıların medeni hâli	21
Şekil 5. Balıkçıların eğitim durumu	22
Şekil 6. Balıkçı eşlerinin eğitim durumu.....	22
Şekil 7. Tekne boylarına göre balıkçıların eğitim durumu.....	23
Şekil 8. Tekne boy gruplarına göre ev sahipliği durumu	25
Şekil 9. Tekne boy gruplarına göre otomobil sahipliği	26
Şekil 10. Balıkçıların sosyal aktiviteleri.....	27
Şekil 11. Balıkçıların sosyal güvencesi	28
Şekil 12. Tekne boy gruplarına göre balıkçıların sosyal güvencesi	29
Şekil 13. Balıkçıların üye oldukları kuruluşlar.....	30
Şekil 14. Balıkçıların balıkçılığı seçme nedenleri	31
Şekil 15. Tekne boy gruplarına göre balıkçıların balıkçılığı seçme nedenleri	31
Şekil 16. Balıkçıların mesleki tecrübeleri.....	33
Şekil 17. Tekne boy gruplarına göre balıkçıların mesleki tecrübeleri.....	33
Şekil 18. Tekne boy gruplarına göre balıkçıların iş gücü kaynağı	35
Şekil 19. Balıkçıların iş gücü bulma konusunda karşılaştığı sorunlar.....	35
Şekil 20. Balıkçıların avlanma sıklığı	36
Şekil 21. Tekne boy gruplarına göre balıkçıların günlük çalışma saatleri	36
Şekil 22. Tekne boy gruplarına göre avcılık yapılan saha genişliği.....	37
Şekil 23. Tekne boy gruplarına göre balıkçıların ceza alıp almaması.....	38
Şekil 24. Avlanılan avın pazarlanma şekli	38
Şekil 25. Tekne boy gruplarına göre balıkçılıktan elde edilen gelir.....	39
Şekil 26. Balıkçıları balıkçılık mesleğinden elde etmek istedikleri aylık gelir	40
Şekil 27. Balıkçıların balıkçılık mesleğinin dışındaki gelir kaynakları	40
Şekil 28. Balıkçıların diğer meslekleri	41

Şekil 29. Balıkçıların avlanılan av miktarını değerlendirme durumu	42
Şekil 30. Ava biçilen fiyattan memnun olmama nedenleri	43
Şekil 31. İllere göre yerel halkın balık tüketimine olan ilgi düzeyi	44
Şekil 32. Tekne boy gruplarına göre tekne yaşları	46
Şekil 33. Tekne boy gruplarına göre teknelerin mülkiyeti	47
Şekil 34. Tekne boy gruplarına göre motor gücü	49
Şekil 35. Tekne boy gruplarına göre tekne ve av araçlarının elde dilme şekli.....	50
Şekil 36. Kullanılan av araç ve gereçleri.....	51
Şekil 37. Tekne boy gruplarına göre balıkçılıktan elde edilen gelir.....	53
Şekil 38. Teknelerin mazot giderleri	54
Şekil 39. Tekne boy gruplarına göre aylık mazot gideri dağılımı.....	55
Şekil 40. Tekne boy gruplarına göre balıkçılık dışındaki aylık gelir dağılımı	56
Şekil 41. Balıkçı ve eşleri dışında aile bütçesine gelir sağlayanların gelirleri	57
Şekil 42. Balıkçı ailelerinin temel giderleri.....	57

TABLolar DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1. Tekne boy gruplarına göre illere göre yapılan anket sayısı	18
Tablo 2. Tekne boy gruplarına göre yaş grupları	20
Tablo 3. Balıkçıların halen daha okumakta olan çocuk sayısı	24
Tablo 4. Balıkçılıktan elde edilen gelir memnuniyeti	24
Tablo 5. Tekne boy gruplarına göre balıkçıların ev mülkiyeti	25
Tablo 6. Tekne boy gruplarına göre otomobil mülkiyeti.....	26
Tablo 7. Tekne boy gruplarına göre çalıştırılan kişiler	34
Tablo 8. Tekne boy gruplarına göre balıkçıların kendini koyduğu gelir sınıfı.....	42
Tablo 9. Tekne boy gruplarına göre anket yapılan tekne sayıları	45
Tablo 10. Tekne boy gruplarına göre tekne ve avlanma araçlarının sigorta durumu	48
Tablo 11. Tekne boy gruplarına göre ortalama avlanma sermayesi (TL)	52
Tablo 12. Tekne boy gruplarına göre devlet desteği	54

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Su ürünleri sektörü, insanların yeterli ve dengeli beslenmesi için gereksinim duyulan hayvansal protein açığının kapatılmasında kırmızı et ve kanatlı etinin yanında tüketiciler için oldukça önemli bir alternatif sunmaktadır. Dinamik bir yapıya sahip olan bu sektördeki üretimin birincil kaynağını ise avcılık oluşturmaktadır. Dünya geneline bakıldığında 2001 yılından bu yana yaklaşık olarak son 10 yıldır yalnızca avcılık yoluyla elde edilen toplam yıllık su ürünleri miktarı önemli bir miktarda değişmemiş; ortalama 90 milyon ton civarlarında seyretmiştir. Yine 2010 yılı verilerine bakıldığında da bu ortalama bozulmamış; dünya genelinde yalnızca avcılık yoluyla elde edilen toplam su ürünü miktarı 89.489.476 ton olmuştur. Yalnızca avcılık yoluyla elde edilen bu üretim miktarının ise dünya genelinde yetiştiricilik ve avcılık yoluyla elde edilen 168.369.129 tonluk toplam su ürünleri miktarı içerisindeki payı %53,1 dolayında olmakta ve bu 89.489.476 tonluk yalnızca avcılık yoluyla elde edilen ürünün de 77.392.626 tonunu; yani %86,4 gibi büyük bir çoğunluğunu sadece deniz ve okyanuslarda yapılan avcılık faaliyetleri sonucu elde edilen balıklar, kabuklular ve diğer yumuşakça ürünlerinin oluşturduğu bildirilmektedir (FAO, 2013).

Dünya nüfusunun hızla artarak 7 milyara yaklaşmaktadır. Bir insanın günlük olarak alması gereken hayvansal protein miktarı vücut ağırlığına ve yaşa göre farklılıklar göstermekle birlikte 50 g civarındadır. Dünya nüfusu dikkate alındığında bu protein ihtiyacının kasaplık hayvanlardan ya da diğer tüketilebilen kara hayvanlarının etinden sağlanması olanaksızdır. Bu nedenle de protein açığının büyük bölümünün başta balıklar olmak üzere, su ürünlerinden karşılanması kaçınılmaz olmuştur. Zira dünya geneline bakıldığında da 2010 yılında su ürünleri yetiştiriciliği ve avcılık yoluyla toplamda 148.476.426 tonluk balık, kabuklu ve diğer yumuşakçaların arzının gerçekleştiği ve bu arzın yaklaşık %86'sının (128.293.000 tonunun) insan gıdası olarak değerlendirildiği ve insan gıdası olarak değerlendirilen bu miktarın %47'sinin de taze olarak tüketildiğinin bildirilmiş olması bunu kanıtlar niteliktedir (FAO, 2013). Ancak balıkçılığın insan beslenimine olan katkısının yanında ayrıca sanayiye hammadde sağlaması, üretimden pazarlamaya önemli bir istihdam alanı oluşturması, kırsal ekonomik kalkınmaya yönelik

katkıları ve bunlara ek olarak ihracat potansiyeliyle de ülkelerin ekonomisine olan katkısı ise azımsanamayacak bir gerçektir.

Türkiye’de balıkçılık sektöründe çalışan toplam kayıtlı 46.361 balıkçı bulunmakta, Orta ve Doğu Karadeniz bölgelerinde çalışan kayıtlı balıkçı sayısı (11.010) ise Türkiye’nin tamamında balıkçılık sektöründe çalışan toplam kayıtlı balıkçı sayısının %23,7’sini oluşturmaktadır. 2010 Türkiye nüfus sayımı baz alındığında kırsal nüfusun (17.500.632) içinde su ürünleri ile uğraşan nüfusun oranı ise %2’dir (TÜİK, 2010; TÜİK, 2011). Bundan dolayıdır ki üretim ve tüketici arasındaki zincirde yer alan ve adına balıkçı dediğimiz insanların içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumları önemsenmelidir. Bu sektörde uğraşan insanların sorunlarının tanınması ve beklentilerinin belirlenmesi bu sektörün sorunlarını çözmek için kolaylık sağlayacaktır. Bir bölgenin sorunlarını irdelemek ve çözüm önerileri sunmak tüm ülke balıkçılarının sorunlarının çözümünü kolaylaştıracaktır (Altınbaş, 2000; Yücel, 2006).

Dünyada ve ülkemizde her alanda görülen yenilikler ve teknolojik gelişmeler balıkçılık alanında da görülmeye başlanmış ve balıkçılığın önemli bir geçim kaynağı olduğu Karadeniz’de de bu potansiyelden yararlanmak isteyen balıkçılar teknolojiye en son yenilikleri de kullanarak gemilerini donatmışlardır. Balıkçı gemileri sadece donanım bakımından gelişmekle kalmamış boy ve sayıca da zamanla artış göstermişlerdir. Bu gelişmelere bağlı olarak, bilinçsiz yapılan avcılık zamanla sürdürülebilir avcılığı tehdit etmiş ve av miktarlarının azalmasına neden olmuştur (TÜİK, 2012).Yıllardır dünyada avlanan toplam balık miktarındaki artışlar, Peru hamsisi, Kuzey doğu Atlantik ringası, Alaska kral yengeci gibi çeşitli balık stoklarının çökmesine neden olmuştur. Son olarak Kanada'nın Newfoundland bölgesindeki morina stoklarının çöktüğü bilinmektedir (Sainsbury, 1996). Karadeniz’de de aşırı avcılık, kalkan, hamsi, uskumru, ton, kılıç balığı gibi ticari balık türü stoklarının azalmasına ve mersin balığı gibi türlerin neslini tükenme noktasına getirmiştir (D.P.T., 2007).

Denizlerimizdeki yenilenebilir olan canlı deniz kaynakları ülkemiz balık avcılığında büyük paya sahiptir. Canlı deniz kaynaklarının yenilenebilir olması ise balıkçılığın sürdürülebilir olmasını sağlamaktadır. Balıkçılık alanında sürdürülebilirlik de, balık tür çeşitliliğine ve miktarına zarar vermeden balıkçılığın ekonomik olarak yapılması anlamını taşır ki bunun sağlanması insanlığın beslenmesinde son derece önemli olan deniz ürünlerinden, insanlığın maksimum düzeyde faydalanmasını sağlayacaktır. Ancak ülkemizde balıkçılıkla ilgili toplanan, özellikle balıkçı gemileri ve bunlarla yapılan

avcılıkla ilgili av verilerinin yeterli ve sağlıklı miktarda olmaması ülkemizdeki balıkçılığın en büyük sorunlarından biridir (Erdoğan, 2006). Balıkçılıkta sürdürülebilirliği sağlamak için yapılan çalışmalarda; avlanan balık miktarı kadar, balık türleri ve büyüklükleri, balıkçıların ve balıkçı teknelerinin sayıları, avlanmada kullanılan yöntemler ve kullanılan malzemelerin özellikleri de önemlidir ki bu durum, bilim adamlarının, karar vericilerin ve bu konuyla ilgili politika üretenlerin bu konuya olan eğilmelerini arttırılmasını sağlamıştır. Balıkçılık faaliyetleri ile ilgili yürütülen politikalar, ilk yıllarda balık kaynaklarına zarar vermeden mümkün olan en yüksek kârı elde etmek gibi, birbirlerini yakından ilgilendiren iki önemli konu üzerinde yoğunlaşmıştır. Günümüzde de bu görüşler temel olarak, balıkçılığın ekonomik ve balık türleri ile miktarlarının devamlılığına yani balıkçılığın sürdürülebilir olması konularında birleşmektedir. Bugün, her iki görüşün bir arada yer aldığı ve beraberinde balıkçılık sektörünün sosyo-ekonomik konularını da içeren çevreye duyarlı bir yönetim yaklaşımı kabul edilmektedir (Ünal, 2001). Optimum balıkçılık hedefinin ortaya atılması ve bu hedefe ulaşmak için balıkçılığı düzenleyici metotlar önerilmesi ise Beverton ve Holt (1957) ile başlamıştır. Bu metotlar; minimum göz açıklığı, minimum balık boyu, balıkçılık filosu gücünün azaltılması, av miktarının azaltılması, av filosu inşa etmeyi kontrol altına almak, balıkçılık aktivitesini kontrol etmek, kapalı sezon ve kapalı alan olarak ifade edilmektedir.

Türkiye bir deniz ülkesi ve aynı zamanda çok zengin iç su kaynaklarına sahip olmasına rağmen 2010 FAO verilerine göre dünya genelinde yalnızca avcılık yoluyla elde edilen 88.603.826 tonluk sucul bitkiler hariç toplam su ürünleri miktarının %5'ini (485.939 ton) üreterek Dünya genelinde yalnızca avcılık yoluyla elde edilen balık miktarı temel alınarak yapılan sıralamada ancak 30. sırada yer alabilmiştir. 2010 yılındaki bu 485.939 tonluk toplam üretimin ise %91,8'ini (445.680 ton) denizlerden, %8,20'sini (40.259 ton) ise iç sulardan sağlamıştır. Deniz ürünlerinin de %76'sı (338.827 ton) Karadeniz'den, bu oranın da %77,2'si (261.826 ton) gibi büyük bir çoğunluğu da Orta ve Doğu Karadeniz'den avlanmıştır (FAO, 2013; TÜİK, 2011). Böylece bu verilerden de anlaşılacağı üzere su ürünleri avcılığının Türkiye'de çok önemli bir paya sahip olduğu ve ülkemizde balıkçılık faaliyetinin büyük bir bölümünün Karadeniz'de; Karadeniz'in de Orta ve Doğu Karadeniz bölgelerinde gerçekleştiği; başka bir deyişle, Orta ve Doğu Karadeniz'de başta balıkçılık olmak üzere su ürünleri avcılığı önemli sektörlerden biri olduğu anlaşılmaktadır.

Orta ve Doğu Karadeniz'deki küçük ölçekli / artisanal balıkçılığın sosyo-ekonomik durumunun incelendiği bu çalışma, Sinop ili sınırından Gürcistan sınırına kadar uzanan Karadeniz'deki karasularımızda gerçekleştirilen küçük ölçekli ve artisanal balıkçılık faaliyetlerini kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle Karadeniz'in doğusundaki deniz küçük ölçekli ve artisanal balıkçılığı ele alınmıştır. Bu araştırma ile Orta ve Doğu Karadeniz'de faaliyet gösteren küçük çaplı balıkçıların sosyo-ekonomik yapıları, balıkçılık faaliyetleri ve bazı konulara ilişkin görüşleri hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır; balıkçılık yöneticilerine, ilgili idari birimlere, balıkçılıkla geçimini sağlayan şahıslara, kurumlara ve özellikle yerel yönetime, sosyo-ekonomik hedefleri de olan, kapsamlı bir balıkçılık yönetimini gerçekleştirebilmeleri için ihtiyaç duyacakları bazı bilgileri sunmayı hedeflemiştir. Çalışmanın Orta ve Doğu Karadeniz'de balıkçılık şeklinde incelenmesi TÜİK'in su ürünleri istatistiklerinde bu sahanın bir bütün olarak değerlendirilmesinden kaynaklanmıştır. Nitekim TÜİK tarafından Doğu Karadeniz olarak adlandırılan bu saha; Sinop, Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin illerinin kıyı kesimlerindeki balıkçılık faaliyetlerini içermektedir.

1.2. Balıkçılık Sektörünün Durumu

1.2.1. Balıkçılık Sektörünün Dünyadaki Durumu

İnsanoğlunun en eski uğraşlarından biri olan balıkçılıkla uğraşan toplumlar, halen daha insanoğlunun süregelen en eski yapılarından birini oluşturmaktadır. Kadın, çocuk ve erkeklerden oluşan bu kolonilerde balıkçı halk zaman içinde avlanmak ve günü kurtarabilmek amacıyla farklı araç, beceri ve teknolojileri kullanarak sürekli bir değişim içinde olmuştur. Bunlara ek olarak da bu değişimin yakalanan avın muhafazası ve işlenmesiyle ilgili olduğu da söylenebilir (Olaoye vd., 2012).

İçinde bulunduğumuz milenyum yıllarında balıkçılık üzerinde çeşitli baskılar söz konusudur. Balıkçılık, milyonlarca insana destek ve istihdam sağlayan global bir aktivite olmuş, su ürünleri üretimi dünya gıda üretiminde önemli bir role sahip olmuştur. Bugünkü anlamıyla balıkçılık aktivitesi döviz geliri demektir, yatırım demektir ve en önemlisi de artan nüfus için gıda kaynağı demektir (Emerson, 1995; Stone, 1997; Potts, 2003). 2009 yılında dünya genelinde insan besleniminde tüketilen toplam hayvansal kaynaklı protein miktarının %16,50'sini, tüketilen toplam protein miktarının ise % 6,40'ını oluşturan balık

tüketimiyle kişi başı balık tüketim miktarı 18,4 kg olmuştur. 2010 yılı ön değerlendirme sonuçları ise kişi başına balık tedarik miktarının daha da artarak 18,6 kg'a çıkacağını göstermektedir. Balıketi, 2,9 milyar insanın kişi başına düşen hayvansal kaynaklı protein tüketim miktarının hemen hemen %20'sini ve 4,2 milyar insanın da hayvansal kaynaklı protein tüketim miktarının %15 ini sağlamaktadır.

Dünyada su ürünleri üretimi; 2010 yılında toplam 168.369.129 ton olarak gerçekleşmiş, bu rakamın 148,4 milyon tonunu (%88,2) balıklar, kabuklular ve diğer yumuşakçalar, 19,9 milyon tonunu da (%11,8) sucul bitkiler oluşturmaktadır. Dünyadaki balıklar, kabuklular ve diğer yumuşakçalar üretimi 1950'de 19,3 milyon tona ulaşmış, 1989'da 100 milyon tonun üzerine çıkmış, 2010 yılına gelindiğinde ise görüldüğü üzere 150 milyon tona dayanmıştır.

Dünya toplam su ürünleri üretiminin içinde avcılığın payı sürekli düşmektedir. Okyanuslardan avcılık yoluyla elde edilebilecek üretim miktarının ise en fazla 100 milyon ton olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle de artan su ürünleri talebinin karşılanmasında kültür balıkçılığına olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır (Altınışık, 2006). Yetiştiricilik ve avcılık yoluyla elde edilen 148.476.426 tonluk 2010 yılı dünya çapında balık, kabuklu su ürünleri ve diğer yumuşakçalar üretiminin de 2009 yılıyla kıyaslandığında %1,10 oranında düşüş göstermiş olursa da 88,6 milyon tonu (%59,70) avcılık, 59,8 milyon tonu (%40,30) ise yetiştiricilik yolu ile elde edilmiştir. Bunun dışında su bitkilerinin ise 19,9 milyon tonluk toplam üretiminin 19 milyon tonu (%95,50) yetiştiricilik ve 0,9 milyon tonu (%4,50) ise avcılık kaynaklıdır (FAO, 2013).

Dünya deniz ürünleri üretiminin %61'i Pasifikten, %28,30'u Atlantik'ten, %6'sı Hint okyanusundan ve %2,50'si Akdeniz ve Karadeniz'den elde edilmektedir (Karakaş ve Türkoğlu, 2005). 2010 yılında dünya denizlerinden avcılık yolu ile elde edilen toplam balık miktarının %57,10'unu (50,6 milyon ton) ilk 10 ülke gerçekleştirmektedir. Daha önceki yıllarda olduğu gibi 2010 yılında da dünya su ürünleri üretiminde birinci sırayı 15,4 milyon tonu avcılık, 36,7 milyon tonu yetiştiricilik ve 11,3 milyon tonu su bitkileri üretimi olmak üzere toplam 63,4 milyon tonla Çin almıştır. 1992 yılından beri kişi başına düşen balık eti miktarı Çin hesaba katılmazsa çok az bir artı göstermiş, 2009 yılı verilerine göre 18,4 kg olan kişi başına balık eti tedarik miktarı ise Çin'in gerçekleştirdiği üretim hariç tutulursa, kişi başı balıketi miktarı 15,1 kg olmuştur. Çin'in dışında Endonezya, Hindistan, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve 2009 yılındaki muazzam büyüklükteki hamsi avı çöküşüyle

beşinciliğe düşen Peru ise dünya balık üretimindeki diğer en büyük üretici ülkeler konumundadırlar.

Dünya çapında deniz balıkları avcılığına bakıldığında 2010 yılında en fazla avlanan 9 tür, 2009 yılındaki en çok avlanılan türler ile aynı kalmıştır. Bir önceki yıllara kıyaslandığında 2010'daki %39'luk düşüşe rağmen dünya çapında en çok avlanılan balık türü yine Peru hamsisi olmuş, Peru hamsisini ise, Alaska morinası, Yazılı orkinos, Atlantik ringası ve Kolyoz takip etmiştir. Atlantik morinası ise en çok avlanan türler sıralamasında 1998'den bu yana ulaşamadığı, 2010 yılında avlanılan miktar temel alınarak yapılan sıralamada 10. sırada yer almıştır. Tüm Gadiformes (Morina ve Mezgıt balıkları) takımını kapsayan grup ise toplamda son üç yılda 2 milyon tonluk kaybıyla negatif yönde seyreden gidişatını tersine çevirmiştir. Tuna ve Karides gibi ticari yönden önemli diğer türlerden elde edilen avcılık miktarı ise hemen hemen sabit kalmıştır. Esasen deniz balıkları avcılığında ve buna bağlı olarak ta toplam avcılıkta iniş-çıkışlar ise dünya çapındaki avın %22,10'unu oluşturan 11 temel türden (Peru hamsisi, Alaska morinası, Yazılıorkinos, Atlantik ringası, Kolyoz, Avrupa sardalyası, Japon hamsisi, Sarı yüzgeçli orkinos, Şili istavriti, Mavi mezgıt ve Kalkuyruk) kaynaklanmaktadır.

2010 yılı dünya balıkçılık üretiminde, gelişmiş ülkelerin üretimi 28,5 milyon ton iken gelişmekte olan ülkelerin üretimi 119,8 milyon ton düzeyinde olmuştur. Diğer bir ifadeyle dünya üretiminin %80,80'i gelişmekte olan ülkeler tarafından gerçekleştirilmiştir. Gelişmekte olan ülkeler, dünya balık ticaretinin değer olarak %50'sinden fazla, miktar olarak da %60'ında pay alarak su ürünleri ticaretinde aktif rol oynamaktadırlar (FAO, 2013).

İhracata bakıldığında 2010 yılı toplam balık ihracatı (balık unu ve yağı dâhil) 109,3 milyar \$'a çıkmış, Dünya su ürünleri ihracatı toplamının ise 56,4 milyon tona çıktığı görülmektedir ki zaten bu değer de %41,20'sini Avrupa Birliği'ne bağlı 27 ülke gerçekleştirmiştir. Avrupa Birliği'ni %15,70 ile gelişmiş Kuzey Amerika ülkeleri, %12,30 ile diğer gelişmiş ülkeler ve %9,60'lık payı ile de Çin takip etmektedir. Ülkeler düzeyinde Dünya geneli sıralamasına bakıldığında ise 2010 yılı ihracatının birinci sırasında %12,10 (13,2 milyar \$) ile Çin, ikinci sırada %8,07'lik payı (8,8 milyar \$) ile Norveç, üçüncü sırada %6,52'lik payı (7,12 milyar \$) ile Tayland, dördüncü sırada ise %4,67 ile Vietnam yer almaktadır. Türkiye ise %0,32 ile 45. sırada yerini almıştır. FAO'nun 2010 yılı verilerine göre dünya su ürünleri toplam ihracatına en az payla katılım %0-0,1 değerleri arasındaki oranlarıyla gelişmekte olan Kuzey Amerika ülkeleri ve gelişmekte olan Güney

Amerika ülkeleri tarafından olmuştur. Avrupa ülkeleri içindeki ilk sırayı ise Danimarka almış, Danimarka'yı da Hollanda izlemiştir. Danimarka su ürünleri ihracatında ise dünyada altıncı, Hollanda ise sekizinci sırada yer almaktadır (FAO, 2013).

İthalata bakıldığında ise 2010 yılında dünya su ürünleri ithalatı toplamı 111,3 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin, bu ürün grubundaki ithalatı 1976'da 1 milyar \$ iken, 2010 yıllara gelindiğinde ise 10 milyar daha yükselmesine karşın 2010 yılı itibariyle gelişmiş ülkeler, su ürünleri ithalatının değerice %76'sını (84,5 milyar \$) gerçekleştirmektedir. ABD su ürünlerinin en önemli alıcısı durumundadır. Dünya ithalatının % 13,90'ı bu ülke tarafından gerçekleştirilmektedir. Japonya ise Dünya'daki ikinci önemli ithalatçı durumundadır. AB'nin ise son 10 yıla bakıldığında balık ihtiyacını karşılamada dışa bağımlılığı dalgalanmalar göstermekte ve 2010 yılı itibarıyla değerice dünya ithalatından aldığı pay %20,80 olmuştur. 2010 yılı verilerine göre İspanya, Fransa, İtalya, Almanya, İngiltere ve İsveç Avrupa'daki ithalatta ilk sırayı oluşturan ülkelerdir. Güney Amerika da ise ithalatta ilk sırayı Brezilya almaktadır. Okyanus ülkelerinde ise Avustralya ithalatta birinci ülkedir (FAO, 2013).

Gelişmekte olan ülkelerin su ürünleri ticaretinde verdikleri ticaret fazlası ise 1990'da 10,2 milyar \$'dan 2000'de 18,3 milyar \$'a, 2010'da da 28,3 milyar \$'a çıkarak giderek artmaktadır. Ürünler bazında incelendiğinde ise 2009 yılında karides en çok ticareti yapılan su ürünü olmaya devam etmekte ve uluslararası ticaretten değerice %15 pay almaktadır. Karidesi takiben Dünya ticaretinin %14'ünü oluşturan somon ve alabalık, ardından %10'luk payıyla dip balıkları ve %8'lik payıyla ton balığı (orkinos) pay almıştır.

1.2.2. Balıkçılık Sektörünün Türkiye ve Karadeniz'deki Durumu

Türkiye, 8.333 km. deniz kıyısı ve su ürünleri üretim alanı olarak kullanılabilir 178.000 km uzunluğunda akarsu, yüzey alanları 200 bin hektarın üzerinde olan yaklaşık 200 adet doğal göl ve 3.442 km² genişliğinde baraj gölüne sahiptir (Karakaş ve Türkoğlu, 2005). Ülkemizde su ürünlerinin büyük kısmını avcılık oluşturmakta ve avcılıkla elde edilen üretimin de büyük kısmını deniz balıkları sağlamaktadır. Denizlerimizde yapılmakta olan balıkçılık, artisanal balıkçılık (Uzatma ağları, kıyı sürüklenme ağları, parakete, dalyan) ve endüstriyel balıkçılık (Gırgır-trol) olarak iki gruba ayrılır. Türkiye'yi çevreleyen denizlerin birer yarı kapalı ve iç deniz görünümünde olmaları, Türkiye balıkçılığının kıyı (Artisanal) ve kıyı ötesi (endüstriyel) balıkçılığı uygulamasına neden olmuş, alt yapı

çalışmaları henüz tamamlanmadığı için de bugüne kadar açık deniz balıkçılığı mümkün olmamıştır (Hoşsucu, 2002; Seçer vd., 2005).

Türkiye’de 300.000’den fazla aile geçimini su ürünleri ve yan sanayisinden sağlamaktadır. Su ürünleri üretimi ile uğraşan nüfusun %65’i küçük çaplı aile işletmelerinden oluşurken bunların kırsal nüfus içerisindeki payının %3 dolayında olduğu bildirilmektedir (Doğan, 1997). Türkiye’de avcılık yapan yaklaşık 25.000 balıkçı ve örgütsel faaliyet gösteren 423 kooperatif, 7 bölgesel kooperatif birliği ve 1 adet merkez birliği bulunmaktadır (D.P.T., 2007).

Kıyılarımızın bulunduğu Karadeniz, Marmara Denizi, Ege Denizi ve Akdeniz kendilerine özgü yapıları olan su ürünleri bakımından verimliliği yüksek denizlerdir. Fakat bu denizler biyotik ve abiyotik farklardan dolayı birbiriyle benzeşmeyen değişken özellikler gösterirler. Karadeniz’de 163, Marmara Denizi’nde 200, Ege Denizi’nde 300 ve Akdeniz’de 540 tür bulunmasına rağmen çok az sayıda tür balıkçılığımızın ana girdilerini oluşturmaktadır (Çelikkale vd., 1999). Verimlilik açısından düşük ancak tür çeşidi bakımından zengin olan Akdeniz’den, tür çeşidi nispeten az olmasına rağmen verimliliği fazla olan Karadeniz’e kadar, denizlerimizdeki balıkların 69 kadarı ekonomik yönden önemli olup balıkçılığımıza girdi sağlamaktadır (Kara ve Akyol, 2003).

Denizden avlanan ürünlerin önemli kısmının avcılığında gırgır olmak üzere çevirme ve uzatma ağları kullanılan, büyük sürüler oluşturan hamsi, istavrit, sardalye ve palamut gibi pelajik balıklardan elde edilmektedir. Demersal balıkların avcılığında da dip trolü ve dip uzatma ağları, denizde yaşayan diğer canlılarının avlanmasında ise paraketa, pinter ve direç gibi av araçları kullanılmaktadır. Avlama teknolojisi ve denizcilik alanındaki gelişmeler, balıkçılığa da yansımış ve ekosounder, sonar gibi balık bulucular, radar, telsiz gibi seyir güvenliğini arttıran unsurlar ile ağ ve balık toplama makinaları gibi yardımcı gereçlerde önemli artışlar olmuştur.

Türkiye’de balıkçılıkla ilgili bütün aktiviteler 1380 Sayı ve 1971 Tarihli “Su Ürünleri Kanunu” çerçevesinde yürütülmektedir. Bu kanun ve ilgili düzenlemeler ile balıkçılıkla ilgili bütün tanımlara yer verilmiştir. Yine aynı kanun temelinde çıkarılan tebliğ, yönetmelik ve genelgelerle balıkçılık sektörüne düzenlemeler getirilmiştir. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı balıkçılıkla ilgili yönetim, düzenleme, koruma ve teknik destek konularında en temel sorumlu merciidir (TKB, 2013). Dış Ticaret Müsteşarlığı ise balık ihracat ve ithalatıyla ilgili düzenlemeleri yapmakla sorumlu kurumdur. Balıkçılıkla ilgili politikaları ve hedefleri belirleyen kurum ise D.P.T.’dir. Her yıl resmi gazetede balıkçılıkla

ilgili kısıtlar, yasaklar, koruma altına alınan bölgeler, balık türleri ve balıkçılık sezonu ile ilgili tarihler yayımlanmaktadır.

Türkiye’de istikrarlı bir balıkçılık politikası oluşturulamadığından, gelişmelerin gerisinde kalınmış; artan tekne sayısı ve balıkçılık gücüne karşın üretimde trajik düşüşler yaşanmıştır (Hoşsucu v.d., 2001). 2011 yılındaki geçici istatistiklere bakıldığında ise halen denizlerde avcılık yapmak üzere ruhsatlı 14.300 adet balıkçı gemisi mevcuttur (TÜİK, 2012). Son 15 yılda sağlanan teşviklerle av filomuz aşırı büyümüştür. Bu büyümenin stoklar üzerindeki olumsuz etkisinin azaltılması, avcılıkta sürdürülebilirliğinin sağlanması amacı ile filoya yeni balıkçı gemilerinin katılmasına izin verilmemektedir. Uygulanmakta olan politikaya göre balıkçı gemileri ancak %20 oranında modernizasyon amacıyla boy artırımına gidebilmektedirler (D.P.T., 2007). Boyu 20 m’den büyük olan tekneler genellikle gırgır, trol ve trol-gırgır teknesi olup, çoğunluğu ilk yapıldıkları zamanki boylarından büyüktürler. Bunların sayısında da 2005 yılına kadar artışlar olmuş, ancak bu tarihten sonra sabit kalmıştır.

Türkiye’nin 1950’li yılların başında yıllık olarak avladığı su ürünü miktarı 100 bin tondan daha azken; bu değer, motorlu araçların balıkçılıkta daha verimli olarak kullanılmaya başlanmasıyla 1950’lerin sonlarına doğru hızla artış göstermiş, gelişmiş ülkelerde daha önce uygulanmaya başlanarak olumlu etkileri hızla görülen planlı uygulamalara Türkiye’de ancak 1960’lı yılların başlarında geçilebilmiştir. Türk balıkçılığının temelini oluşturan deniz balıklarında da benzeri değişme gözlenmiş ve toplam üretimde gözlenen gelişmeye paralel bir değişim izlenmiştir. 1970’li yılların ortalarında dünyada beliren ekonomik krizin etkisiyle bu yılların başında gözlenen gelişme, bir nebze olsun duraklama göstermişse de daha sonraki yıllarda eski hızına tekrar erişmiştir (Avşar, 2005).

Türkiye’nin balıkçı filosunda özellikle, 1980 ve 1990’lı yıllarda sağlanan teşviklerle birlikte önemli artışlar olmuş olmasına karşın avcılıkla üretimin, filonun büyümesiyle orantılı bir artış yerine dalgalı bir seyir izlemiş ve balıkçılık üretiminde önemli bir yükseliş görülmemiştir. Balıkçılık kapasitesi, avcılıkla elde edilen üretim miktarını etkileyen en önemli etmenlerden biri olsa da biyolojik, çevresel ve ekonomik etmenler de göz ardı edilmemelidir. Bu kapsamda, Türkiye’deki balıkçılık üretimindeki değişkenliği tanımlamak kolay olmamaktadır (Koşar, 2009).

1980 yılından sonraki yıllarda ise balıkçı teknelerinin sayısı, boy ve motor güçlerinde önemli gelişmeler olmuş, 1991 yılında 8.646 olan toplam tekne sayısı, yıllık ortalama %2'lik bir artışla 1998 yılında 10.023'e, 2004 yılında da 17.953'e, TÜİK 2011 verilerine göre de bu sayı 16.650'e ulaşmıştır. Gemi yapımının genel olarak yasaklanmasına rağmen son 20 yılda kabaca 2 kat bir artış söz konusudur. Teknelerimizde genellikle soğuk depolama ve dondurma üniteleri yoktur, yaşam alanları yetersizdir ve işleme olanakları bulunmamaktadır. Teknelerin çoğu günübirlik tek yönlü avcılığa uygundur. Her şeyden önce, av gemilerinde uluslararası sularda çalışabilecek ehliyet ve deneyim sahibi, iletişim yapabilecek alt yapıya sahip kaptan ve diğer yardımcı seyir elemanları yoktur. Av gücünün hesaplanmasında en önemli ölçütler arasında yer alan teknelerin boy, tonaj, motor güçleri ve tayfa sayıları irdelendiğinde ise hem geçmişte hem de günümüzde Türkiye balıkçılığındaki yeri tartışılmayacak ölçüde olan Karadeniz'in yine önde geldiği görülmektedir. Bölge ve ülke ekonomisine katkısı oldukça büyük olan Karadeniz'de, iş imkânlarının ve tarım alanlarının azlığı gibi nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik durum, Karadeniz'de özellikle Doğu Karadeniz'de balıkçılığın önemini daha da artırmıştır. Kıyı kesiminde yaşayan nüfusun büyük bir kısmı doğrudan veya dolaylı olarak balıkçılık faaliyetiyle uğraşmaktadır (Zaman, 2005; D.P.T., 2007).

Ülkemizde su ürünleri üretimi 2011 yılında bir önceki yıla göre %7,73 artarak 703.545 ton olarak gerçekleşmiş, üretimin %61,44'ü deniz balıklarından, %6,45'i diğer deniz ürünlerinden, %5,27'si içsu ürünlerinden ve %26,83'ü yetiştiricilikten elde edilmiştir. Avcılıkla yapılan üretim ise 514.755 ton, yetiştiricilik üretimi ise %53,21'i iç sularda, %46,79'u denizlerde olmak üzere 188.790 ton olarak gerçekleşmiştir. Avcılığı yapılan deniz ürünleri üretim miktarı ise bir önceki yıla göre %7,18 oranında artarak 477.658 ton olarak gerçekleşmiştir ki bu da avcılıktan sağlanan üretimin payı, ülkemizde yetiştiriciliğin hızla gelişmesine karşın %73,10 gibi yüksek bir düzeyinde kalması dikkat çekici olup büyük ölçüde deniz kaynaklarına bağlı olduğumuzun bir göstergesi olmuştur.

Ülkemizdeki deniz ürünleri üretiminin bölgesel dağılımına bakıldığında ise Karadeniz bölgesi ilk sırada gelmektedir. Karadeniz Bölgesinde; günü birlik yapılan kıyı balıkçılığı ile av sahaları ve balık sürülerinin davranışlarına göre avlanma sürecinin değiştiği; kıyı ötesi balıkçılığı, olmak üzere iki tip balıkçılık yapılmaktadır. Karadeniz Bölgesinde de Doğu Karadeniz Bölgesi su ürünleri üretimine en fazla katkıyı sağlayan bölgedir. Toplam üretimin %62,43'u Doğu Karadeniz Bölgesinden sağlanmıştır. Doğu Karadeniz Bölgesini de %15,49 ile Batı Karadeniz, %8,20 ile Marmara, %6,95 ile Ege ve

%6,93 ile Akdeniz Bölgeleri izlemiştir. TÜİK 2011 verilerine göre, Karadeniz'de en çok avlanan ilk dört pelajik balık türleri sırasıyla hamsi (205.243 ton), çaça (86.676 ton), istavrit (17.745 ton) ve palamuttur (6.726 ton). Bu pelajik balıklardan hamsinin %80,71'inin, çaçanın %99,46'sının, istavritin %43,89'unun ve palamutun %35,48'inin Doğu Karadeniz'den avlanmış olması Doğu Karadeniz bölgesinin önemini ortaya bir kez daha koymaktadır. Demersal balıklardan mezigit ve kalkan da Karadeniz'in diğer önemli balık türleridir (TÜİK, 2012).

1.3. Balıkçılığın Çeşitleri

Denizlerde, göllerde ve akarsularda balıkların ve diğer deniz canlılarının çeşitli yöntemlerle avlanması olarak tanımlanan balıkçılığın çeşitlerine bakıldığında avlanılan av miktarına, kullanılan av araçlarına, avlanılan bölgenin kıyıdan uzaklığına ya da denizlerde mi tatlı sularda mı avcılık yapıldığına göre birçok farklılık gösterdiği görülmektedir. Avlanma yoluyla yapılan balıkçılığı ise endüstriyel balıkçılık, küçük ölçekli / artisanal balıkçılık ve eğlence amaçlı-sportif balıkçılık olarak sınıflandırılabilir.

1.3.1. Endüstriyel Balıkçılık

FAO endüstriyel balıkçılığı; yüksek sermaye gerektiren, dolayısıyla da büyük ve yüksek teknoloji mekanize teknelerle, sonar ve navigasyon gibi balık bulucu cihazlarla yapılan, gerek balıkçı hallerinde, gerek de direkt olarak balık pazarında satılmak amacıyla yapılan balıkçılık olarak tanımlamıştır. Bu tür balıkçılıkta yakalanan av miktarı av gücünün yüksek olmasından dolayı çok yüksek seviyelerdedir.

1.3.2. Eğlence Amaçlı-Sportif Balıkçılık

Eğlence amaçlı ya da sportif balıkçılık, ticari balıkçılığın tam karşıtı olarak insanların günlük yaşamlarında alım-satım ve kâr elde etme derdi olmadan, sosyalleşmek amacıyla yaptığı balıkçılıktır.

1.3.3. Küçük Ölçekli Balıkçılık

Küçük ölçekli balıkçılık, nispeten yoğunluk, ileri teknoloji kullanımı, yarı-endüstriyel faaliyet amaçlı gemilerin kullanımı, ya da düşük teknoloji ve geleneksel yöntemlerin kullanımına göre çok çeşitlilik gösteren bir yapıda olmuş olup tanım ve terimlerdeki bolluğa ve açık denizlerde, haliçlerde, tuzlu ve tatlı su lagünlerinde, nehirlerde, göllerde ve diğer sucul kaynaklarda yapılan faaliyetlerin çeşitliliğine de yansımıştır. Bu bağlamda farklı ülke şartlarındaki sosyo-ekonomik boyut ve farklı bakış açılarını betimleyebilmek için yıllardır balıkçılıkla uğraşan siyasetçi, kamu görevlisi, biyolog, ekonomist, sosyolog, mühendis, basın, resmi olmayan kuruluş ve de balıkçılar tarafından kullanılan küçük ölçekli ve artisanal balıkçılık terimlerinin net bir biçimde birbirinden ayırıp tanımlamak hep bir muamma olmuştur (Slow Fish, 2013).

Küçük ölçekli balıkçılık, deniz ve tatlı su kaynaklarındaki balık ve balık ürünleri kaynaklarından faydalanabilmek için işgücü kullanılan, yoğun hasat alımı yapılan, işleme ve dağıtım teknolojilerini kullanılan dinamik ve gelişmekte olan bir sektör olarak tanımlanabilir (Olaoye vd., 2012). Tam zamanlı, yarı zamanlı ve mevsimlik olarak icra edilen bu alt sektördeki faaliyetlerin çoğu, yerel balık ve balık ürünleri ihtiyacını karşılamak için yapılmaktadır. Ancak yine de küçük ölçekli balıkçılıkta ihracat amaçlı ürün üretimi de küreselleşme ve büyük market zincirlerinin açılmasıyla son 20 yıldır artmıştır (Olaoye, O. J. vd., 2012). Dünya geneline bakıldığında her ne kadar avlanma işinin ağırlıklı olarak erkekler tarafından sahiplenildiği görülmekte ise de erkeklerin pazarlama ve dağıtım gibi sektörlerde de çalıştığı; işleme, pazarlama ve hatta avlanma sektöründe çalışan kadınların sayısının ise azımsanmayacak seviyede olduğu bilinmektedir (Williams, 1987; Olubanjo vd., 2007). Bunun yanında yan sanayi işleri olarak da nitelendirilebilen ağ onarımı, tekne tamiri, motor tamir ve bakımı gibi balıkçılıkla ilgili ek işler de ekstradan iş fırsatı ve gelir kapısı da oluşturmaktadır.

Dünya geneline bakıldığında küçük ölçekli balıkçılık terimi (İng. small-scale fisheries) daha çok İngilizce konuşulan bölgelerde kullanılır. Bu da kelime anlamından dolayı uzmanların aklına otomatik olarak boyut olarak küçük tekneleri ya da bazen de düşük teknolojiyle teçhizatla donatılmış ve mürettebat başına daha az sermaye yatırımı yapılmış tekneleri getirmektedir. Örneğin ABD'deki fiberglas yapım, içten yanmalı bir motoru olan, GPS ve sonarla donatılmış 9 m.'lik oldukça yüksek teknolojiyle istakoz avında kullanılan bir tekne küçük ölçekli olarak nitelendirilebilmesine karşın aynı ülkede ahşaptan

yapılmış, kıyıya yakın alanlarda ringa balığı avlayan 7 metrelik bir sandal da, mürettebat başına düşen sermaye yatırımı daha düşük olmasına ve daha geleneksel olmasına rağmen küçük ölçekli olarak nitelendirilebilmektedir.

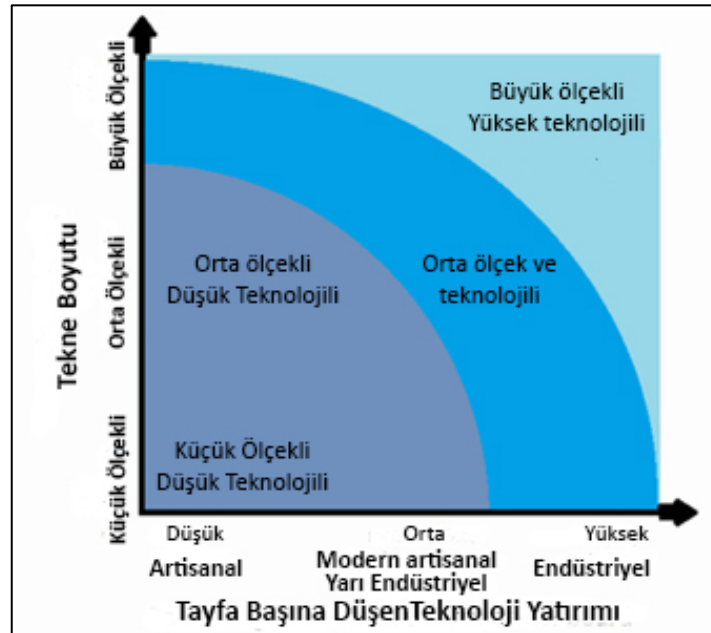
Artisanal balıkçılık terimi ise, dünya geneline bakıldığında genellikle Fransızca ya da İspanyolca konuşulan ülkelerde, tekne büyüklüğüne çok da önem verilmeden diğer balıkçılık türlerine göre daha düşük teknoloji kullanılarak yapılan balıkçılık olarak, ya da bazen de örgütlenme ve / veya endüstrileşmenin alt düzeyde olduğu balıkçılıkla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Örneğin, 20 m'lik üstü tamamıyla açık, 40 HP'lik takma motoru, 18 kişilik mürettebatı, yarım kilometrelik gırgır ağı, 8 tonluk kapasitesi olan bir Senegal balıkçı kanosu artisanal balıkçılığa dahil edilebilir ancak kesinlikle küçük ölçekli balıkçılığa dahil edilemez.

Küçük ölçekli ve artisanal balıkçılık açık bir şekilde endüstriyel ve amatör veya sportif amaçlı yapılan balıkçılıktan net bir biçimde ayrılırken, birbirleri arasındaki ince detaylar; farklılıklar kolayca tespit edilemez. Bununla birlikte FAO, artisanal balıkçılıkla küçük ölçekli balıkçılığı eşdeğer saymaktadır. Ancak teknoloji çerçevesinde bakıldığında ise, bu iki balıkçılık türü birbiriyle her ne kadar bağıntılı olsa da yine de bir taraftan avcılık birim boyutu (kapasite) diğer taraftan da teknoloji düzeyini belirleyici etken olarak ifade edilen sermaye yatırımı ve çalışan insan gücü bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Yine de bu iki balıkçılık türünün bütün özelliklerini içeren bir tanımlama yapmak gerekirse; Birleşmiş Milletler Gıda Örgütü FAO artisanal balıkçılığı, endüstriyel balıkçılıkla kıyaslandığında ağırlıklı olarak daha çok besin ihtiyaçlarını karşılamak için ve genellikle aile bireyleriyle yapılan, daha düşük oranda sermayeye ihtiyaç duyulan ve avlanırken daha az enerji sarf edilen, kıyıya yakın alanlarda yapılan, daha küçük avlanma araçları kullanılan, kısa süreli ve gününbirlik avcılığın yapıldığı balıkçılığı içeren geleneksel balıkçılık olarak tanımlamıştır. Aslında bu tanım da örnek olarak tek kişilik kano kullanılan az gelişmiş ülkelere tutun da trol ya da gırgır kullanılan gelişmiş ülkelere kadar çeşitli ülkeler göz önüne alındığında farklı şekilde anlamlandırılabilir. Artisanal balıkçılık terimi yeri geldiğinde ihracat yapabilmek yeri geldiğinde de sadece besin ihtiyacını karşılamak için yapılan balıkçılık ya da her ikisi için de kullanılabilir, bazen de küçük ölçekli balıkçılık olarak adlandırılabilir.

Dünya geneline bakıldığında küçük ölçekli-artisanal balıkçılık, endüstriyel balıkçılıkla sürekli bir rekabet ve çatışma halinde olup, bu iki tür balıkçılık türünün de koşullarının yerel şartlara göre ve bölgeden bölgeye değişmesinin bir sonucu olarak

avantaj ve dezavantajları her ne kadar genelleştirilemez olsa da daha düşük işletme masrafları ve yakıt tüketimi, düşük ekolojik etki, yüksek istihdam olanakları, yüksek beceriklilik, düşük imalat maliyeti, daha ucuz teknoloji küçük ölçekli balıkçılığın bazı görece avantajları olarak gösterilebilir. Endüstriyel balıkçılıktan farklı olarak artisanal balıkçılık, düşük sermayeli yatırıma dayanmakta, birbirinden farklı ve çeşitli sayıdaki av aracı kullanımı ile karakterize edilmekte ve Dünya deniz faunasının %5,50'sini oluşturan muazzam çeşitlilikteki türü hedeflemektedir (Maurin, 1962; Quignard ve Farrugio, 1982; Tortonese, 1987; Fredj vd., 1992). Artisanal balıkçılık bir bölgeden diğerine, sadece biyolojik ve çevresel şartlara değil aynı zamanda sosyal, ekonomik ve tarihi yapısına bağlı olarak da çok büyük farklılıklar gösterir (Farrugio vd., 1993).

Bir balıkçılık operasyonunun küçük ölçekli mi, artisanal mı yoksa endüstriyel bir balıkçılık olduğunu anlayabilmenin en iyi yolu tekne büyüklüğünü ve teknoloji seviyesini grafize ederek kıyaslama yöntemidir. Şekil 1'de de görüldüğü üzere:

Şekil 1. Tekne boyu ve teknoloji kullanımı göz önünde bulundurularak küçük ölçekli, artisanal ve endüstriyel balıkçılık (URL-1, 2013) (x eksen; teknolojik gelişmişlik oranı (artisanal'lığa karşıt olarak), mürettebat başına tekne ve ekipmanlara yapılan sermaye yatırımı miktarı baz alınmıştır; y eksen; büyüklük oranı (ya da tekne büyüklüğü))

Belirli bir alan içerisindeki benzer sosyo-ekonomik özelliklere sahip ve de Şekil 1'deki sol alttaki çeyreğin herhangi bir yerinde yer alan; diğerlerine kıyasla daha küçük boyutlu ve daha az mürettebat başına düşen teknolojik yatırıma sahip teknelerin tümü küçük ölçekli ve / veya artisanal balıkçılığa dahil edilir. Boyut ve teknolojik bakımdan orta aralığa düşen tüm gemiler ise modern artisanal ya da yarı-endüstriyel balıkçılık olarak adlandırılabilir. Bu aralığın üstünde kalan tekneler ise endüstriyel balıkçılık olarak kategorilendirilmektedir. Her ne kadar farklı bölgeler söz konusu olduğunda küçük ölçekli / artisanal, orta, ve endüstriyel balıkçılık arasındaki sınırlar değişkenlik gösterecek olsa da grafiğin genel şekli ve konumu ve de birbirleriyle olan ilişkisi değişmeyecektir.

Küçük ölçekli ya da artisanal balıkçılık olarak adlandırılan ancak herhangi bir tekneye ihtiyaç duyulmadan yapılan diğer bir aralıksa tekne boyutunun 0 olduğu ve teknoloji seviyesinin en düşük olduğu grafiğin başlangıç noktasıdır. Bu alanda yapılan avcılık, manyat ağları, çeşitli voli ağları, kanca ve oltalar, çeşitli tuzaklar ve sepetler (büyük küçük) ve el yardımı ile kıyı bölgelerinde yapılan avcılıktır.

1.3.3.1. Dünyada ve Avrupa'daki Küçük Ölçekli / Artisanal Balıkçılık

Küçük ölçekli balıkçılık; besin, gıda güvenliği, sürekli bir geçim kaynağı sağlama ve yoksulluğun azalmasına özellikle gelişmekte olan ülkelerde önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Dünyadaki balıkçıların çoğunluğunun gelişmekte olan ülkelerde yaşadığı ve bunların büyük bölümünün küçük çaplı balıkçılık yaptıkları ifade edilmektedir. Bu balıkçıların ulusal ve bölgesel ekonomilere olan katkılarının düşük düzeyde kaldığı ve ürün arzının gıda güvenliği açısından yetersiz şartlar taşıdığı belirtilmektedir (FAO, 2013).

Dünya genelinde balıkçılıkla uğraşan 44,9 milyon insan, tüm tarım sektöründe çalışan nüfusun %3,50'si kadardır. Bu nüfus içinde küçük çaplı balıkçılık faaliyetine bağımlı olanların oranına dair güvenilir bir verinin olmadığı, bununla beraber yaklaşık 40 milyon insanın (tüm balıkçılıkla uğraşanların % 89'u) küçük çaplı balıkçılık yaptığı tahmin edilmektedir. Pazarlama ve işleme gibi faaliyetler ile balıkçıların aileleri de dikkate alındığında bu sayının 200 milyonu aşacağı bildirilmektedir (Andrew vd., 2007; FAO, 2013; Doğan, 2010).

Dünya genelinde olduğu gibi Avrupa geneline bakıldığında da küçük ölçekli balıkçılık sektörü genellikle serbest, işveren, tayfa olarak ya da avlanılan üründen pay alma yoluyla çalışan balıkçılar olmak üzere en çok balıkçıya istihdam sağlayan sektördür. Avrupa'da hem kadın hem de erkeklerin ikisinin de önemli bir oranda söz sahibi olmasına karşın çoğunu erkek çalışanların oluşturduğu bu sektörde çalışan erkeklerin yaklaşık 100.000 dolayındaki kadarı ise genellikle tayfa olarak çalışmaktadır (ICSF, 2013).

1.3.3.2. Türkiye'deki Küçük Ölçekli / Artisanal Balıkçılık

Küçük ölçekli balıkçılık, kıyı alanını av sahası kabul eden, uzatma ağları, paraketa, kaldırma ağları, olta, tuzaklar gibi av araçlarını kullanmak suretiyle günü birlik avcılık yapan, 12 m'den küçük balıkçı teknelerinin oluşturduğu avcılık olarak tanımlanabilir ve kıyı balıkçılığında çeşitli yönleriyle ayrılır. Hoşsucu ve diğerleri (1997), kıyı balıkçılığı kavramının, kıyı menzili içinde yer alan avlama teknikleri, dalyanlar ve kıyı kültür tesislerini de kapsadığını belirtmektedir.

Küçük ölçekli balıkçılıkta teknoloji, sermaye, iş gücü ihtiyacı ve kullanımı büyük ölçekli balıkçılığa nazaran çok daha düşük düzeydedir. Balıkçıların tamamı yerel halktandır ve geleneksel metotlarla avcılık yaparlar. Demersal türlerin yanı sıra pelajik türlerin de avcılığı yapılır. Av sahaları sınırlıdır ve ürünün tamamı yerel olarak pazarlanır.

2. MATERYAL VE METOT

Bu araştırma, Orta ve Doğu Karadeniz (Sinop-Artvin) bölgelerinin kıyı şeridinde Karadeniz'e kıyısı olan 7 ilde (Sinop, Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin) yaşayan ve geçimini balıkçılıkla sağlayan yöre halkının sorunları ve sosyo-ekonomik yapısının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma, 2013 yılı Orta ve Doğu Karadeniz bölgelerinin kıyı şeritlerinde bulunan ve su ürünleri kooperatifleri ve dernekleri yetkilileriyle yüz yüze yapılan görüşmeler sonucunda kararlaştırılan balıkçılık merkezlerinde yürütülmüştür. Bu merkezlerde yaşayan balıkçılar ana kütle kabul edilmiş, Tarım İl ve İlçe Müdürlüklerinde görevli personellerden alınan bölge ve konuyla ilgili bilgiler ve bölgede faaliyet gösteren su ürünleri kooperatifleri ile balıkçı dernekleri yetkilileriyle yapılan görüşmelerden elde edilen orijinal verilerle saha çalışması yapılmıştır. Sahada deneklere, kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşan Ek 1'de de gösterildiği üzere toplam 46'şar soru içeren anketler dağıtılarak, yüz yüze görüşmeler sonucunda bilgi elde edilmiş, sorular içerisinden araştırma için gerekli görülenler değerlendirilmeye alınmıştır.

TÜİK, The Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), D.P.T.,TAGEM Araştırma Enstitüleri, Trabzon Merkez Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü ve üniversitelerce yapılan araştırma sonuçlarından da birincil ve ikincil veri olarak geniş ölçüde yararlanılmıştır.

2.1. Örnekleme Aşamasında Uygulanan Yöntem

Araştırmada bölgede küçük ölçekli balıkçılık faaliyetinde bulunan 3085 adet tekne belirlenmiştir. Araştırmada her bir tekne sahibiyle yüz yüze görüşme yapmak hem çok fazla zaman alıcı hem de fazla masraflı olacağından, hazırlanan anketler kooperatif ve dernek başkanlarına iletilmiş ancak geri dönüş olarak balıkçılarla yapılan 168 adet anket elde edilmiş ve bu anket verileri değerlendirmeye alınmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Tekne boy gruplarına göre illere göre yapılan anket sayısı

Tekne Boy Grupları	Sinop	Samsun	Ordu	Giresun	Trabzon	Rize	Artvin	Genel Toplam
< 5,0 m				3		2	1	6
5,0 - 7,9 m	11	16	12	22	24	26	11	122
8,0 - 9,9 m	4		9	5	8	3	2	31
10,0 - 11,9 m			6	3				9
Genel Toplam	15	16	27	33	32	31	14	168

2.2. Veri Toplama Aşamasında Uygulanan Yöntem

Araştırmada kullanılan ana materyali, bölgedeki su ürünleri kooperatifleri, su ürünleri ve balıkçılık dernekleri yöneticilerinin küçük ölçekli balıkçılarla yüz yüze yaptığı görüşmeler sonucu doldurulan 46 soruluk anket formlarından elde edilen orijinal veriler oluşturmuştur. Ayrıca bölgedeki su ürünleri kooperatifleri, su ürünleri ve balıkçılık dernekleri yöneticileriyle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bilgilerden de yararlanılmıştır.

Anket formunda tekne boyutları, teknelerin teknik özellikleri, donanımları, avcılıkta kullanılan ağların malzemeleri, tekne sahipleri ve tayfaların sosyo-ekonomik durumları, avcılık maliyetleri, pazarlama yöntemleri, avlanan balıkların tür, miktar, fiyat ve tutarları gibi sorulara yer verilmiştir.

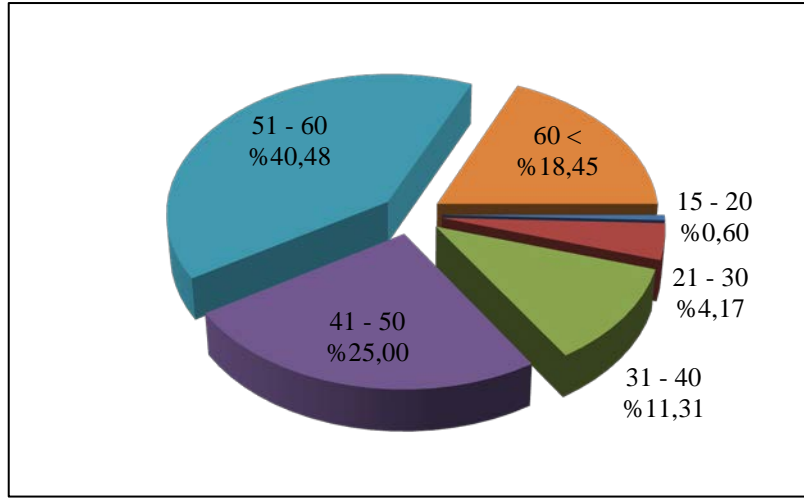
2.3. Verilerin Analizinde Uygulanan Yöntem

Yapılan anketlerden elde edilen veriler, Microsoft Office Exel paket programına aktararak çizelgeler oluşturulmuştur. Veriler mutlak ve oransal olarak hesaplanmış ve değerlendirilmiştir. Gerekli görülen çizelgelerin sonuçlarını daha çarpıcı gösterebilmek amacıyla “şekiller” oluşturulmuştur.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Balıkçıların Soyso-Ekonomik Özellikleri

3.1.1. Balıkçıların Yaşı ve Doğum Yerleri

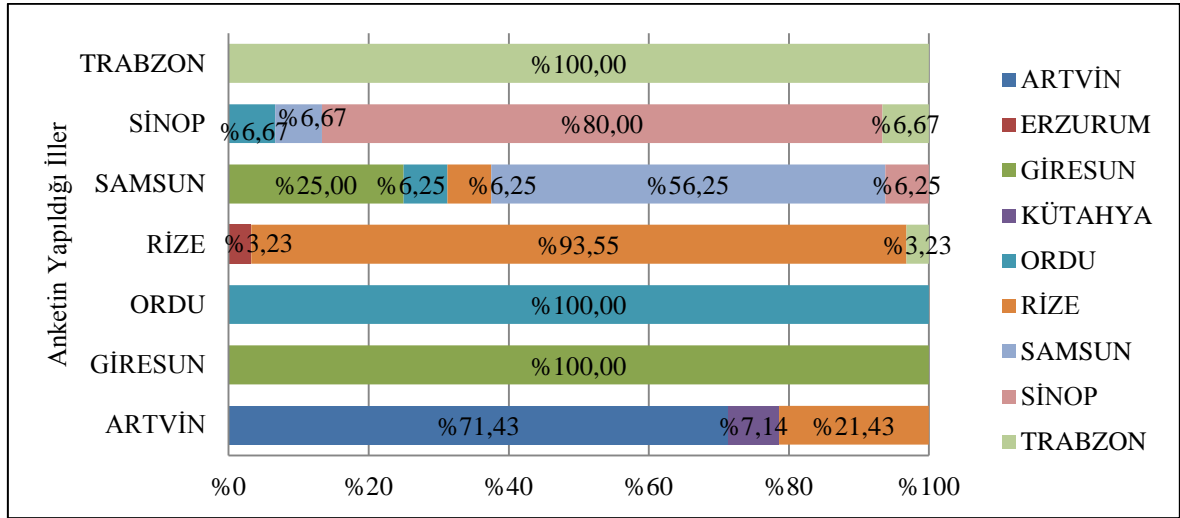
Şekil 2. Balıkçıların yaşları

Orta ve Doğu Karadeniz bölgelerindeki balıkçıların yaşları 17 ile 74 yaş arasında değiştiği görülmektedir. Ele alınan yaş grupları olarak 15-20, 21-30, 31-40, 41-50, 51-60 ve 60 üstü grupları seçilmiştir. Şekil 2’de de görüldüğü üzere % 40,48 oranla 68 balıkçının dâhil olduğu 51-60 yaş aralığı birinci sırada yer alırken, onu da %25 oranla 42 balıkçının dâhil olduğu 41-50 yaş aralığı takip etmektedir. En küçük oranı ise % 0,6 oranla 1 balıkçının yer aldığı 15-20 yaş aralığı oluşturmaktadır.

Tablo 2. Tekne boy gruplarına göre yaş grupları

Tekne Boy grupları	15 - 20	21 - 30	31 - 40	41 - 50	51 - 60	60 >	Genel Toplam
< 5,0 m				1	2	3	6
5,0 - 7,9 m	1	2	9	24	59	27	122
8,0 - 9,9 m		3	8	12	7	1	31
10,0 - 11,9 m		2	2	5			9
Genel Toplam	1	7	19	42	68	31	168

Yaş gruplarıyla tekne boyları arasında bir kıyaslama yapıldığında ise anket yapılan 168 tekneden 122'si gibi büyük bir çoğunluğunun 5,0 – 7,9 m grubuna dâhil olduğu, bunu 8,0 – 9,9 m grubuna dâhil olan teknelerin izlediği görülmektedir (Tablo 2). En düşük kullanımın ise toplamda 6 adetle 5 m'den küçük teknelerin dâhil olduğu gruba 9 teknenin dâhil olduğu 10,0 – 11,9 m grubu oluşturmaktadır. 5 m'den küçük teknelerle avcılık yapan balıkçılar hariç tutulduğunda buradan çıkartılacak sonuç olarak artan balıkçı yaşıyla kullanılan tekne boyutunun ters orantılı olarak değiştiği görülmektedir. Bu durumun sonucu olarak da tekne gruplarında balıkçılık yapısı zorlaştıkça veya ticari balıkçılık yönü arttıkça balıkçı yaşının azaldığı görülmektedir.

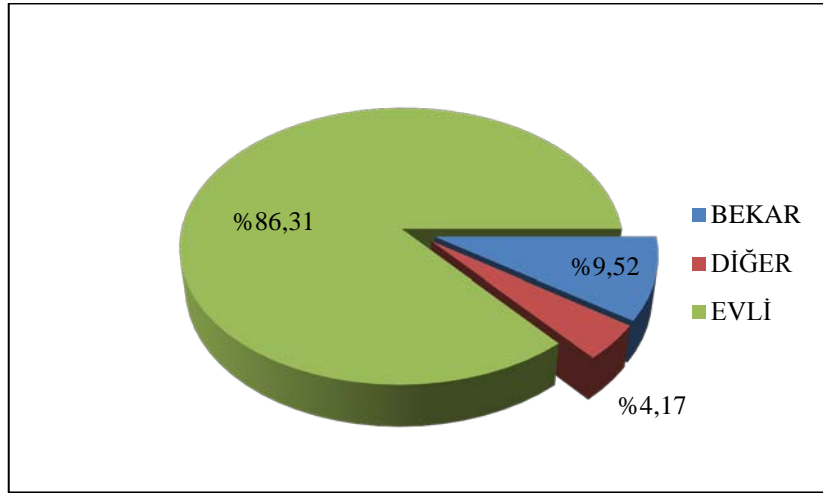
Şekil 3. İllere göre balıkçıların doğum yerleri

Toplam 7 ilde 168 balıkçıyla yapılan anket çalışması sonucunda anketin yapıldığı iller ve balıkçıların doğum yerleri kıyaslandığında balıkçıların %97,47'sinin avcılık yaptıkları ilin aynı zamanda doğum yerleri olduğu saptanmıştır (Şekil 3).

3.1.2. Balıkçıların Medeni Hali

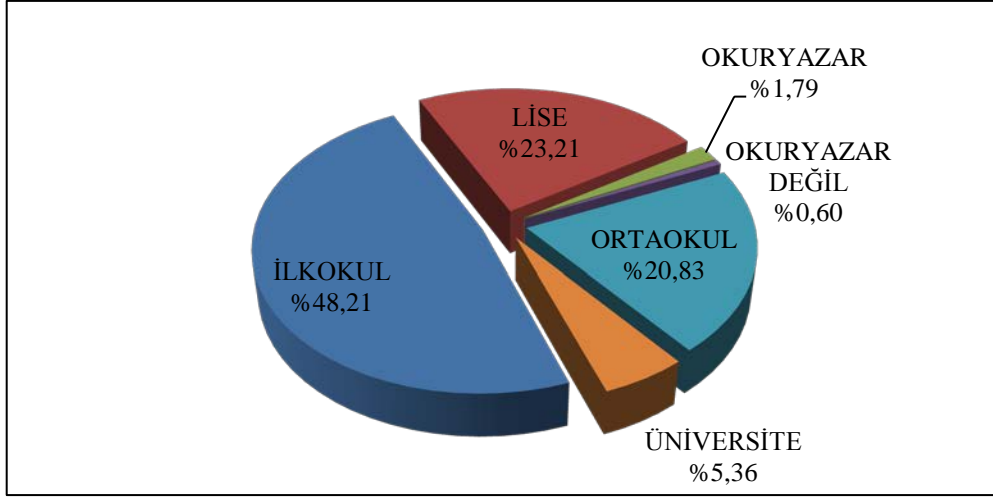
Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesine balıkçıların medeni durumuna bakıldığında %86,31'inin evli olduğu , % 9,52'sinin hiç evlenmemiş olduğu ve % 4,17'sinin de dul, eşinden ayrılmış, veya eşinden ayrı yaşayanların dâhil edildiği diğer grubuna dâhil olduğu saptanmıştır. Evli olan balıkçılara sorulan eşlerinin çalışıp çalışmadığı sorusuna cevap olarak % 84,83'ü çalışmadığını söyleyip ev hanımı olduğunu, % 15,17'si bir iste çalışıp aile bütçesine katkıda bulduklarını söylemektedir. Şekil 4'de balıkçıların medeni durumlarının dağılımı verilmiştir.

Şekil 4. Balıkçıların medeni hâli

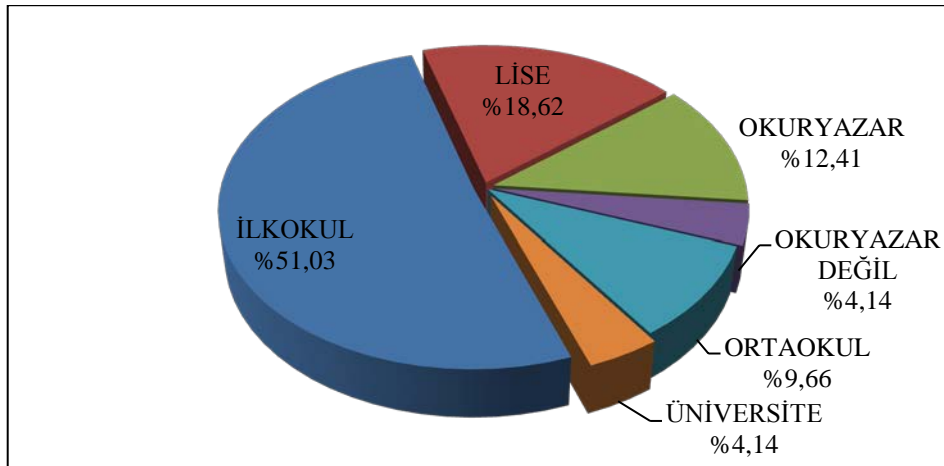
3.1.3. Balıkçı ve Balıkçı Eşlerinin Eğitim Durumları

Orta ve doğu Karadeniz bölgesinde küçük ölçekli balıkçılık faaliyetlerinde bulunan balıkçıların eğitim durumları incelendiğinde %48,21'inin ilkokul, %23,21'inin lise, %20,83'ünün ortaokul, %5,36'sının üniversite mezunu olduğu; %1,79'unun da herhangi bir tahsilatının bulunmayıp sadece okuryazar olduğu, %0,60'ının da okuryazar olmadığı yapılan anket sonucunda belirlenmiştir (Şekil 5). Buradan çıkarılabilecek bir sonuç olarak geleneksel bilinç olarak akılda yatan balıkçı eğitimsizdir sözünün geçerli olmayıp okuryazar olmayanların oranının sadece %0,60 olduğudur. Üniversite eğitimi almış balıkçıların da konuları ile ilgili herhangi bir eğitim almadığı belirlenmiştir.

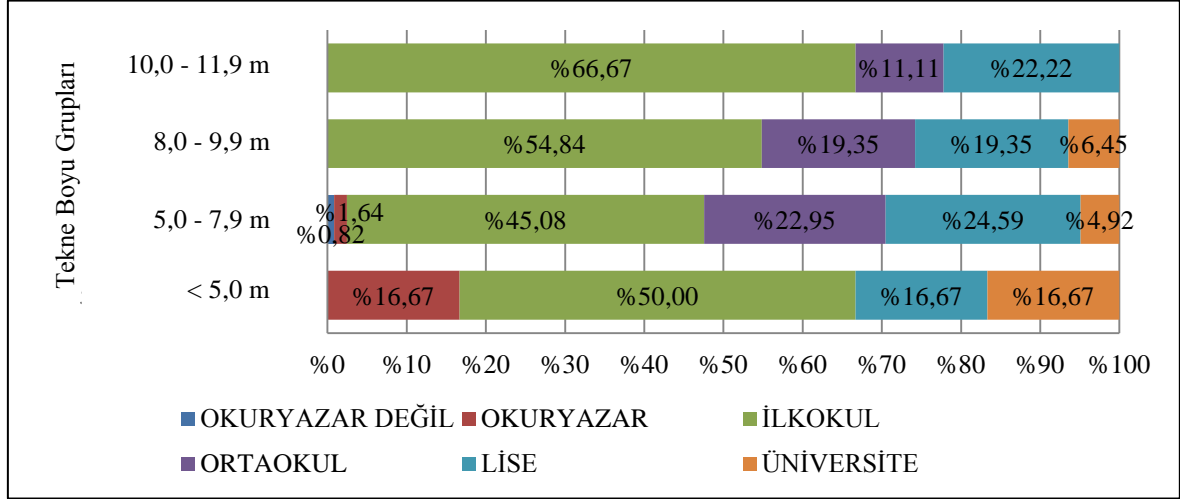
Şekil 5. Balıkçıların eğitim durumu

Evli olan balıkçılara sorulan “Eğer varsa eşinizin eğitim durumu nedir?” sorusuna ise balıkçıların büyük bir çoğunluğu %51,03 oranla ilkokul mezunu cevabını, en düşük oranla ise %4,14 oranla okuryazar değil ve üniversite mezunu cevaplarını verdikleri görülmektedir (Şekil 6).

Şekil 6. Balıkçı eşlerinin eğitim durumu

Tekne boy grubuna göre bütün boy gruplarında balıkçıların en yüksek oranda ilkokul (tekne boy gruplarına göre sırasıyla %66,67 - %54,84 - %45,08 ve %50,00), en düşük oranda da okuryazar olmayan balıkçıların (tekne boy gruplarına göre sınıflandırıldığında maksimum %10'unun okur-yazar olmadığı) olduğu saptanmıştır (Şekil 7).

Şekil 7. Tekne boylarına göre balıkçıların eğitim durumu

10,0 - 11,9 m boylarındaki teknelerle balıkçılık faaliyetinde bulunan balıkçılar en yüksek oranda (%66,67) ilkokul mezunu, en düşük oranda da (%11,11) ortaokul mezunu olmakla birlikte bu gruba ait balıkçıların en düşük eğitim düzeyinin ilkokul mezunluğu, en yüksek eğitim düzeyinin ise lise mezunluğu olduğu görülmektedir. Ayrıca bu grubun üniversite mezunu balıkçı olmayan tek grup olduğu da görülmektedir. En yüksek üniversite mezunu oranını barındıran tekne boyu grubu ise %16,65'le 5,0 m'den küçük olan teknelerdir. En yüksek üniversite mezunu oranının 5,0 m'den küçük tekne boyları grubunda yer almasının nedeni olarak da bu tekne boylarında yapılan balıkçılığın çoğunluğunun bir gelir elde etmekten çok hobi amaçlı yapıldığını kanıtlar niteliktedir.

3.1.4. Balıkçıların Sahip Olduğu Çocuk Sayısı

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki balıkçıların çocuk sayıları incelendiğinde ortalama 2,63 adet çocuk sahibi oldukları saptanmış olmasına karşın çocuk sahibi olan balıkçıların, halen daha okumakta olan çocuk sayısı ortalamasının ise 1,01 adet olduğu saptanmış ve bu ortalamanın da balıkçıların sahip olduğu ortalama çocuk sayısından bir hayli düşük olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Balıkçıların halen daha okumakta olan çocuk sayısı

Çocuk Sayısı	Halen Daha Okuyan Çocuk Sayısı					Genel Toplam
	0	1	2	3	4	
0	2					2
1	13	10				23
2	17	10	24			51
3	19	10	9	12		50
4	11	2		1	3	17
> 4	6	1	3			10
Genel Toplam	68	33	36	13	3	153

Halen daha çocuğu okumakta olan balıkçılara sorulan ek bir iş yapıyor musunuz sorusuna cevap olarak balıkçıların %56,47'si ek bir iş yaptıklarını bildirmiştir. Zaten hâlihazırda okumakta olan çocuğu olan balıkçılara sorulan balıkçılıktan elde ettiğiniz gelir sizin için yeterli mi sorusuna verilen %91,76'lık hayır cevabı da bunu doğrular niteliktedir (Tablo 4).

Tablo 4. Balıkçılıktan elde edilen gelir memnuniyeti

Hâlihazırda Okuyan Çocuk Sayısı	Evet (%)	Hayır (%)	Genel Toplam (%)
1	12,12	87,88	100,00
2	5,56	94,44	100,00
3	7,69	92,31	100,00
4	0,00	100,00	100,00
Genel Toplam	8,24	91,76	100,00

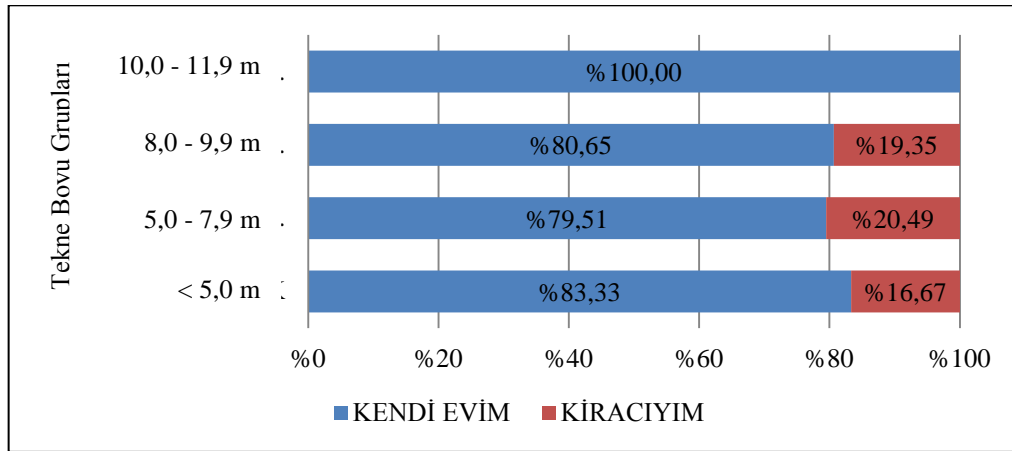
3.1.5. Balıkçıların Ev Mülkiyeti

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi balıkçılarının %89,95'i kendi evinde oturduklarını söylerken %19,05'i ise kirada oturduklarını belirtmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Tekne boy gruplarına göre balıkçıların ev mülkiyeti

Tekne Boy grupları	Kendi evi (%)	Kiracı (%)	Genel Toplam (%)
< 5 m	2,98	0,60	3,57
5 - 7,9 m	57,74	14,88	72,62
8 - 9,9 m	14,88	3,57	18,45
10 - 11,9 m	5,36	0,00	5,36
Genel Toplam	80,95	19,05	100,00

Tekne boy gruplarına göre balıkçıların ev sahipliği durumuna bakıldığında ev sahipliği oranının en yüksek %100'lük oranla 10,0 – 11,9 m grubundaki teknelerle avcılık yapan balıkçılara ait olduğu, diğer boy grubundaki teknelerle avcılık yapan balıkçıların ev sahibi olma oranında kayda değer bir fark olmadığı; ancak yine de en düşük oranın %79,51'lik oranla 5,0 – 7,9 m arasındaki teknelerle avcılık yapan balıkçılar oluşturduğu saptanmıştır (Şekil 8). Buradaki verilerden özellikle 10,0 – 11,9 m grubundaki teknelerle avcılık yapan balıkçıların gelirlerinin diğer gruplardaki teknelerle avcılık yapan balıkçılardan daha fazla olduğu sonucu çıkartılabilir.

Şekil 8. Tekne boy gruplarına göre ev sahipliği durumu

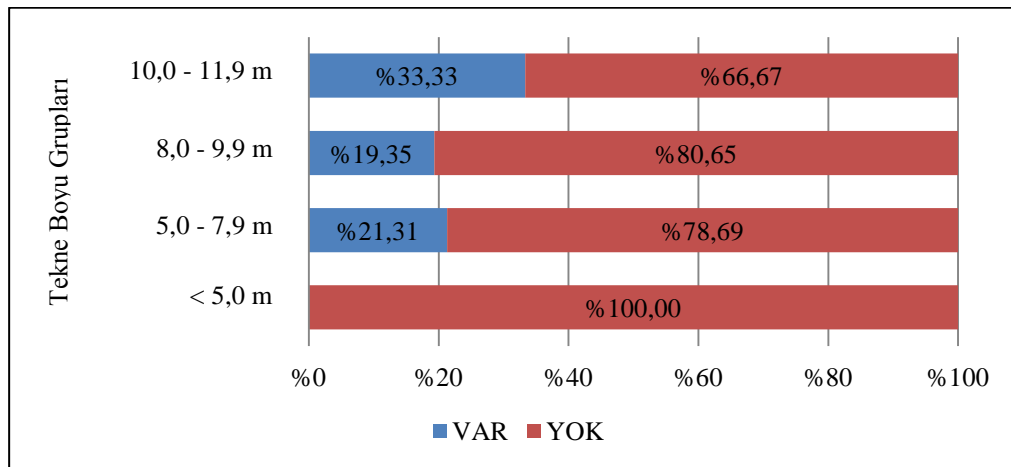
3.1.6. Balıkçıların Otomobil Mülkiyeti

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi balıkçılarının %20,83'ü otomobilinin olduğunu söylerken %79,17'si gibi büyük bir çoğunluğu ise otomobilinin olmadığını bildirmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Tekne boy gruplarına göre otomobil mülkiyeti

Tekne Boy Grupları	Var (%)	Yok (%)	Genel Toplam (%)
< 5,0 m	0,00	3,57	3,57
5,0 - 7,9 m	15,48	57,14	72,62
8,0 - 9,9 m	3,57	14,88	18,45
10,0 - 11,9 m	1,79	3,57	5,36
Genel Toplam	20,83	79,17	100,00

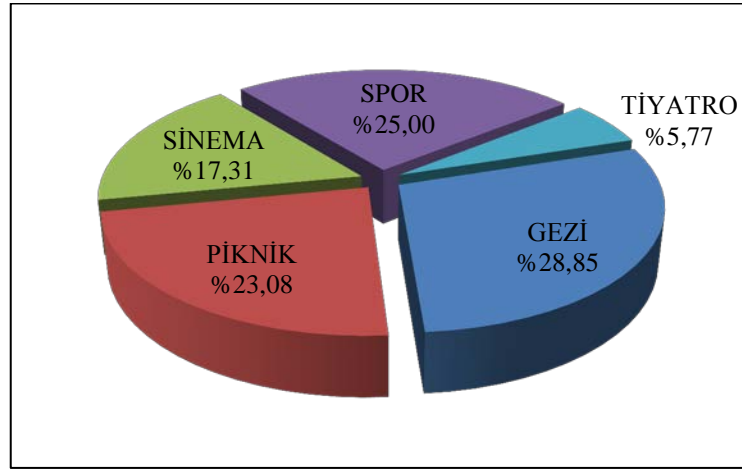
Tekne boy gruplarına göre balıkçıların otomobil sahipliği durumuna bakıldığında otomobil sahipliği oranının en yüksek %33,33'lük oranla 10,0 – 11,9 m grubundaki teknelerle avcılık yapan balıkçılara ait olduğu, en düşük oranın ise otomobil sahibinin bulunmadığı 5,0 m'den küçük teknelerle avcılık yapan balıkçılar oluşturduğu saptanmıştır (Şekil 9). Buradaki verilerden özellikle 10,0 – 11,9 m grubundaki teknelerle avcılık yapan balıkçıların gelirlerinin diğer gruplardaki teknelerle avcılık yapan balıkçılardan daha fazla olduğu ve tekne boyu ile otomobil sahipliği arasında doğrusal bir oran olduğu sonucu çıkartılabilir.

Şekil 9. Tekne boy gruplarına göre otomobil sahipliği

3.1.7. Balıkçıların Sosyal Aktiviteleri

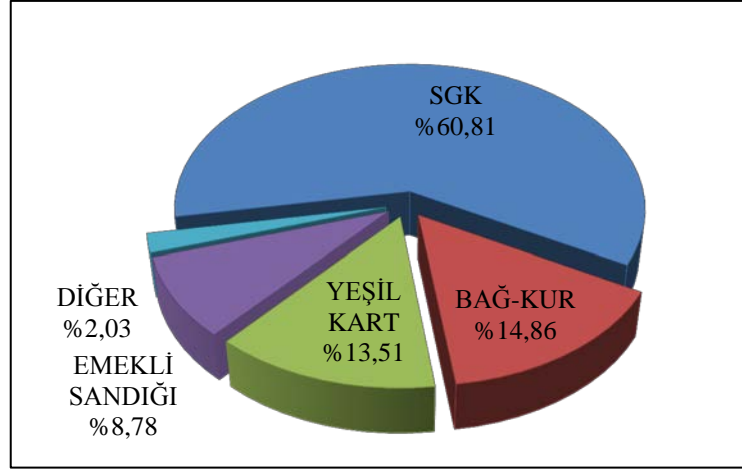
Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi balıkçılarına bir refah seviyesi olarak balıkçılık dışında yaptığı herhangi bir sosyal aktivite olup olmadığı sorulduğunda ise balıkçıların %69,05 gibi büyük bir çoğunluğu hiçbir sosyal aktivite yapmadığını belirtmiştir. Herhangi bir sosyal aktivite yaptığını belirten balıkçılara sorulan tek başınıza veyahut ailenizle birlikte yapma imkânı bulduğunuz sosyal aktiviteler nelerdir sorusuna da %28,85'i gezi, %25,00'i spor, %23,08'i piknik, %17,31'i sinema ve son olarak da %5,77'si de en düşük oranla tiyatro cevabını vermiştir (Şekil 10).

Şekil 10. Balıkçıların sosyal aktiviteleri

3.1.8. Balıkçıların Sosyal Güvencesi

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi balıkçılarına sorulan herhangi bir sosyal güvenceniz var mı sorusuna balıkçıların %88,10'u evet cevabını vererek bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı oldukları, %11,90'ının ise hayır cevabını vererek bir sosyal güvencesinin olmadığı belirlenmiştir. Bu oran tamamı olmasa da balıkçıların önemli bir bölümünün sosyal güvenlik imkânlarına sahip olduğunu göstermektedir.

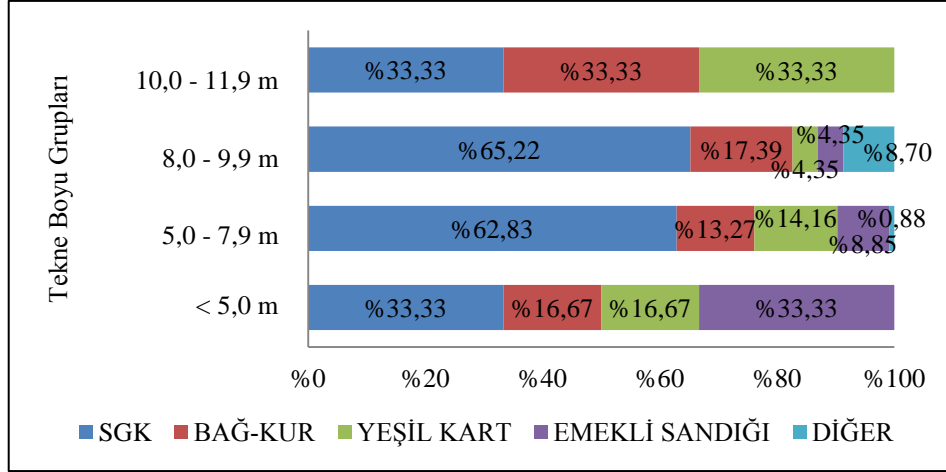

Şekil 11. Balıkçıların sosyal güvencesi

Balıkçıların bağlı oldukları sosyal güvenlik kuruluşları SGK, BAĞ-KUR, Emekli Sandığı, Yeşil kart ve diğer sosyal güvenlik kuruluşları seçeneği olarak saptanmıştır. Tercih edilen sosyal güvenlik kurumları arasında özellikle SGK %60,81'lik oranla öne çıkmaktadır. SGK'yı da %14,86'lık oranla BAĞ-KUR, %13,51'lik oranla Yeşil Kart izlemekte, Emekli Sandığı ve diğer sosyal güvenlik kurumlarına bağlı olanların oranı ise düşük düzeyde kalmaktadır (Şekil 11). Emekli Sandığı'na bağlı olan balıkçıların da %92,31'i bu mesleği daha çok boş zamanlarında ek iş olarak balıkçılık yapan emekliler oluşmaktadır.

Tekne boyu gruplarına göre bağlı olunan sosyal güvenlik kuruluşlarının dağılımına bakıldığında bütün boy gruplarında SGK'nın en büyük payı alan kuruluş olduğu belirlenmiştir.

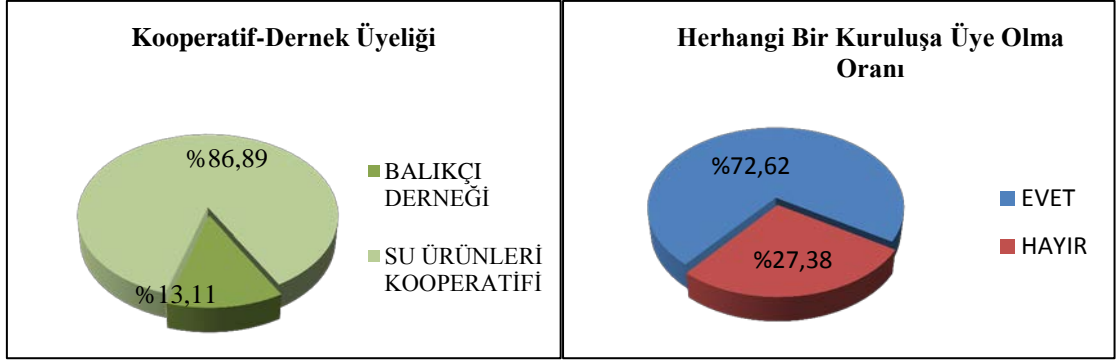

Şekil 12. Tekne boy gruplarına göre balıkçıların sosyal güvencesi

10,0 – 11,9 m tekne boy grubuyla avcılık yapan balıkçıların sosyal güvenlik dağılımlarına bakıldığında SGK, BAĞ-KUR ve Yeşil Kart'ın eşit oranda dağıldığı ve Emekli Sandığı'na bağlı olan balıkçının bulunmadığı saptanmıştır. Emekli Sandığı'na bağlı balıkçıların bu büyüklükteki teknelerle balıkçılığı seçmemesinin nedeni olarak bu mesleği daha çok ek iş olarak yapmalarından kaynaklı olduğu söylenebilir. 8,0 – 9,9 m ile 5,0 – 7,9 m tekne boy gruplarıyla avcılık yapan balıkçıların sosyo ekonomik dağılımlarına bakıldığında en büyük oranı SGK'nın aldığı bunu da BAĞ-KUR ve Yeşil Kart'ın takip ettiği, emekli sandığı ve diğer sosyal güvenlik kuruluşlarına bağlı olan balıkçıların oranının ise düşük düzeyde kaldığı saptanmıştır (Şekil 12).

3.1.9. Balıkçılarda Örgütlenme

Balıkçıların örgütlü bir şekilde hareket edip etmediklerine bakmak açısından kooperatif ya da dernek üyeliği önemli bir göstergedir. Bu üyelikler ayrıca balıkçıların kendilerini bir yere bağlı hissetme yani aidiyet duygusunu da ön plana çıkarmaktadır. Yapılan anket sonucu Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki balıkçıların % 72,62'sinin bir balıkçılık kooperatifi ya da derneğine üye olduğu, % 27,38'inin de herhangi bir kuruluşa üye olmadığı saptanmıştır. Herhangi bir dernek ya da kooperatife üye olanların da % 12,50'sini balıkçı derneklerine üye olanlar, % 87,50'sini de su ürünleri kooperatiflerine üye olanlar oluşturmaktadır (Şekil 13). Özellikle balıkçı dernekleri üyelerinin çoğunu (% 68,75'inin) emeklilerin oluşturduğu belirlenmiştir.

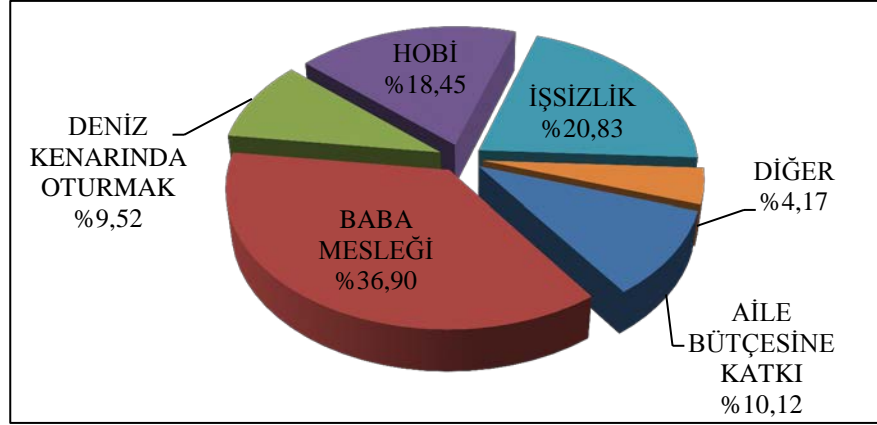

Şekil 13. Balıkçıların üye oldukları kuruluşlar

Ankette yer almasa da balıkçılarla yapılan görüşmelerden kooperatiflere üye olmalarının amacının, balıkçı ruhsatı alabilmek ve balıkçı barınaklarından yararlanabilmek olduğu saptanmıştır. Ayrıca balıkçılar arasında kooperatifçilik bilinci yeteri kadar gelişmediğinden dolayı kooperatifler yeteri kadar etkin çalışmamaktadır.

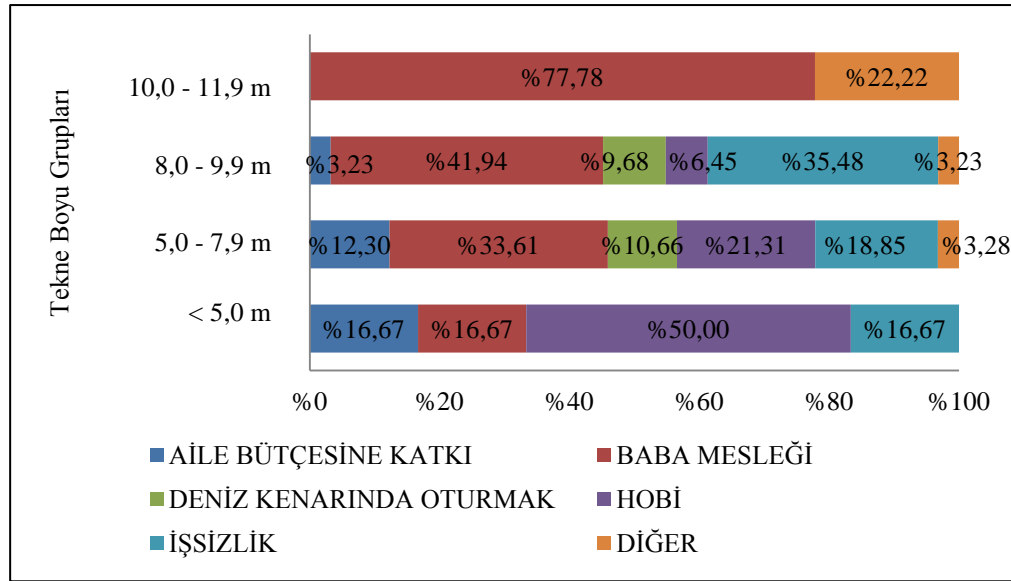
3.1.10. Balıkçıların Balıkçılığı Tercih Nedeni

Yapılan anket sonucunda balıkçıların balıkçılığı seçme nedenleri belli başlı sınıflarda toplanmıştır. Balıkçılığı seçme nedeni olarak balıkçılığın baba mesleği olması nedenini seçen balıkçılar %36,90'la en büyük yüzdeyi oluşturmakta, bunu %20,83'lük payla işsizlik nedeniyle balıkçılık yapanlar ve %18,45 payla hobi olarak balıkçılık yapanlar takip etmektedir (Şekil 14). En düşük payda yer alan nedenlere bakıldığında ise %4,17 ile çeşitli nedenlerden dolayı balıkçılık yapan diğer nedenini %9,52 ile deniz kenarında oturduğu için balıkçılık yapanlar ve %10,12 ile aile bütçesine katkı sağlamak için balıkçılık yapanlar yer almaktadır (Şekil 14).

Şekil 14. Balıkçıların balıkçılığı seçme nedenleri

Balıkçılığı seçme nedeni olarak baba mesleği nedenini gösterenlerin payı birinci sırada olsa da toplama bakıldığında bir çoğunluk oluşturmadığından ötürü Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde küçük ölçekli olarak gerçekleştirilen balıkçılık mesleğinin bir aile geleneği olarak yapılmadığını söylemek mümkündür.

Şekil 15. Tekne boy gruplarına göre balıkçıların balıkçılığı seçme nedenleri

Tekne boylarına göre balıkçıların mesleği seçme nedenlerine baktığımızda ise balıkçı teknelerinin boyu arttıkça balıkçılığı baba mesleği olduğundan dolayı yapanların oranı da artış gösterdiği saptanmıştır (Şekil 15). Buradan tekne boylarının arttıkça yapılan küçük ölçekli balıkçılığın, aile geleneği olarak yapıldığı sonucu çıkartılabilir. Yine

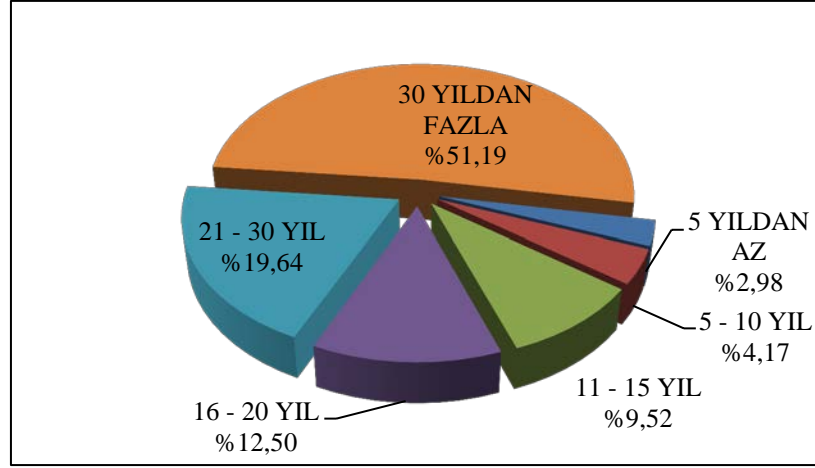
10 - 11,9 m tekne boyu grubu hariç tutulduğunda tekne boyu arttıkça artış gösteren diğer bir tercih nedeninin de işsizlik olduğu saptanmıştır. Buradan da 10,0 - 11,9 m tekne boy grubunda balıkçılığı işsizlik nedeniyle yapanların bulunmayışının nedeninin bu büyüklükteki teknelerin sermayesinin diğer boy gruplarındaki teknelere nazaran daha yüksek olması olduğu sonucu çıkartılabilir.

Genel olarak bakıldığında tekne boyu küçüldükçe aile bütçesine katkı sağlamak için balıkçılık yapanların oranı ile balıkçılığı hobi olarak yapanların oranının arttığı saptanmıştır.

Yapılan ankette balıkçılık mesleğinin geçmişten günümüze tercih edilip edilmeme nedenlerini öğrenmek amacıyla sorulan “Ailenizde geçmişte balıkçılık mesleğini yapmış olup da sonradan mesleği bırakıp, başka bir alanda çalışmış olan bir kimse var mı?” sorusuna balıkçıların büyük bir çoğunluğu hayır cevabını vermişken sadece %24,40’lık kısmının evet cevabı verdiği görülmüştür. Evet cevabını veren balıkçılara sorulan “Ailenizde geçmişte balıkçılık mesleğini yapmış olup da sonradan mesleği bırakıp, başka bir alanda çalışmış olan bir kimse var ise lütfen nedeni nedir?” sorusu sorulmuş ve balıkçıların çoğunluğu %56,10 oranla ekonomik nedenlerden dolayı, %36,59’u çetin meslek koşullarından dolayı, %4,88’i mesleğin geleceğinin olmadığını düşünmesinden dolayı ve %2,44’ü ise sağlık sorunlarından dolayı bıraktıklarını belirtmiştir.

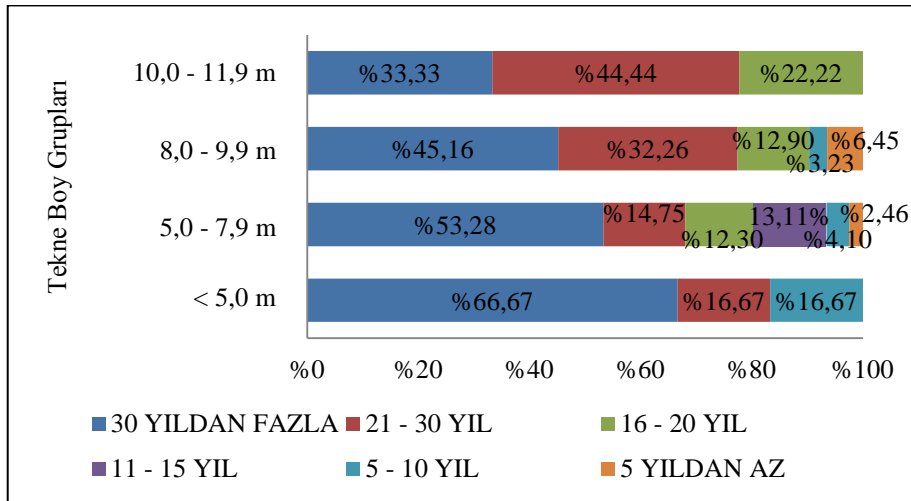
3.1.11. Balıkçıların Mesleki Tecrübeleri

Balıkçılara sorulan “Kaç yıldır balıkçılık mesleğiyle geçiniyorsunuz?” sorusuna balıkçıların yarısından fazlası (%51,19) 30 yıldan fazla süredir bu mesleği yaptıkları cevabını vermiştir. Bunu %19,64 oranla 21 -30 yıldır bu mesleği yaptıklarını söyleyenler takip etmekte, en düşük oranı ise balıkçılık mesleğiyle 5 yıldan az süredir geçinenler oluşturmaktadır (Şekil 16). Burada dikkat çekilecek konu küçük ölçekli balıkçılık yapan balıkçıların çoğunluğunun tecrübeli balıkçılar olmasıdır. Diğer taraftan bu sonuçlar doğrultusunda balıkçıların uzun ömürlü olduğu yorumu da yapılabilir.

Şekil 16. Balıkçıların mesleki tecrübeleri

Tekne boy gruplarına göre mesleki tecrübeye bakıldığında ise tecrübesiz balıkçı olarak nitelendirebileceğimiz 5 yıldan az, 5 - 10 yıldır ve 11 - 15 yıldır balıkçılık yapan balıkçıların oranının tekne boy grupları içerisindeki oranları göz önüne alındığında tekne boyu ile mesleki tecrübenin ters orantılı olduğu, tekne boyutu küçüldükçe mesleki tecrübenin arttığı saptanmıştır (Şekil 17).

Şekil 17. Tekne boy gruplarına göre balıkçıların mesleki tecrübeleri

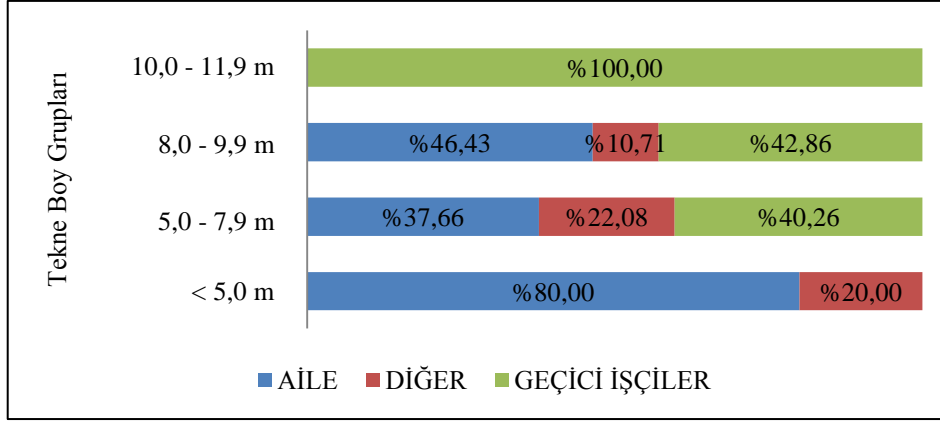
3.1.12. Balıkçıların Çalışma Koşulları

Yapılan anket çalışmasında balıkçılara sorulan “Ava çıkarken sizinle birlikte teknede kaç kişi oluyor?” sorusuna balıkçıların %64,29’unun 1-2 kişi, %23,21’inin 3-4 kişi çalıştırdıklarını ve sadece %12,50’sinin de kendilerinin dışında hiçbir kimsenin olmadığını bildirdikleri belirlenmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Tekne boy gruplarına göre çalıştırılan kişiler

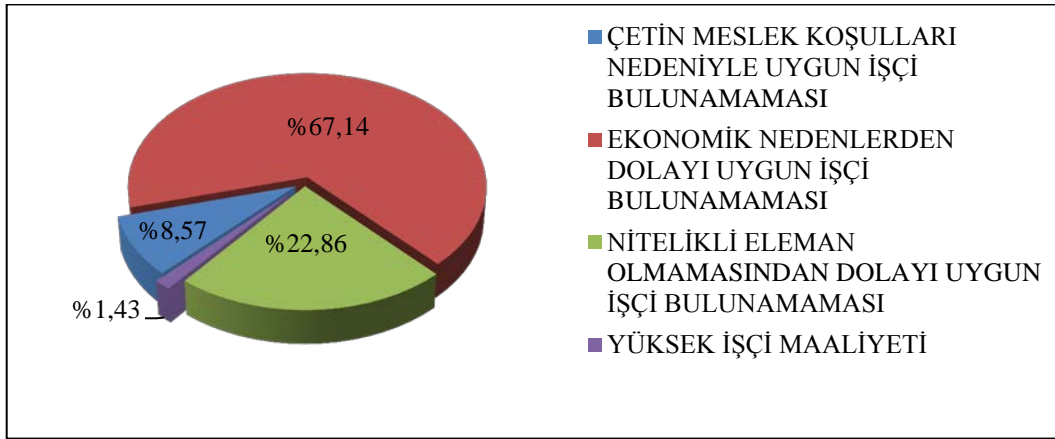
Tekne Boy Grupları	1 - 2 Kişi (%)	3 - 4 Kişi (%)	Hiç (%)	Genel Toplam (%)
< 5,0 m	83,33	16,67	0,00	100,00
5,0 - 7,9 m	74,59	9,02	16,39	100,00
8,0 - 9,9 m	38,71	58,06	3,23	100,00
10,0 - 11,9 m	0,00	100,00	0,00	100,00
Genel Toplam	64,29	23,21	12,50	100,00

Yapılan ankette balıkçılara sorulan “Eğer varsa iş gücünüzün kaynağını kimler oluşturmaktadır?” sorusuna balıkçılar en yüksek %43,70 oranla geçici işçiler, %38,66 oranla aile bireyleri ve son olarak da %17,65 oranla diğer cevabını vermişlerdir. Anket kayıtlarında yer almasa da balıkçılarla yapılan görüşmelerden çalıştırılan geçici işçilerin de maaş yerine günün hasılasından pay alma yolunu tercih ettikleri belirlenmiştir. Tekne boy gruplarına göre bakıldığında ise geçici işçi çalıştırma oranının tekne boyuyla paralel bir artış gösterdiği ve en büyük tekne boy grubu olan 10,0 - 11,9 m tekne boy grubundaki balıkçıların geçici işçi çalıştırma oranının %100’ü bulunduğu görülmektedir (Şekil 18).

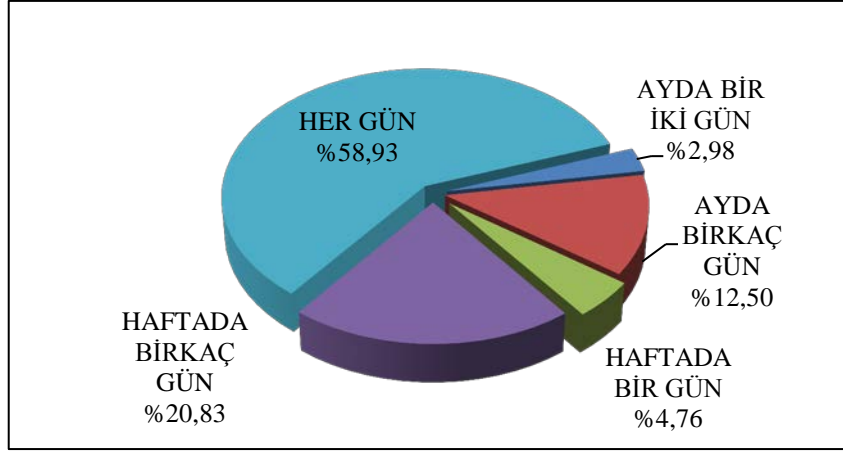
Şekil 18. Tekne boy gruplarına göre balıkçıların iş gücü kaynağı

Balıkçılara sorulan “Eğer varsa iş gücü bulma konusunda karşılaştığınız sorunlar nelerdir?” sorusuna cevap olarak balıkçıların %58,33’ü işgücü bulma konusunda bir zorluk çekmediklerini bildirmişlerdir. Geriye kalan balıkçıların ise %67,79 oranla büyük bir çoğunluğunun ekonomik nedenlerde dolayı uygun işçi bulamadıkları cevabı çoğunluğu oluşturmuştur (Şekil 19).

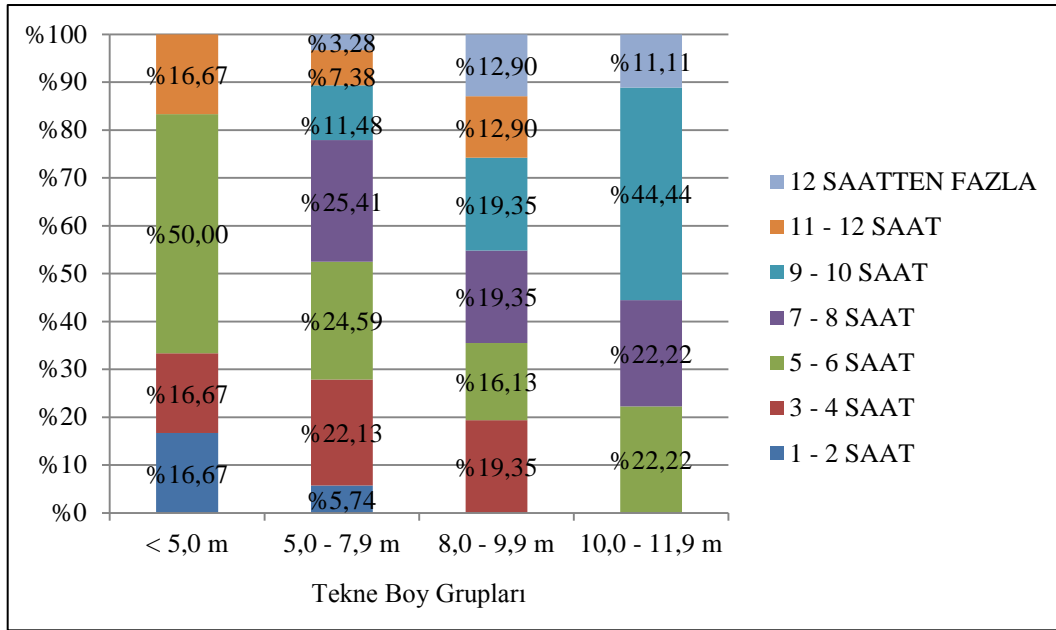
Şekil 19. Balıkçıların iş gücü bulma konusunda karşılaştığı sorunlar

Balıkçılara sorulan “Avlanma sıklığınız nedir?” sorusuna balıkçıların %58,93’ü her gün çalıştıklarını, %20,83’ü haftada birkaç gün çalıştıklarını, %12,50’si ayda birkaç gün çalıştıklarını, %4,76’sı haftada bir gün çalıştıklarını ve son olarak da %2,98’i ayda bir iki gün çalıştıklarını bildirmişlerdir (Şekil 20).

Şekil 20. Balıkçıların avlanma sıklığı

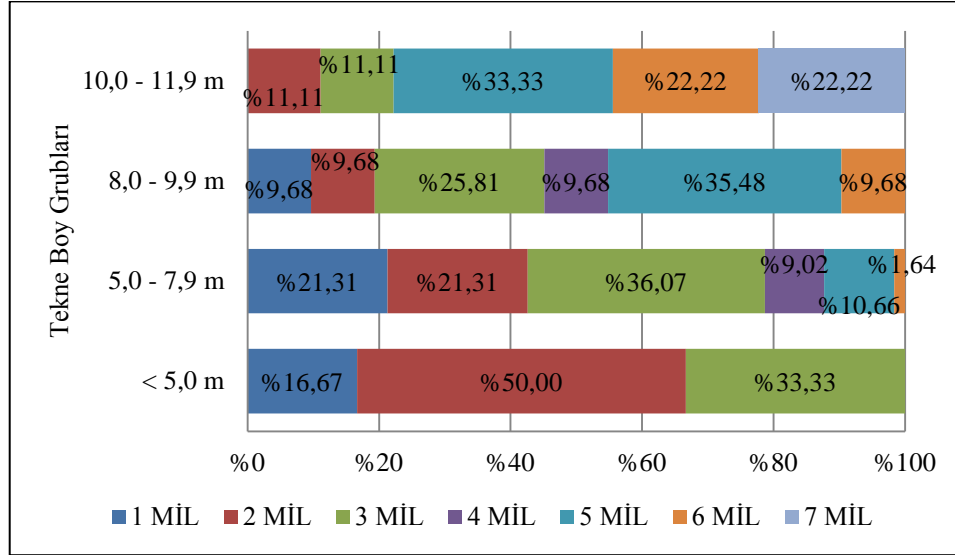
Balıkçılarla yapılan ankette sorulan “Günlük ortalama çalışma süreniz ne kadardır?” sorusuna verilen cevaplardan en büyük payı %23,81’lik oranla 5-6 saat çalışanlar, en az payı ise %4,76’lı payla 1-2 saat çalışanlar oluşturmaktadır (Şekil 21). Günde 10 saatten fazla çalışanların oranının ise azımsanmayacak ölçüde olup %13,69’luk orana sahip olduğu da bu sektörün yorucu bir sektör olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Şekil 21. Tekne boy gruplarına göre balıkçıların günlük çalışma saatleri

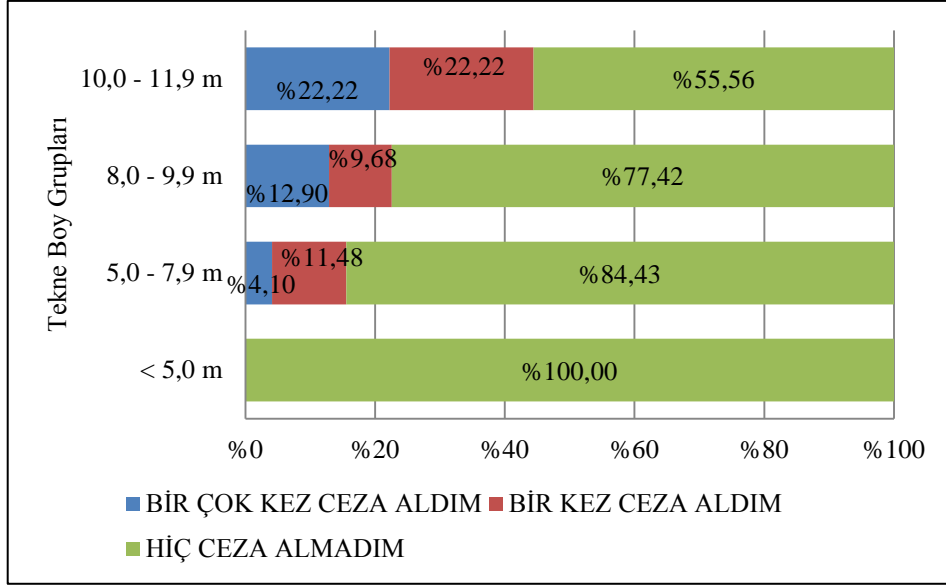

Balıkçılarla yapılan anket çalışmasında sorulan “Kıyıda ne kadar uzaklıktaki alanlarda avcılık yapıyorsunuz?” sorusuna balıkçıların 7 deniz miline kadar açıldıkları ve tekne boy grubunun büyüdükçe avcılık yapılan mesafenin de paralel bir artış gösterdiği saptanmıştır (Şekil 22).

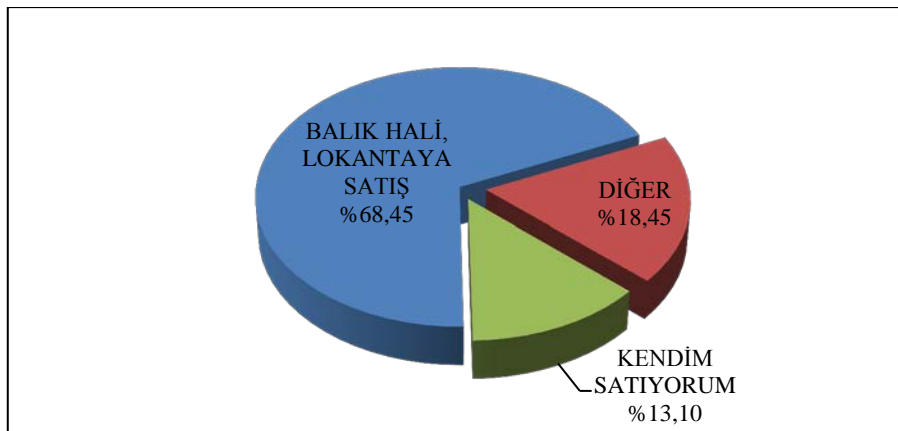
Şekil 22. Tekne boy gruplarına göre avcılık yapılan saha genişliği

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi’nde balıkçılarla yapılan ankette sorulan “Bu güne kadar avlanma yasağına uymamaktan dolayı ceza aldınız mı?” sorusuna cevap olarak balıkçıların %82,14 gibi büyük bir çoğunluğu hiç ceza almadıklarını belirtmiş, %11,31’lik kısmının ise sadece bir kez ceza aldıklarını, %6,55’lik kısmının ise birçok kez ceza aldıklarını bildirmişlerdir. Tekne boy grubuna göre ceza alıp almama durumuna bakıldığında ise tekne boyunun arttıkça ceza alma oranının da arttığı belirlenmiştir (Şekil 23).

Şekil 23. Tekne boy gruplarına göre balıkçıların ceza alıp almaması

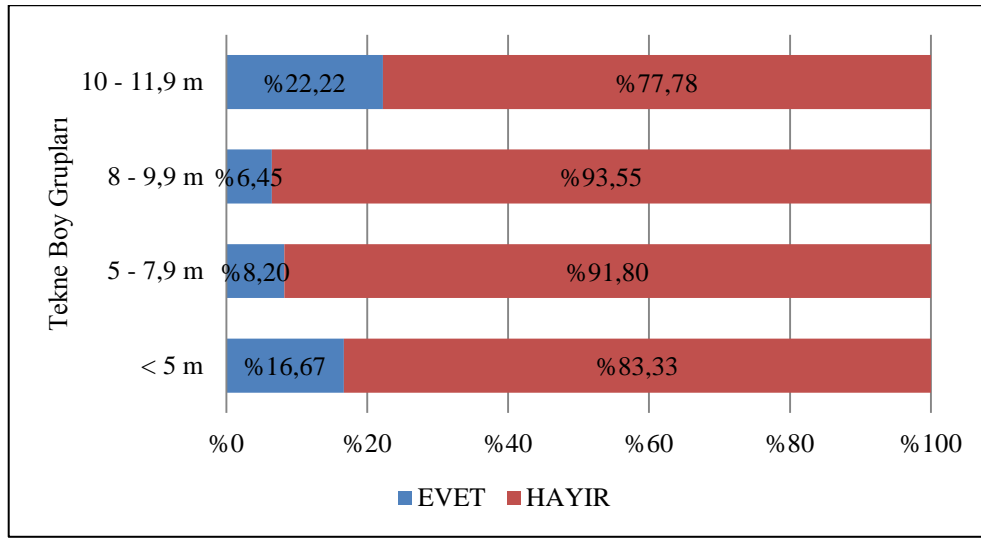
Balıkçılara sorulan “Çoğunlukla avladığınız balıklar nelerdir?” sorusuna balıkçılar İstavrit, Mezgit, Palamut, Çinekop, İskorpit, Lüfer, Kalkan, Tırsi, Zargana, Kefal, Barbun, Salyangoz, İzmarit, Ispara, Kötek, Mavruşkil, Hamsi, Karagöz, Çipura balıklarını avladıklarını bildirmişlerdir. Yine buna bağlı olarak sorulan “Avladığınız balıkları nasıl pazarlıyorsunuz?” sorusuna balıkçıların büyük bir çoğunluğu %68,45’lik oranla balık hali, lokanta vb. yerlere satıyorum cevabını vermiş; %13,10’u avladığı balıkları kendinin sattığını, %18,45’inin ise balıkları satmayıp eve götürdüğü ya da eşe dosta dağıttığını bildirmiştir (Şekil 24).

Şekil 24. Avlanılan avın pazarlanma şekli

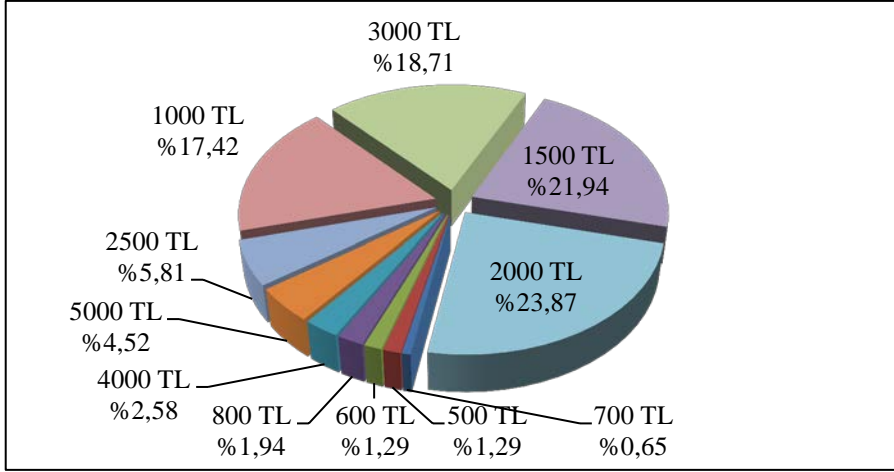
3.1.13. Balıkçıların Sektörel Memnuniyeti

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki balıkçılarla yapılan ankette sorulan “Balıkçılıktan elde ettiğiniz gelir sizin için yeterli mi?” sorusuna balıkçıların % 91,07'si hayır cevabını vererek memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir (Şekil 25). Tekne boy gruplarına göre balıkçıların elde ettiği gelirden memnun olup olmama durumuna bakıldığında da bütün tekne boylarındaki balıkçıların büyük çoğunluğunun elde ettikleri gelirden memnun olmadıkları görülmektedir.

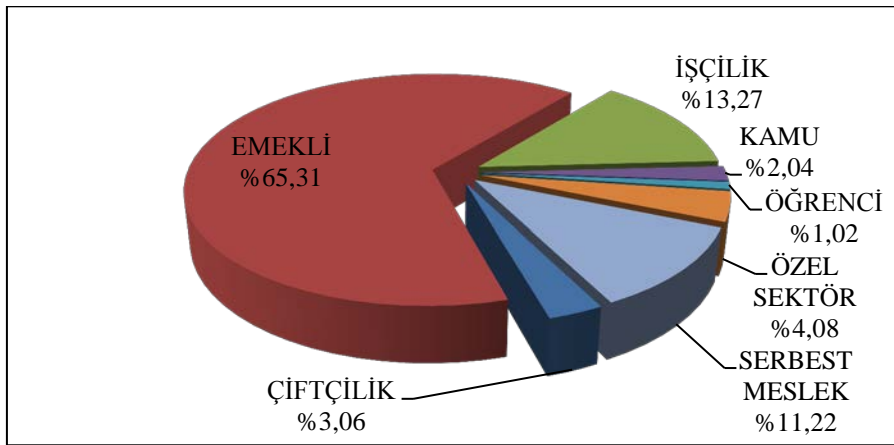
Şekil 25. Tekne boy gruplarına göre balıkçılıktan elde edilen gelir

Elde ettiği gelirden memnun olmayan balıkçılara sorulan balıkçılıktan ne kadar kazansaydınız sizin için yeterli olurdu sorusuna en yüksek oranla 2.000 TL cevabını vermişlerdir. Toplamda bakıldığında ise balıkçıların %87,75 gibi büyük bir çoğunluğu eğer 1.000 TL - 3.000 TL arasında bir gelir elde etselerdi balıkçılıktan kazandıkları gelirden memnun olacaklarını bildirmişlerdir (Şekil 26).

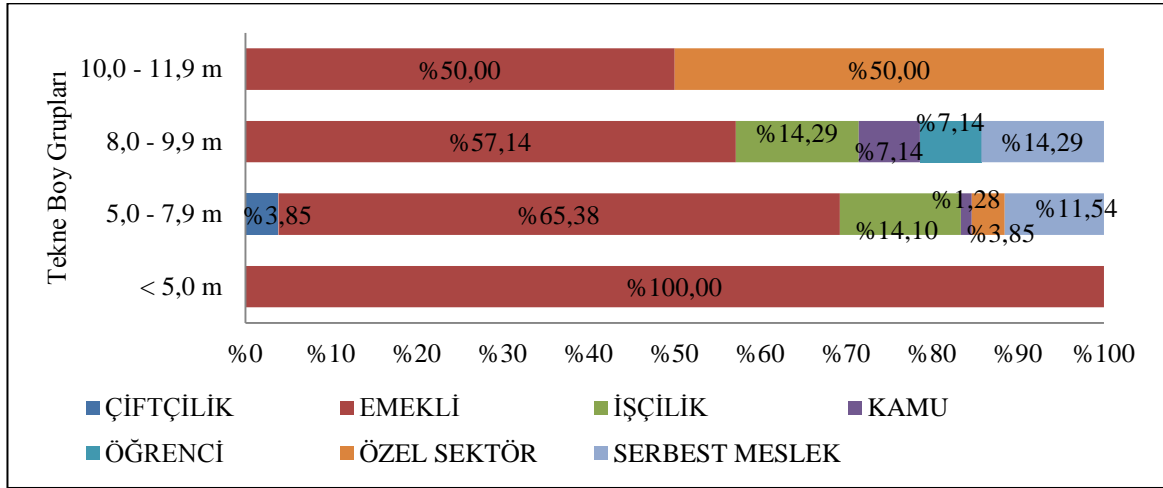
Şekil 26. Balıkçıları balıkçılık mesleğinden elde etmek istedikleri aylık gelir

Balıkçıların balıkçılık dışında başka gelir getiren bir iş yapıp yapmadıkları sorusuna balıkçıların %58,33'ü balıkçılığın dışında en az bir iş yaptıklarını ya da gelir kaynaklarının olduğunu bildirmişlerdir. Balıkçıların çoğunun balıkçılık mesleğinden elde ettiği gelirden memnun olmadıkları göz önüne alınırsa ek bir iş yapma nedeninin ne olduğu sorusuna kolayca cevap verilebilir. Balıkçılık dışında ek bir geliri olanlara bakıldığında ise bu gelirin kaynağının emeklilik maaşlarından geldiğini söyleyenlerin oranının %65,31 olduğu saptanmıştır. Emeklilik dışında gelir kaynağı olanlardan ise %13,27'lik oranla en fazla işçilik yapan, bunu da %11,22 oranla serbest meslek yapanlar takip etmektedir. En düşük payı ise %1,02 oranla öğrencilerin oluşturduğu saptanmıştır (Şekil 27).

Şekil 27. Balıkçıların balıkçılık mesleğinin dışındaki gelir kaynakları

Balıkçılık dışında gelir getiren bir iş yapan balıkçıların tekne boy gruplarına göre dağılımına bakıldığında ise 5,0 m'den küçük tekne boy grubuna dâhil teknelerle avcılık yapan balıkçıların hepsini emeklilerin oluşturduğu ve tekne boyunun arttıkça tekne boy gruplarındaki emekli oranının giderek azaldığı saptanmıştır (Şekil 28).

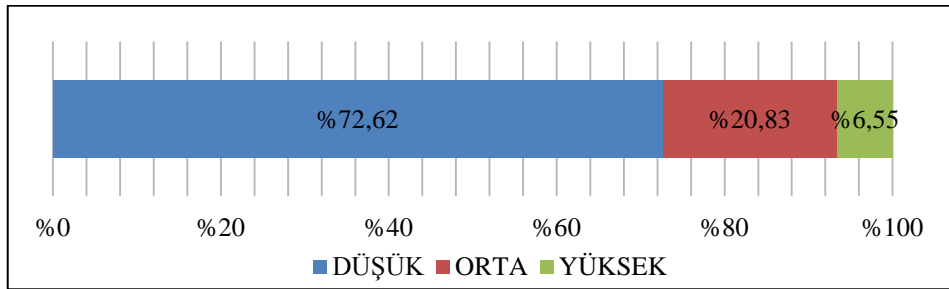
Şekil 28. Balıkçıların diğer meslekleri

Ankette sorulan ailenizin gelir durumunu sınıflandırmak gerekirse kendinizi hangi sınıfa dâhil ederdiniz sorusuna balıkçıların büyük bir kısmı (%63,69'u) kendini düşük gelirli sınıfa koymuş, %36,31'i ise orta gelirli sınıfa koymuştur. Kendini yüksek gelirli sınıfa koyan balıkçının olmayışı da dikkati çekmektedir. Bu bulgu doğrultusunda balıkçılık mesleğinin yüksek gelir getirmeyen bir meslek olduğu sonucuna ulaşılabilir. Tekne boy gruplarına göre bakıldığında ise kendini orta gelirli sınıfa koyanların payının düşük gelirlilerden fazla olduğu tek grubun 10,0 - 11,9 m arasındaki teknelerle avcılık yapan balıkçıların olduğu saptanmıştır (Tablo 8). Bunu da bu boy grubundaki balıkçılığın diğer boy gruplarında yapılan balıkçılığa kıyasla daha fazla gelir getirmesinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 8. Tekne boy gruplarına göre balıkçıların kendini koyduğu gelir sınıfı

Tekne Boy Grupları	Düşük Gelirli (%)	Orta Gelirli (%)	Genel Toplam (%)
< 5,0 m	83,33	16,67	100,00
5,0 - 7,9 m	63,11	36,89	100,00
8,0 - 9,9 m	67,74	32,26	100,00
10,0 - 11,9 m	44,44	55,56	100,00
Genel Toplam	63,69	36,31	100,00

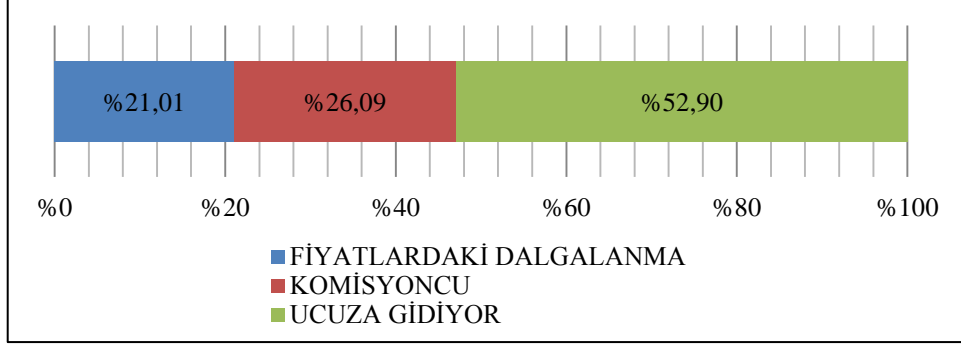
Yakalanan av söz konusu olduğunda ise balıkçıların %72,62'si gibi büyük bir çoğunluğu yakalanan av miktarını düşük olarak nitelendirirken, %20,83'lük bir kısmı orta olarak, %6,55'lik bölümü de yakalanan av miktarını yüksek olarak belirtmiştir (Şekil 29). Anket verilerinde yer almamasına karşın balıkçılarla yapılan görüşmelerden av miktarının düşük olma nedenini çoğu balıkçı av gücü fazlalığı, bilinçsiz avlanma ve denizin kirli olmasına bağlamaktadır.

Şekil 29. Balıkçıların avlanılan av miktarını değerlendirme durumu

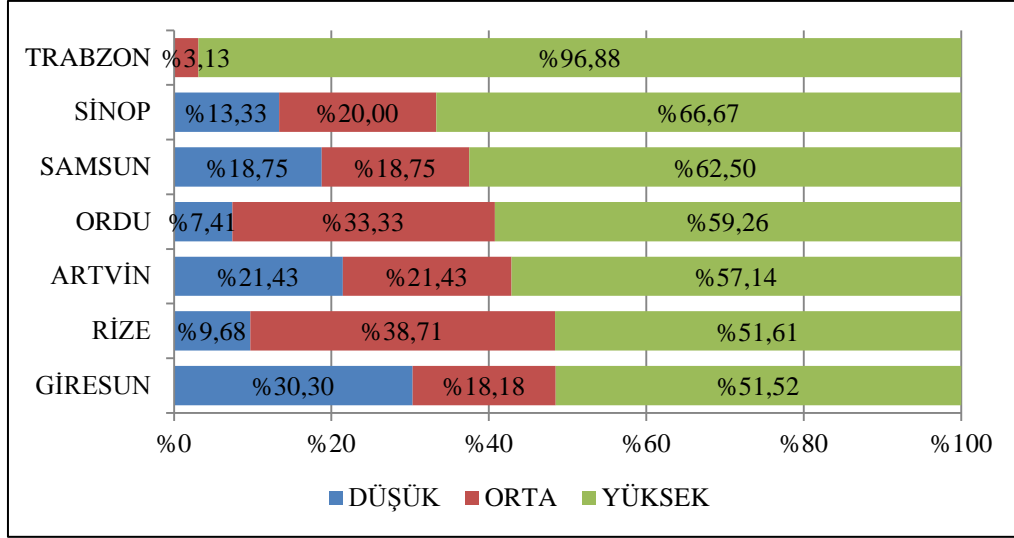
Yapılan ankette balıkçılara sorulan “Yakaladığınız ava biçilen fiyattan memnun musunuz?” sorusuna ise balıkçıların %82,14’ü gibi büyük bir kısmı hayır cevabını vererek bu alandaki memnuniyetsizliklerini ortaya konmuştur. Hayır cevabını veren balıkçılara sorulan memnuniyetsizliğinizin nedeni nedir sorusuna ise balıkçıların %52,90’ı balıkların ucuza gittiğini ve masraflarını; çektikleri zahmeti karşılamadığını belirtmiş, %26,09’u ise tüm parayı aradaki komisyoncunun / kabzımalın kazandığını; kendilerine kâr edecek para kalmadığını, komisyoncuların / kabzımalların balıkçı ile müşteri arasından çekilmesi gerektiğini ve devlet tarafından balıkçıların kendi balıklarını satabilecekleri yerler tahsil edilmesi gerektiğini bildirmiş, %21,01’i ise fiyatlardaki dalgalanmadan şikayetçi

olduklarını; devletin balık fiyatlarına bir standart getirmesi gerektiğini bildirmişlerdir (Şekil 30).

Şekil 30. Ava biçilen fiyattan memnun olmama nedenleri

Yapılan ankette balıkçılara sorulan bulunduğunuz bölge halkının balık tüketimine ilgisi hangi düzeydedir sorusuna verilen cevapların büyük bir kısmını %64,29'luk oranla yüksek cevabını verenler, %22,03 oranla orta cevabını verenler ve %13,69 oranla düşük oranını verenler oluşturmaktadır. Bu sonuçlardan Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki balıkçıların bölge halkının balık tüketimine olan ilgisinden memnun olduğu sonucu çıkartılabilir. Bu oranlara karşın balıkçılara sorulan "Sektör olarak balıkçılığın geleceği hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna balıkçıların hemen hemen hepsinin (%98,21'inin) olumsuz cevap vermelerinin de tezat bir durum oluşturduğu saptanmıştır. İllere göre bakıldığında ise Trabzon şehrindeki balıkçıların hiçbirinin halkın balık tüketimine ilgisinin düşük olduğunu söylemediği saptanmıştır. Bunun nedeni olarak Trabzon halkının eski dönemlerden itibaren balıkçılık kültürüyle iç içe olması gösterilebilir.

Şekil 31. İllere göre yerel halkın balık tüketimine olan ilgi düzeyi

3.2. Avlanma Filosunun Teknik ve Fiziksel Özellikleri

3.2.1. Avlama Teknelerinin Kullanım Şekli

Karadeniz Bölgesi'nde balıkçılık faaliyetinde bulunan avlama tekneleri kullanım özelliğine (balıkçılık tipine) göre, kıyı balıkçılığı (küçük ölçekli balıkçılık) ve orta/büyük ölçekli balıkçılık olmak üzere iki gruba ayrıldığında, Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde örnek seçilen avlanma tekneleri; küçük ölçekli balıkçılık faaliyetlerinde bulunan teknelerden oluşmaktadır.

Küçük ölçekli balıkçılık yapan avlanma teknelerinden örnek olarak seçilenler, 12,0 m'den küçük tekneler olup, kıyıda ayrıldıkları bölgede avcılık yapmakta ve aynı yere geri dönüp avladıkları balıkları karaya çıkarmaktadırlar.

3.2.2. Teknelerin Boyu

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde örnek olarak seçilen avlanma teknelerinin boy gruplarına göre dağılımına bakıldığında ise en yüksek oranda tekneyi %72,62 ile 5,0 - 7,9 m arasındaki tekne boy gurubu, en düşük oranda tekneyi ise %3,57 oranıyla 5,0 m'den küçük tekneler yer aldığı saptanmıştır (Tablo 9). 5,0 m'den küçük teknelerin

önemsenmeyecek nitelikte olmasından dolayı TUIK 2009 yılından itibaren 5,0 m'den küçük tekneleri kapsam dışına bırakmıştır.

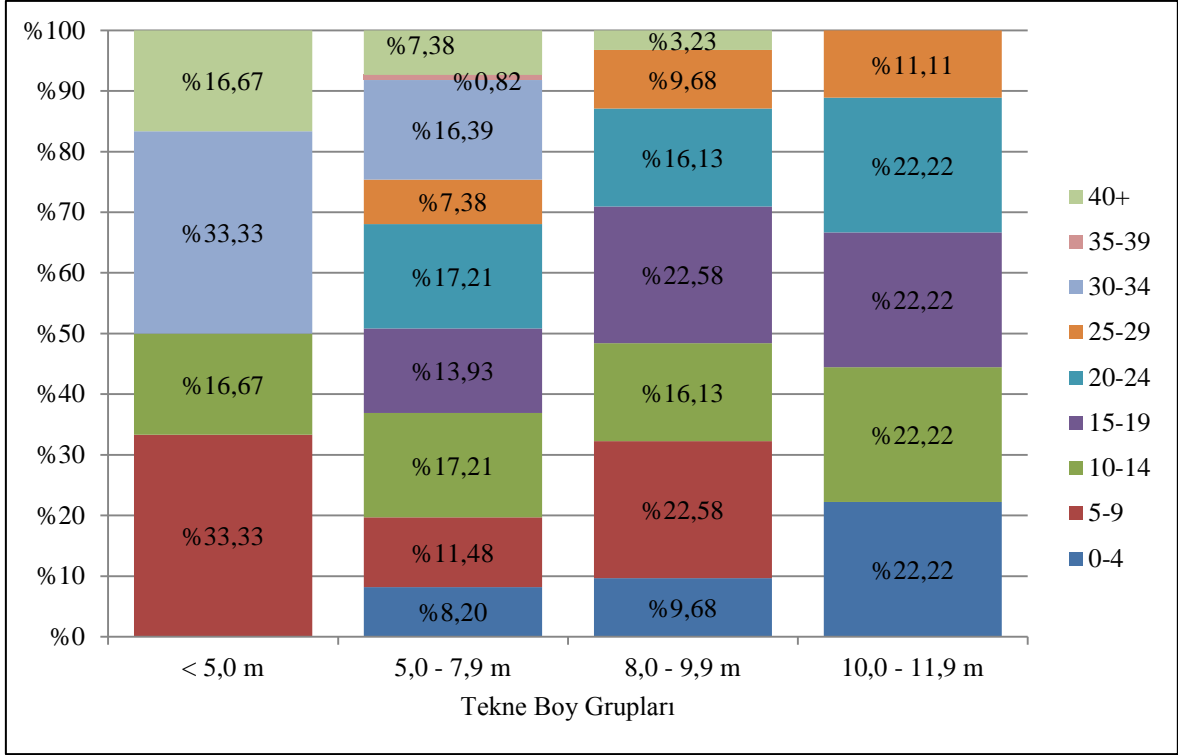
Tablo 9. Tekne boy gruplarına göre anket yapılan tekne sayıları

Tekne Boy Grupları	Adet	%
< 5,0 m	6	3,57%
5,0 - 7,9 m	122	72,62%
8,0 - 9,9 m	31	18,45%
10,0 - 11,9 m	9	5,36%
Genel Toplam	168	100,00%

3.2.3. Teknelerin Yaşı

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde örnek olarak seçilen avlanma teknelerinin yaşlarının 1-50 yıl arasında değiştiği saptanmıştır. Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki küçük ölçekli balıkçılık yapan avlanma teknelerin yaşları 5'er yıllık aralıklarla sınıflara ayrıldığında, %8,93'ünün 5, %22,62'sinin 10, %55,36'sının 20 yaşından küçük olduğu saptanmıştır (Şekil 32).

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki küçük ölçekli balıkçılık yapan avlanma tekneleri en yüksek oranda %17,26 ile 10-14 yaş grubunda bulunmaktadır. Bu yaş grubunu da sırasıyla %16,67'lik oranla 20-24 yaş grubu ve % 15,48 oranla 15-19 yaş grubundaki tekneler izlemektedir.

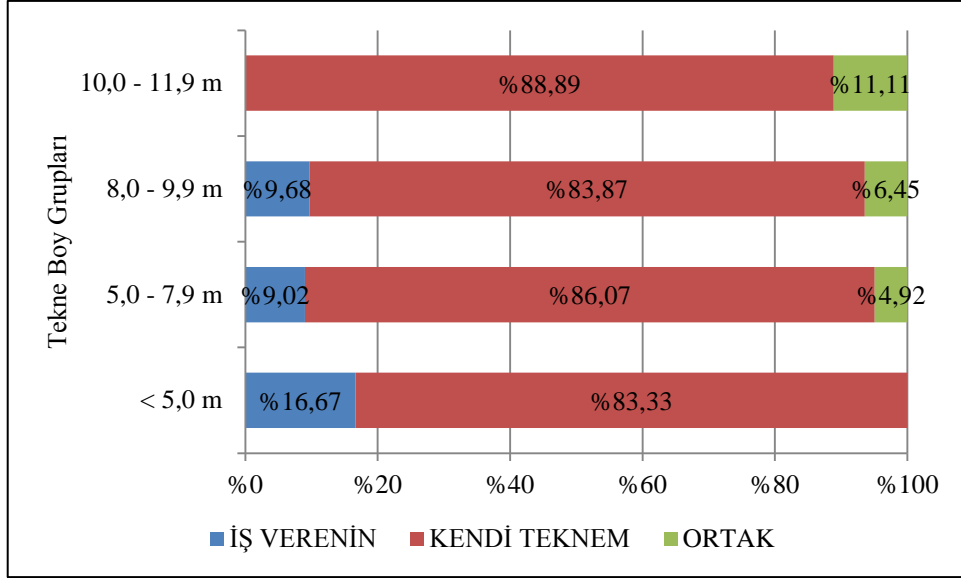

Şekil 32. Tekne boy gruplarına göre tekne yaşları

En fazla teknenin bulunduğu yaş grubu %17,26 ile 10-14 yaş grubu iken, en az tekne %6,55 ile 40+ yaş grubu ve %0,60 ile 35-39 yaş grubundandır. Teknelerin ahşap ya da metal gibi dayanıklı malzemelerden yapıldığı düşünüldüğünde filonun yaşlı olması mevcut durum için önemli bir sorun gibi görünmemekle birlikte özellikle 5 yaşın altındaki teknelerin oldukça düşük oranda olması bölgede avlanma filosunun yenilenme hızının da oldukça düşük olduğunu göstermektedir.

3.2.4. Teknelerin Mülkiyeti ve Sigorta Durumu

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki balıkçıların %85,71'inin mülkiyeti kendine ait tekneler, %8,93'ünün mülkiyetinin işverenine ait tekneler, %5,36'sının da mülkiyeti ortak teknelerle balıkçılık faaliyetinde buldukları saptanmıştır.

Şekil 33. Tekne boy gruplarına göre teknelerin mülkiyeti

Boy gruplarına göre teknelerin mülkiyeti incelendiğinde tekne boyu arttıkça sahibi tarafından işletilen tekne oranının az da olsa arttığı görülmektedir. 5,0 m'den küçük tekne boylarına bakıldığında sahibi tarafından işletilen tekne oranının %83,33 iken 10,0-11,0 m tekne boy grubundaki bu oran ise %88,89'a çıkmıştır (Şekil 33). Tekne boyunun artmasıyla ortak tekne mülkiyeti de artmıştır. 5,0 m'den küçük tekne boy grubunda ortak tekne mülkiyetiyle işletilen tekne bulunmazken bu oran 10,0-11,9 m'lik tekne boy grubunda %11,11'e kadar çıkmıştır. Buradan teknelerin satın alma ya da yatırım değerinin arttıkça ortaklıkla işletilen tekne kullanımının artmasına neden olmuştur biçiminde bir çıkarım yapılabilir. Tekne boyu ile tekne mülkiyetinin işverene ait olması oranına bakıldığında ise bir ters orantı görülmektedir.

Yapılan ankette ikinci avlama teknesi ve taşıma teknesi bulundurma durumuna bakılmak için sorulan "Avlanırken kullandığınız tekne ya da teknelerin adedi ne kadardır?" sorusuna verilen cevaplardan küçük ölçekli balıkçılık yapan balıkçıların hiçbirinde ikinci avlama teknesi ve taşıma teknesi bulunmadığı saptanmıştır. Bunun nedeni olarak gününbirlik avcılık yapılması ve yakalanan av miktarının düşük olması gösterilebilir.

Tablo 10. Tekne boy gruplarına göre tekne ve avlanma araçlarının sigorta durumu

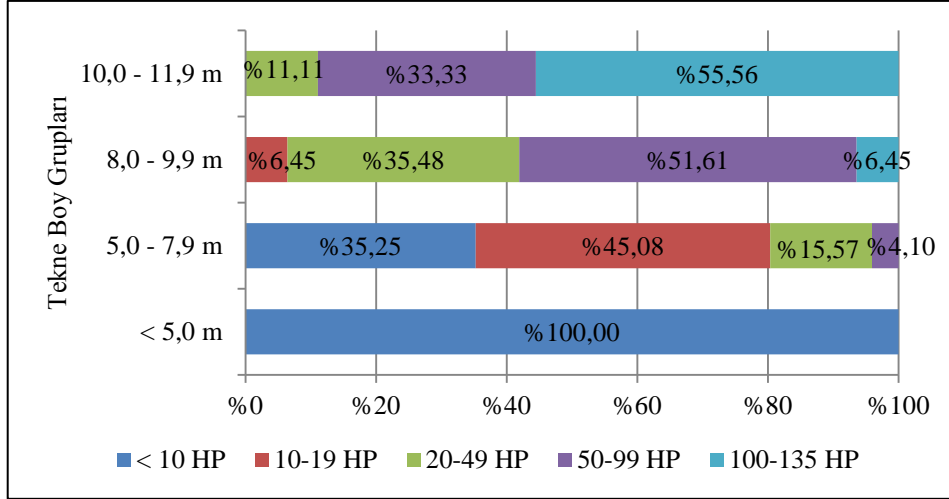
Tekne Boy Grupları	Var (%)	Yok (%)	Genel Toplam (%)
< 5,0 m	0,00	100,00	100,00
5,0 - 7,9 m	2,46	97,54	100,00
8,0 - 9,9 m	6,45	93,55	100,00
10,0 - 11,9 m	22,22	77,78	100,00
Genel Toplam	4,17	95,83	100,00

Yapılan anket çalışmasında balıkçılara sorulan “Avcılıkta kullandığınız tekne ve araçların sigorta durumu nedir?” sorusuna balıkçıların %95,83’ü kullandıkları tekne ve araçların sigortasının olmadığını belirtmişken bu oranın tekne boyu azaldıkça azaldığı saptanmıştır (Tablo 10).

3.2.5. Teknelerin Motor Gücü

Balıkçılarla yapılan anket sonucunda balıkçı teknelerinin hepsinde 1 adet motor bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu gemilerin avlanma kapasitelerinin fazla motor gücünü gerektirmemesi nedeniyle 1 adet motor kullandıkları görülmektedir.

Teknelerin motor güçleri 6-135 HP arasında değişirken, bu güç en küçük motor gücüne sahip 5 m’den küçük tekne boy grubunda 6-9 HP arasında, 5,0-7,9 m tekne boy grubunda 7-85 HP arasında, 8,0-9,9 m tekne boy grubunda 13-115 HP arasında ve son olarak da en büyük motor gücüne sahip 10,0-11,9 m tekne boy grubunda 28-135 HP arasında değişmektedir. Buna göre tekne boyu arttıkça motor gücü de artmaktadır.

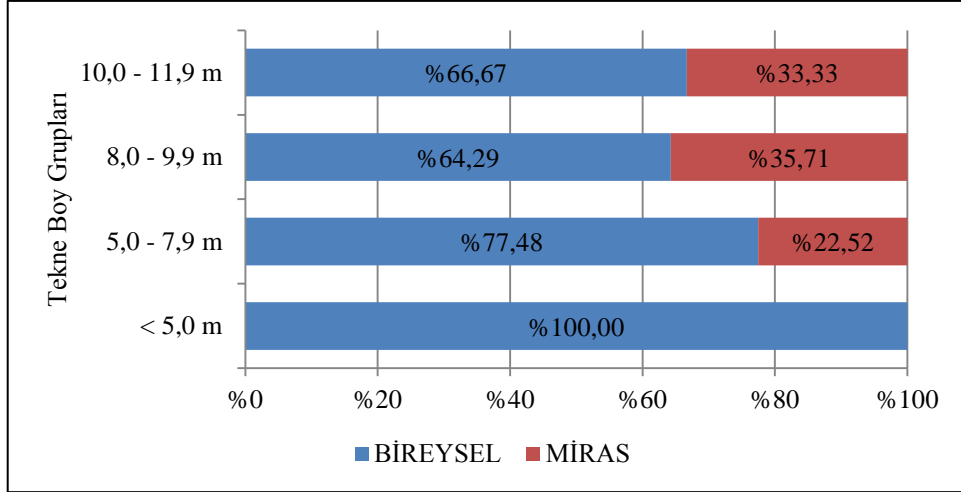

Şekil 34. Tekne boy gruplarına göre motor gücü

Tekne boy gruplarındaki motor güçlerine tek tek bakıldığında ise 5,0 m'den küçük tekne boy grubundaki teknelerin hepsinin motor gücü 10 HP'den küçük olduğu saptanmıştır. Teknelerin büyük çoğunluğunu oluşturan 5,0-7,9 m tekne boy grubundaki teknelerin ise %45,08 oranla büyük bir çoğunluğunu 10-19 HP arası motor gücüne sahip teknelerin oluşturduğu ve 10 HP'den küçük motor gücüne sahip teknenin olmadığı belirlenmiştir. 8,0-9,9 m tekne boy grubuna bakıldığında ise %51,61 gibi bir oranla yarıdan fazlasının 50-99 HP arası motor gücüne sahip olduğu ve yine 10 HP'den küçük motor gücüne sahip teknenin bulunmadığı saptanmıştır. En büyük tekne boy grubunu oluşturan 10,0-11,9 m tekne boy grubuna bakıldığında ise 20 HP'den düşük motor gücüne sahip teknenin bulunmadığı ve %55,56 ile en büyük çoğunluğu 100-135 HP arası motor gücüne sahip teknelerin oluşturduğu saptanmıştır (Şekil 34).

3.2.6. Tekne ve Av Gereçlerinin Satın Alınma Şekli

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde küçük ölçekli balıkçılık faaliyetinde bulunan avlanma teknesi sahibi balıkçıların %75,16'sı gibi büyük bir çoğunluğunun bireysel çabalarıyla %24,84'ü ise miras yoluyla tekne sahibi oldukları saptanmıştır.

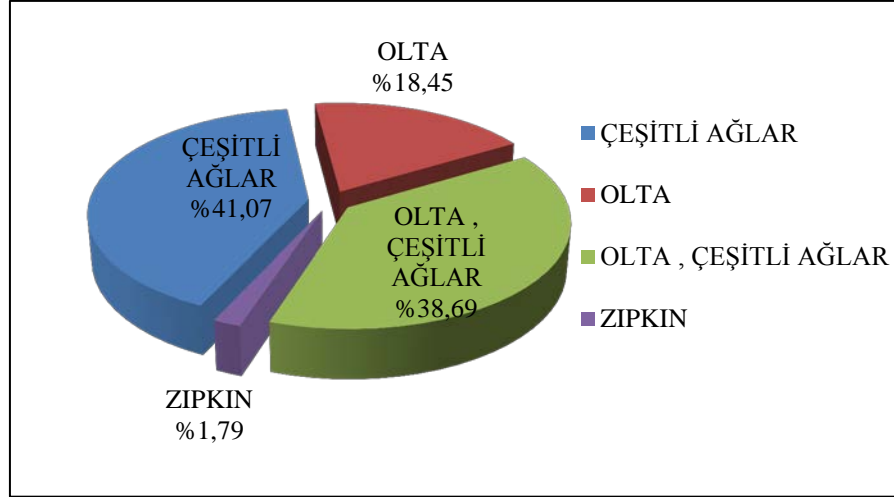

Şekil 35. Tekne boy gruplarına göre tekne ve av araçlarının elde dilme şekli

Tekne boy gruplarına göre tekne ve av gereçlerinin satın alınma şekline bakıldığında ise 5,0 m'den küçük teknelerin %100'ünün bireysel çabayla alındığı ve tekne boyu arttıkça bireysel çabayla tekne sahibi olma oranının giderek azaldığı saptanmıştır (Şekil 35).

3.2.7. Teknelerdeki Ağlar ve Diğer Av Araçları

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki küçük ölçekli balıkçılıkta kullanılan avlanma araç ve gereçlerinin içerisinde en önemlisi çeşitli ağlar ve olta çeşitleridir (çapari, paraketa ve diğer olta çeşitleri). Ağların donatımı, kullanımı ve adlandırılmasında bazı farklılıklar olsa da, balıkçıların benzer ağ çeşitlerini kullandıkları saptanmıştır. Genellikle palamut uzatması, mezgit uzatması, Rus kefali volisi, barbunya uzatması, mezgit-palamut uzatmaları ile Rus kefali volisi veya mezgit-palamut-barbunya uzatmaları ile Rus kefali volisi kombinasyonlarının bulunduğu gözlenmiştir. Bunun yanı sıra anket sonuçlarında belirtilmemiş olsa da algarna, dreç, zıpkın ve dalış takımlarına da rastlansa da, asıl balıkçılık faaliyetinin genellikle ağlarla yürütüldüğü saptanmıştır. Algarna, dreç ve dalış takımları, avcılığında sadece bu av araç-gereçlerinin kullanıldığı belirli su ürünlerinin avcılığını yapan balıkçılar tarafından bulundurulmaktadır.

Şekil 36. Kullanılan av araç ve gereçleri

Balıkçılarla yapılan anket sonuçlarından elde edilen verilere bakıldığında balıkçıların olta kullananların oranının %57,14'ü bulunduğu, yalnızca olta kullananların oranının %18,45 olduğu, ağ kullananların oranının %79,76'yı bulduğu, sadece ağ kullananların ise %41,07 olduğu, Bunun yanında zıpkın kullananların oranının da %1,79 olduğu belirlenmiştir (Şekil 36).

3.3. Küçük Ölçekli Balıkçılık Faaliyetlerinin Ekonomik Yapısı

3.3.1. Balıkçıların Toplam Avlama Sermayesi

Balıkçıların avlanma operasyonunda kullandıkları tekne dâhil araç gereçlerin hepsi toplam avlama sermayesini oluşturmaktadır. Tekne boy gruplarına göre ortalama avlama sermayesine bakıldığında ise tekne boyu ile doğrusal oranda büyüdüğü saptanmıştır. Balıkçıların toplam avlama sermayesinin 2.000 TL ile 150.000 TL arasında değiştiği görülmüştür (Tablo 11).

Tablo 11. Tekne boy gruplarına göre ortalama avlanma sermayesi (TL)

Tekne Boy Grupları	En Az (TL)	En Fazla (TL)	Ortalama (TL)
< 5,0 m	4.000	15.000	7.000
5,0 - 7,9 m	2.000	100.000	20.266
8,0 - 9,9 m	10.000	100.000	50.645
10,0 - 11,9 m	40.000	150.000	85.556
Genel Ortalama			28.896

3.3.2. Ekonomik Faaliyet Sonuçları

3.3.2.1. Brüt Hasıla

Balıkçılık faaliyetlerinin sonuçlarına bakıldığında, balıkçıların brüt hasılasının sezon içerisinde avladıkları balık miktarına göre değişmektedir. Sağlıklı kayıtlar tutulamadığından yıl içerisinde ne kadar balık avladıkları tespit edilememiş ve dolayısıyla da brüt hasılanın ne kadar olduğu hesaplanamamıştır.

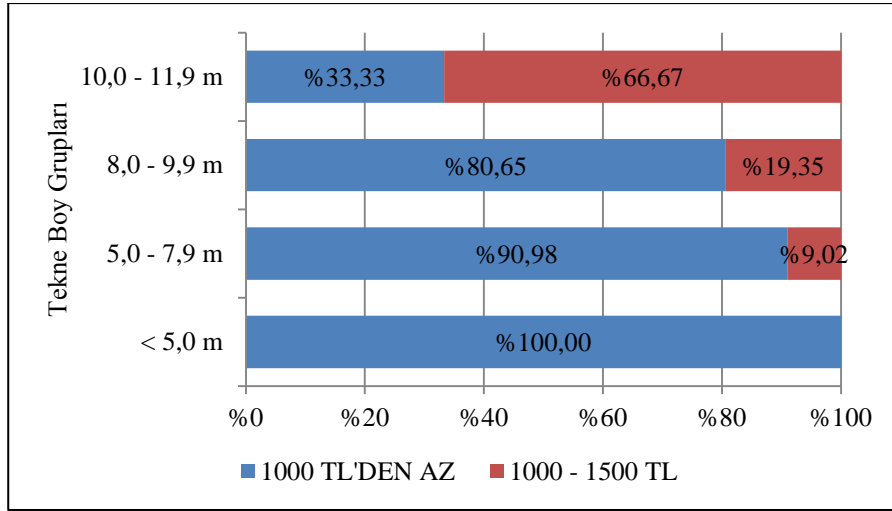
3.3.2.2. Gayrisafi Hasıla

Balıkçıların gayrisafi hasılası, brüt hasılaya (avcılıktan elde edilen üretim gelirlerine) ilaveten avcılık dışı balıkçılık gelirlerinin (balıkçının kendi avcılık faaliyetleri dışında av araç gereçlerinin kiralanmasından elde edilen gelir avcılık dışı balıkçılık geliri olarak adlandırılır) eklenmesi ile hesaplanır. Ancak, Karadeniz Bölgesi balıkçıları tarafından avcılık dışı av araç gereçlerinin getirilerine ilişkin herhangi bir anlamlı veri sunmamaları nedeni ile, gayri saf hasıla brüt hasıla olarak alınmış, bu nedenle de yine balıkçıların yıl içerisinde avladıkları balık miktarının tespit edilememesi nedeniyle brüt hasıla gibi gayrisafi hasıla da hesaplanamamıştır.

3.3.2.3. Balıkçılıktan Elde Edilen Gelir

Yapılan anket çalışmasında brüt hasılayı hesaplayabilmek için balıkçılara sorulan “Balıkçılıktan kazandığınız ortalama aylık geliriniz ne kadardır?” sorusuna verilen, balıkçıların %86,31 gibi büyük bir çoğunluğu aylık 1.000 TL’den az kazandıklarını geri kalan %13,69’luk kısmı ise 1.000-1.500 TL arası kazandıklarını bildirmişlerdir. Yapılan ankette balıkçıların hiçbirinin 1.500 TL üzeri gelir elde etmediklerini bildirmeleri de dikkatten kaçmamaktadır. Buradan balıkçılıktan elde edilen gelirin çoğunluklu kısmının asgari ücrete yakın olduğu sonucu çıkarılabilir. Tekne boy gruplarına göre dağılımlarına bakıldığında ise 5 m’den küçük teknelerde 1.000 TL’den fazla kazanan balıkçı olmadığı ve tekne boy grupları arasında bir kıyaslama yapılacak olursa tekne boyu arttıkça gelirin de buna paralel olarak artış gösterdiği gözlemlenmiştir (Şekil 37).

Şekil 37. Tekne boy gruplarına göre balıkçılıktan elde edilen gelir

3.3.2.4. Devlet Desteği

Balıkçılarla yapılan anket çalışmasında balıkçılara sorulan “Devlet destekli herhangi bir yardım alıyor musunuz?” sorusuna balıkçıların %74,40 gibi büyük bir çoğunluğu hayır cevabını vermişlerdir. Tekne boy gruplarına göre incelendiğinde ise 5,0 m’den küçük teknelerle avcılık yapan balıkçıların hiçbirinin devlet destekli yardım

almaması ve tekne boy gruplarının arttıkça devlet destekli yardım alanlarını oranının arttığı görülmektedir (Tablo 12).

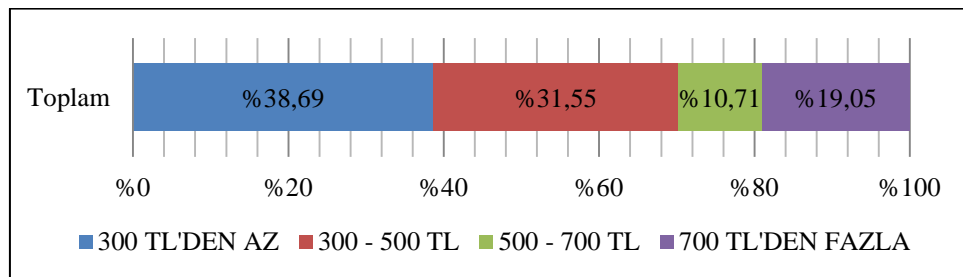
Tablo 12. Tekne boy gruplarına göre devlet desteği

Tekne Boy Grupları	Evet (%)	Hayır (%)	Genel Toplam (%)
< 5,0 m	0,00	100,00	100,00
5,0 - 7,9 m	13,93	86,07	100,00
8,0 - 9,9 m	54,84	45,16	100,00
10,0 - 11,9 m	100,00	0,00	100,00
Genel Toplam	25,60	74,40	100,00

Evet cevabını veren %25,60'lık kısma sorulan “Devlet destekli herhangi bir yardım alıyorsanız ne olduğunu açıklayınız” sorusuna ise sırasıyla %69,77 oranla ÖTV'siz mazot kullananların, %25,58 oranla devletten kredi alanların ve %4,65 oranla da hem ÖTV'siz Mazot kullananların hem de devletten kredi alanların oluşturduğu sonucu çıkartılmıştır.

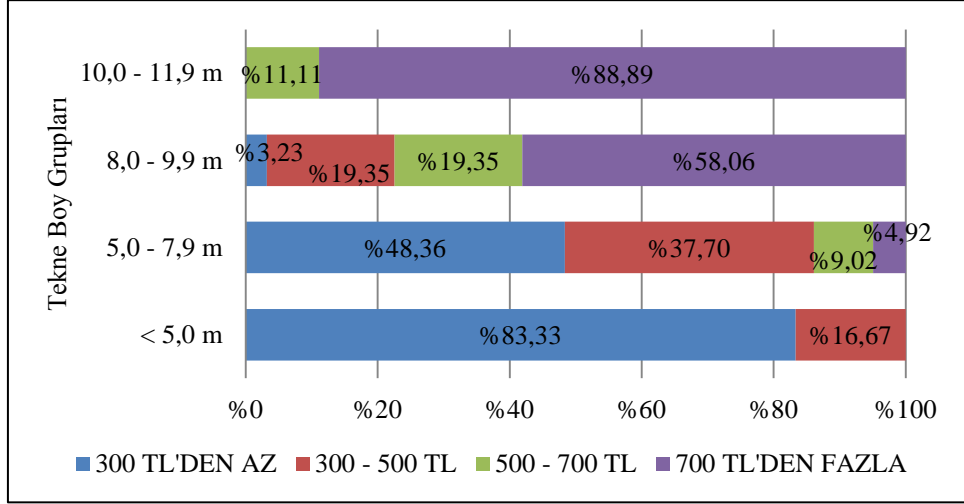
3.3.2.5. Balıkçıların Mazot Giderleri

Yapılan anket çalışmasında balıkçılara sorulan “Kullandığınız tekne veya teknelerin aylık mazot gideri ne kadardır?” sorusuna en yüksek payla (%38,69) 300 TL'den az mazot gideri olanlar, en düşük payla (%10,71) 500-700 TL arası mazot gideri olanların oluşturduğu saptanmıştır (Şekil 38).

Şekil 38. Teknelerin mazot giderleri

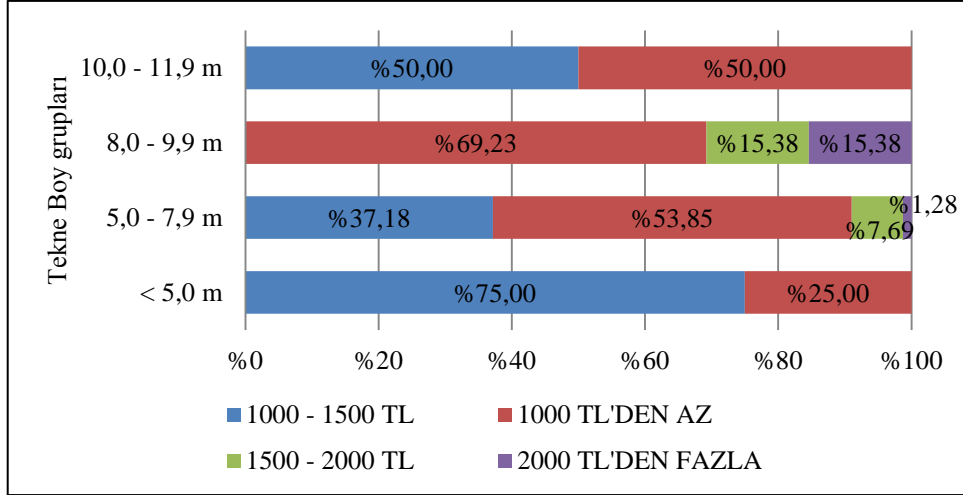
Balıkçıların verdiği cevaplar tekne boy gruplarına göre incelendiğinde ise beklendiği üzere tekne boyu arttıkça mazot tüketiminin tekne boy grupları arasındaki oranının arttığı görülmektedir (Şekil 39).

Şekil 39. Tekne boy gruplarına göre aylık mazot gideri dağılımı

3.3.2.6. Aile Gelir-Giderleri

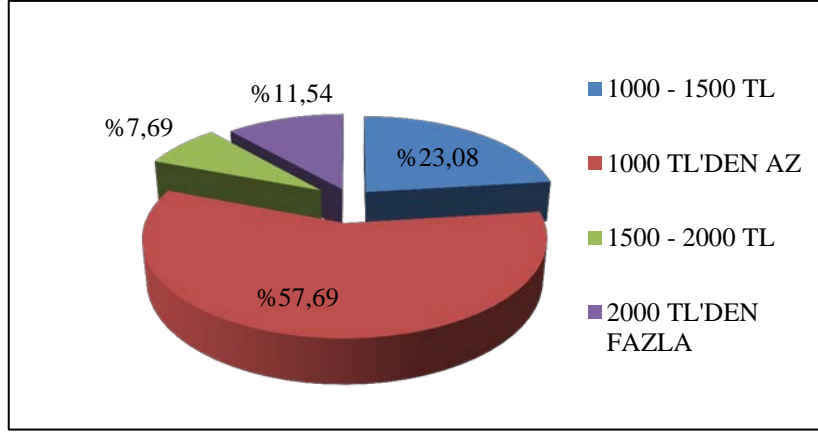
Balıkçılara sorulan “ Balıkçılık dışında bir geliriniz var mı?” sorusuna balıkçıların çoğunluğu %57,73 oranla evet cevabını vermişlerdir. Evet cevabını veren balıkçılara sorulan “ Balıkçılık dışında elde ettiğiniz gelir ne kadardır?” sorusuna ise balıkçıların en yüksek oranla çoğunluğu 1.000 TL'den az kazandıklarını, en düşük oranla da 2.000 TL'den fazla kazandıklarını belirtmişlerdir (Şekil 40).

Şekil 40. Tekne boy gruplarına göre balıkçılık dışındaki aylık gelir dağılımı

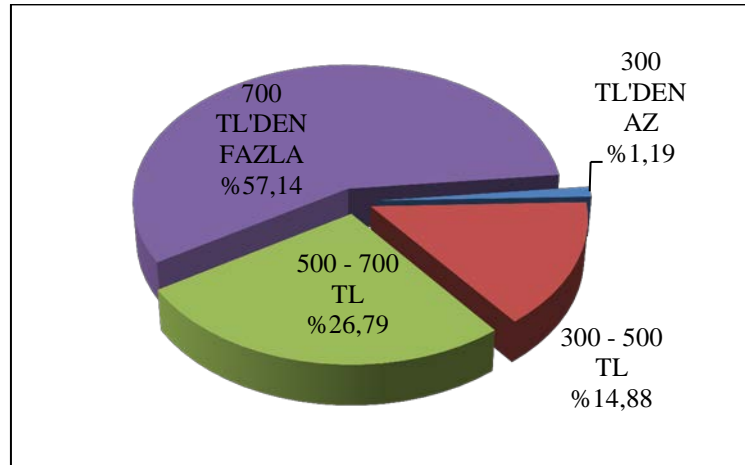
Balıkçılarla yapılan ankette balıkçılara sorulan “Eğer var ise eşiniz çalışıyor mu?” sorusuna eşi olan balıkçıların %84,83 gibi büyük bir çoğunluğu eşlerinin çalışmadığını, sadece %15,17’lik kısmının eşlerinin çalıştığı belirlenmiştir. Çalışan eşlerin ortalama aylık gelirinin ne kadar olduğu sorulduğunda ise balıkçı eşlerinin %72,73’ü gibi büyük bir çoğunluğunun 1.000 TL’den az, geri kalan 1.000 - 1.500 TL arası bir gelir elde ettikleri belirlenmiştir.

Balıkçılara sorulan “Ailenizde sizin ve/veya eşiniz dışınızda bütçeye katkı yapan başka kişiler var mı?” sorusuna ise balıkçıların sadece %15,48’lik kısmının ailesinde, kendisi veya eşleri dışında aile bütçesine gelir sağlayan kimselerin bulunduğunu bildirmişlerdir. Balıkçı ve/veya eşi dışında aile bütçesine katkı sağlayan aile bireylerinin ortalama gelir düzeyine bakıldığında ise; en büyük payı %57,69’luk payla 1.000 TL’den az geliri olanlar, %23,08’le 1.000 - 1.500 TL arası geliri olanlar, %11,54 oranla 2.000 TL’den fazla geliri olanlar ve son olarak da %7,69’la 1.500-2.000 TL arası geliri olanlar oluşturmaktadır (Şekil 41).

Şekil 41. Balıkçı ve eşleri dışında aile bütçesine gelir sağlayanların gelirleri

Yapılan ankette balıkçılara sorulan “Ailenizin yiyecek, içecek, elektrik, su, gaz gibi genel giderleri için yaptığımız ortalama aylık harcamanız ne kadardır?” sorusuna balıkçıların çoğunluğu en yüksek %57,14 oranla aylık 700 TL’den fazla giderleri olduğunu, en düşük %1,19’u da 300 TL’den az gideri olanların olduğu saptanmıştır (Şekil 42).

Şekil 42. Balıkçı ailelerinin temel giderleri

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan bu sosyo-ekonomik analiz neticesinde Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde balıkçılık faaliyetini sürdüren Artvin, Rize, Trabzon, Giresun, Ordu, Samsun ve Sinop illerindeki 168 balıkçıya 46 anket sorusu sorularak bölgenin sosyo-ekonomik yapısı ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Balıkçılık faaliyetinde bulunan teknelerden; tekne boyları 12,0 metreye kadar olanlar küçük ölçekli balıkçılık kapsamında incelenmiştir. Bulgular, çalışmanın amacı doğrultusunda küçük ölçekli balıkçıların balıkçılık faaliyetleri ile sosyo-ekonomik durumları ve konuyla ilgili görüşleri alınmış ve sonuçlar analiz edilmiştir.

Orta ve Doğu Karadeniz bölgelerindeki küçük ölçekli balıkçılıkla uğraşan balıkçıların yaşları 17 ile 74 yaş arasında değiştiği, balıkçıların çoğunluğunun 51-60 yaş aralığında olan yaşlı nüfus olduğu ve çalışan balıkçıların %97,47'si gibi tamamına yakınının yerli halkın oluşturduğu belirlenmiştir. Bu sonuç doğrultusunda bölge balıkçılığının önemli ölçüde yaşlı insanlar tarafından yapıldığı ve genç nüfusun balıkçılık mesleğine ilgi duymadığı, küçük ölçekli balıkçılık geleceğinin parlak olmadığı sonucu çıkarılabilir. Ancak araştırma bölgesinde, balıkçıların tamamına yakınının okur-yazar olmaları, Yücel (2006) ve Uzmanoğlu ve Soylu (2006)'nun da belirttiği gibi meslekleri için eğitilmelerinde katkı sağlamak ve ayrıca daha bilinçli bir balıkçılık anlayışının hâkim olduğunu, bunun da balıkçılığımızın her geçen gün daha bilinçli ellerde gelişeceğini işaret ettiği şeklinde yorumlanabilir.

Türkiye'de henüz tatmin edici bir balıkçılık politikasının oluşmamış olması, aşırı avcılık, stok takibi yapılmaması, deniz kirliliği, pazarlama sorunları ve denetim eksikliği gibi bir takım sorunlar sektörü olumsuz etkilediği bilinmektedir. Kooperatiflerin avcılık konusunda yetkilerinin az olması, balıkçı barınaklarının asıl sahipleri olmalarına karşın kooperatiflerin kiralama sürecinde bürokratik engellerle karşılaşılması ve balıkçı barınaklarının işletmecisi olan belediyelerin bu konuda yeterli hizmeti verememesi gibi sorunlar; aksaklıkların önüne geçilmesinde yetersiz kalınmasına sebep olmaktadır (Altınışik, 2006). Yapılan çalışmada bölge balıkçıların önemli ölçüde balıkçılık kooperatiflerine üye olduğu tespit edilmiş olmasına karşın kooperatiflerden hangi hizmetlerin alındığı sorulduğunda ise alınan cevaplar yeterince açıklayıcı olmamıştır.

Balıkçılık kooperatiflerinin, balıkçıların ürün pazarlamasında ve balıkçıların temsil edilmesinde daha fazla sorumluluk yüklenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Doğan (2010), İstanbul su ürünleri kooperatifi ortağı balıkçıların tekne boylarının % 68 gibi büyük bir bölümünün 6,0-7,9m arasında değiştiğini ve motor gücü olarak en yüksek payın 6-10 BG arasındaki teknelere ait olduğunu ifade etmiştir. Uzmanoğlu ve Soylu (2006), Sakarya ili Karasu ilçesi deniz balıkçıları için tekne boylarının %75'inin 6,50-9,50 m arasında, tekne motor güçlerinin yarısından fazlasının 0-50 BG, %28'inin 51-150 BG, geriye kalan küçük bir bölümünün ise 151 BG ve yukarısında olduğunu bildirmiştir. Hatay-Muğla arasında yer alan Akdeniz kıyı şeridindeki balıkçıların sosyoekonomik yapıları ile balıkçılık faaliyetlerine ilişkin düşünce ve beklentilerini inceleyen Taşdan vd. (2010), çalışma neticesinde işletmelerdeki tekne boylarının %89'unun 12,0 m'den küçük olmakla birlikte 8,0 m'den küçük olan teknelerin büyük bölümünün motor gücünün 20 BG'den düşük olduğu bildirilmiştir. Yapılan çalışmada Orta ve Doğu Karadeniz bölgesinde küçük ölçekli balıkçılık yapan balıkçıların tekne boylarının da Doğan (2010) ve Taşdan vd. (2010) ile paralellik gösterip büyük bir çoğunluğunu (%72,61'ini) 5,0-7,9 m boy grubundaki teknelerin oluşturduğunu ve teknelerin motor gücü olarak da en yüksek payın 10-19 HP arasındaki tekelere ait olduğu belirlenmiştir.

Küçük ölçekli balıkçılık yapan avlama teknelerinin çoğunluğunda olta bulunması nedeniyle, küçük ölçekli balıkçılıkta oltanın ağlara göre daha yaygın bir av aracı olduğu belirlenmiştir.

Yapılan anket çalışmasından elde edilen sonuçlarla balıkçıların %24,84'ü sahip oldukları tekne ve avlanma araçlarını miras yoluyla elde ettikleri saptanmıştır. Ayrıca Çeliker vd.'nin (2006) Karadeniz Bölgesi'nde su ürünleri avcılığı yapan işletmelerin sosyo-ekonomik analizini incelediği çalışmayla paralel olarak aile malı tekneleri kullanan kıyı balıkçılarının genellikle ava tek başlarına çıktıkları (kardeşleri veya babaları ile birlikte avlanmadıkları) veya diğer aile bireylerine herhangi bir pay ödemedikleri belirlenmiştir.

Doğan (2010), balıkçıların %44'ünün yalnızca balıkçılıkla uğraştığını, geriye kalanların başka bir işle de meşgul olduklarını veya emeklilik sonrası balıkçılık yaptıklarını ifade etmektedir. Şahinler vd. (2005), balıkçıların %26'sının balıkçılık dışında başka bir işle de uğraştığını ifade etmiştir. Yücel (2006) ise bu sektörde çalışanların yarısından fazlası (%64), geçimini sadece balıkçılıktan elde ettiği gelirlerden sağlamakta olup, deneklerin, %34'ü ise, ek iş olarak balıkçılık yapmakta olduğunu; balıkçılığı ek iş

olarak yapanların %13'ünün emekli, %7'sinin devlet memuru, %6'sının sigortalı işçi, %19'unun Bağ-Kur'lu ve %56'sının da vasıfsız işlerde sosyal güvenceleri olmadan çalıştıklarını belirtmiştir. Yapılan çalışmadan çıkan sonuçlarda ise yapılan çalışmalara paralel olarak balıkçıların % 41,67'sinin yalnızca balıkçılıkla uğraştığını, geriye kalanların başka bir işle de meşgul olduklarını veya emeklilik sonrası balıkçılık yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Balıkçılığı ek gelir sağlamak amacıyla yapanlar arasında, devlet memuru ve emeklilerin bulunması devletin çalışanlarına gerekli ücretin verilmemesinin bir göstergesidir. Dolayısıyla, insanlar yaşamlarını sürdürmeleri için yasal çalışma sürecinin üzerinde çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu konuda daha sıkı denetimler yapılabilmesi ve balıkçıların sosyal güvenceye kavuşturulabilmesi için, zaman kaybedilmeden yasal düzenlemeler yapılması sosyal devlet olmanın asli görevlerindedir. Yapılan çalışmada ayrıca hâlihazırda okumakta olan çocuğu bulunan balıkçıların %56,47'si gibi büyük bir çoğunluğunun balıkçılık dışında ek bir iş yaptıklarını bildirmeleri; balıkçıların çoğunun çocuklarının eğitim masraflarını karşılamakta güçlük çektiğini ve ek iş yapan balıkçıların neden ek bir işte çalışma gereği duyduklarının bir nedenini daha göstermektedir.

Balıkçıların sosyal güvence durumlarına bakıldığında Dartay vd. (2009) ve Yücel (2006)'in çalışmalarının aksine balıkçıların büyük bir çoğunluğunun (%88,1'inin) bir sosyal güvencesinin olduğu, ancak yalnızca balıkçılıkla uğraşıp ek bir mesleği olmayan balıkçıların sosyal güvence durumlarına bakıldığında ise sosyal güvencesi olan balıkçıların oranının (%75,71) düştüğü görülmektedir. Çoğunluğunun sosyal güvencesi olsa da azımsanmayacak orandaki balıkçının hastalandıklarında ve yaşlandıklarında sıkıntı yaşadıkları aşikârdır. Bu konuda balıkçıların tamamının sosyal güvenceye kavuşturulabilmesi için gerekli yasal düzenlemelerinin yapılması gerekmekte ve ayrıca balıkçılara gerekli kredi desteğinin de uygun vade ve faizlerde uygulanması, balıkçılara ekonomik anlamda kolaylık sağlayacaktır.

Türkiye genelindeki balıkçılıkta olduğu gibi Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi küçük ölçekli balıkçılığında da teknelerin sigortalanmaması önemli bir eksiklik olarak görülmüştür. İstanbul ili avlanma filosuna dâhil teknelerin sadece %4,17'sinin tekne sigortasına sahip olması da olumsuz bir durumdur. Bu oranın düşük olması hem balıkçıların tekne sigortasını gereksiz görmesi hem de sigortaya yatıracak ücreti bulamadıklarından kaynaklandığı bildirilmiştir. Ayrıca sigorta şirketlerinin de teknelere sigorta yapmaya yanaşmadıkları bildirilmiştir. Tekne sigortası olmayan balıkçıların doğal olarak avlanma araçlarının da sigortası bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Doğan (2010), balıkçıların balıklarının %29'unu kooperatif aracılığıyla, %21'ini kabzımal ve geriye kalanını perakende olarak sattıklarını bildirmişken, Şahinler vd. (2005), araştırma kapsamındaki balıkçıların önemli bir bölümünün pazarlama ve av yasağıyla ilgili sorunlar yaşadığını bildirmiştir. Yapılan çalışmada Şahinler vd. (2005) ile paralel olarak balıkçıların önemli bir bölümü pazarlama ve bölge balıkçılarının %82,14'ü gibi büyük bir çoğunluğu şimdiye kadar avlanma yasağına uymamaktan dolayı ceza almadıklarını bildirmiş olsa da av yasağıyla ilgili sorunlar yaşadıklarını, komisyoncu veya kabzımallar nedeniyle balıkçıların para kazanamadıklarını bildirmişlerdir.

Yapılan çalışmada gerek balıkçıların gerekse de uzmanların görüşleri dikkate alınarak belirlenen diğer sorunlar ise aşağıdaki gibidir;

- Kanuni düzenlemelerden kaynaklı olarak şartları sağlayamamalarından ötürü küçük balıkçı teknelerine ÖTV'siz yakıt verilmemesi,

- Yeterli bilgi donanımına sahip olmayan denetim elemanlarınca denetimlerin yapılmasından, kontrol ve denetimlerin zamanında yapılmamasından, verilen cezaların caydırıcı olmamasından, küçük ölçekli balıkçılara üvey evlat muamelesi yapıp gerek maddi gerekse manevi bakımdan destek verilmeyip sahip çıkılmamasından, balıkçılık mesleğine saygı gösterilmemesi,

- Yeni çıkan yasa ve yasakların küçük ölçekli balıkçıyla iletişim kurulmadan, gerekli araştırmalar tam anlamıyla yapılmadan konulmasından, ilgili yasa ve yasakların balıkçıların tümüne ulaştırılamamasından ve dolayısıyla da yasa ve yasaklara uyulmaması

- Avcılık faaliyetini gerçekleştirebilmek için yapılacak işlemlerin farklı kurumlarca yapılmakta olup bürokratik zorluklar oluşturmasından, devletin kayda değer bir balıkçılık politikası uygulayamaması,

- Balıkçılık ile ilgili konuların birden fazla kuruma dağılmış olması balıkçı açısından prosedür fazlalığı ve zaman kaybı gibi sorunları ortaya çıkarması,

- Yapılan aşırı ve bilinçsiz avcılık nedeniyle eski zamanlarda avlanılan balık türlerinin artık bulunmaması,

- Balıkçı olabilmekle ilgili herhangi bir yasal düzenleme ya da ölçüt olmayışından kaynaklı olarak herkesin balıkçı vasfını alabilmesi ve bununla ilgili hiçbir yasal düzenlemenin bulunmaması,

- Karadeniz'de sayıları bir hayli artıp balık popülasyonlarına ve balıkçı ağlarına zarar veren; bu nedenle de balıkçıların günlük av miktarlarının düşmesine neden olan

yunus balığı avcılığı yasağı ve satılması yasak olmamasına karşın kullanılması yasak olan misina ağı kullanımı yasağı gibi yasaklar,

- Karadeniz’de aralarında özellikle okyanus ötesi balıkçılık yapabilecek donanıma dahi sahip teknelerin de bulunduğu fazla miktardaki ruhsatlı tekne sayısı ve bu teknelerin boylarının sürekli artıyor olması,

- Gerek av filosu gerek belediyelerin arıtma yapmadan denizlere bıraktıkları çöpler gerek Avrupa kıtasının tüm pisliğini taşıyan Tuna Nehri’nin Karadeniz’e akıyor olması gerekse de tarımda kullanılan ve bir şekilde denizlere ulaşan kimyasal zirai ilaçların Karadeniz’i kirletiyor olması,

- Özellikle sonar ve radar gibi ileri teknoloji ürünlerinin kullanımıyla aşırı avcılık yapan gırgır ve trol tekneleri ile deniz tabanına hasar veren algarnaların kullanımı,

- Yapılan Karadeniz sahil yolu ve deniz tahribatına yol açan yapılanmaların balıkçılağa zarar veriyor olması.

5. ÖNERİLER

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki küçük ölçekli balıkçılığın gerek avlanan balık miktarı gerekse bölge insanına sağlamış olduğu iş imkânları nedeniyle Türkiye balıkçılık sektöründeki önemi azımsanmayacak niteliktedir. Bu bölgedeki küçük ölçekli balıkçılığın sürdürülebilir ve verimli olabilmesi için:

- Mazotta ÖTV indirimi uygulaması, küçük ölçekli balıkçıları da göz önüne alınarak tekrar düzenlemelidir.

- Karadeniz Bölgesi'ndeki büyük ölçekli balıkçılık yapan tekne sayısının fazla olması ve bu durumun küçük ölçekli balıkçılığa negatif yönde etki etmemesi için açık deniz balıkçılığına uygun alanların araştırılıp avlama filosunun bir bölümünün uluslararası anlaşmalarla açık deniz balıkçılığına yönlendirilmesi ve bunun için gerekli teşviklerin düzenlenmesi, tür ve miktar bazında kotalar uygulanması, avlanma araç ve gereçlerinin seçiciliklerinin artırılması gibi düzenlemeler yapılmalıdır.

- Çevre bilinci dahilinde sürdürülebilir avcılığın sağlanabilmesi için küçük ölçekli balıkçılara mesleki eğitim verilmelidir.

- Küçük ölçekli balıkçılığı bir geçim kaynağı olarak icra eden balıkçıların görüşleri doğrultusunda sportif ve eğlence amaçlı balıkçılığın küçük ölçekli balıkçılara ekonomik açıdan zarar vermesinin engellenebilmesi için devlet eliyle belirlenen yerlerde sportif ve eğlence amaçlı balıkçılığın icra edilebileceği tesisler kurulmalıdır.

6. KAYNAKÇA

- Altınbaş, N. ve Menekşe A., 2000. Marine Resources, "2. Denizcilik Şurası" Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı, İstanbul.
- Altınışik, S., 2006. Çanakkale İli Deniz Balıkçılığının Sosyo- Ekonomik Durumu Ve Pazarlama Yapısı, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Andrew, N.L., Bene, C., Hall, J.S., Allison, E. H., Heck S. ve Ratner, B.D., 2007. Diagnosis and Management of Small-Scale Fisheries in Developing Countries., Fish and Fisheries. 8, 227-240.
- Avşar, D., 2005. Balıkçılık Biyolojisi ve Populasyon Dinamiği Ders Kitabı, Adana Nobel Kitabevi, Adana, 39 s.
- Beverton, R.J.H. ve Holt, S.J., 1957. On the Dynamics of the Exploited Fish Populations, Ser. 2-6 Chapman and Hall, U.K., 28-31.
- Çeliker, A.S., Korkmaz, Ş., Dönmez, D., Gül, U., Demir, A. Genç Y., Kalanlar, Ş. ve Özdemir, İ., 2006. Karadeniz Bölgesi'nde Su Ürünleri Avcılığı Yapan İşletmelerin Sosyo-Ekonomik Analizi, TKB, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, 97 s.
- Çelikkale, M.S., Düzgüneş, E. ve Okumuş, İ., 1999. Türkiye Su Ürünleri Sektörü: Potansiyeli, Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Yayın No:2, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, , İstanbul.
- Dartay, M., Duman, E., Duman, M. ve Ateşşahin, T., 2009. Keban Baraj Gölü Pertek Bölgesi Balıkçılarının Sosyo-Ekonomik Analizi, E.Ü. Su Ürünleri Dergisi, 26, 2, 135-138.
- Doğan, K., 1997. Su Ürünleri Sektörü Türk Ekonomisinin Neresinde, SÜMDER, 1, 15-20.
- Doğan, K., 2010. İstanbul Su Ürünleri Kooperatifleri ve Ortaklarının Sosyo-Ekonomik Yapısı, Journal of Fisheries Sciences.com, 4, 318-328.
- D.P.T., 2007. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Balıkçılık Özel İhtisas Raporu (2007-2013), Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Yayın No:2719- ÖİK 672, Ankara.
- Emerson, W., 1995. Hitting The High Seas, OECD Observer, 195, 33-36.
- Erdoğan, N., 2006. Türk Balıkçılık Filosu ve Balıkçılık Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- FAO, Food and Agriculture Organization of United Nations. <http://www.fao.org> 12 Mart 2013.
- Farrugio, H., Oliver, P. ve Biagi, F., 1993. An Overview of the History, Knowledge, Recent and Future Research Trends in Mediterranean Fisheries, Sci. Mar. 57, 2–3, 105–119.
- Fredj, G., Bellan-Santini, D. ve Meinardi, M., 1992. Etat des Connaissances sur la Faune Marine Méditerranéenne, Bull. Inst. Océanogr., Monaco, 9, 133–145.
- Hoşsucu, H., Erdem, M., Ünal, V. ve Özekinci, U., 1997. Management and Problems of Coastal Fisheries in Aegean Sea (In Turkish). Türkiye Kıyıları-97. Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı, ODTÜ, Ankara, 513-521.
- Hoşsucu, H., Kınacıgil, T., Kara, A., Tosunoğlu, Z., Akyol, O., Ünal, V. ve Özekinci, U., 2001. Türkiye Balıkçılık Sektörü ve 2000'li Yıllarda Beklenen Gelişmeler, Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi, 18, 3-4, 593 s.
- Hoşsucu, H., 2002. Balıkçılık I Avlanma Araçları ve Teknolojisi (Ders Kitabı), Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Yayınları, İzmir.
- ICSF, Small-Scale Fisheries and European Union Common Fisheries Policy, International Collective in Support of Fisheries. <http://eussf.icsf.net/en/page/605-EU%20CFP%20Reform.html> 15 Mart 2013.
- Kara, A. ve Akyol, O., 2003. Ege, Marmara ve Karadeniz'de *Trachurus trachurus* (Linnaeus, 1758) ve *Trachurus mediterraneus* (Steindachner, 1868) Populasyonlarının Bazı Morfolojik Özellikleri Üzerine Bir Ön Çalışma, E.Ü. Su Ürünleri Dergisi, 20,3-4, 481-488.
- Karakaş, H. H. ve Türkoğlu H., 2005. Su Ürünlerinin Dünyada ve Türkiye'deki Durumu, Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 9, 3, 21-28.
- Koşar, İ., 2009. Türkiye'de Balıkçılık İstatistiklerinin İyileştirilmesi ve Avrupa Birliği Uyum Süreci, E.Ü. Su Ürünleri Dergisi, 26, 2, 153-158.
- Maurin, C., 1962. Etude des Fronds Chalutables de la Méditerranée Occidentale. (Ecologie et Pêche) Résultats des Campagnes des Navires Océanographiques "Président Théodore Tissier" 1958 a 1960 et "Thallasa" 1960 et 1961, Rev. Trav. Inst. Pêches Marit., 2, 163–218.
- Olaoye, O. J., Idowu, A. A., Omoyinmi, G. A. K., Akintayo, I. A., Odebiyi, O. C., ve Fasina, A. O., 2012. Socio-Economic Analysis of Artisanal Fisher Folks in Ogun Water-Side Local Government Areas of Ogun State, Nigeria, Global Journal of Science Frontier Research Agriculture & Biology, 12, 8-22.

- Olubanjo, O.O., Akinleye, S.O. ve Balogun, M.A., 2007. Occupational characteristics, technology use and output determinants among fisher-folks in Ogun Waterside Area, Ogun State, FAMAN (Farm Management Association of Nigeria) Journal 8, 2, 1 s.
- Potts, T., 2003. Sustainability Indicators in Marine Capture Fisheries, Doktora Tezi, Tasmania University.
- Quignard, J.P. ve Farrugio, H., 1982. Quelques Grands Problèmes Concernant L'eau, la Faune et la Pêche en Méditerranée, La Pêche Maritime, 1248, 149–155.
- Sainsbury, J. C., 1996. Commercial Fishing Methods: An Introduction To Vessels And Gears. Fishing News Books, Oxford, UK, 359 s.
- Seçer, S., Korkmaz, Ş., Yavuzcan, H., Atar, H. ve Pulatsü, S., 2005. Su Ürünleri Üretimi: Avcılık ve Politikalar, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, VI. Ziraat Teknik Kongresi, Ankara, Bildiriler Kitabı 2, 1, 773-791.
- Slow Fish, Guidelines for Small-Scale Fisheries. http://www.slowfood.com/slowfish/pagine/eng/news/dettaglio_news.lasso?idn=60 18 Mart 2013.
- Stone, C., 1997. The Crisis in Global Fisheries: Can Trade Laws Provide A Cure?. Environmental Converstion, 24, 2, 117-125.
- Şahinler, S., Can, M.F., Görgülü, Ö., İğne, K. D., 2005. Samandağ İlçesinde (Hatay) Balıkçılığın Genel Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma, Fırat Üniversitesi, Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, 17, 4, 605-611.
- Taşdan, K., Çeliker, A.S., Arısoy, H., Ataseven, y., Dönmez, D., Gül, U. ve Demir, A., 2010. Akdeniz Bölgesi'nde Su Ürünleri Avcılığı Yapan İşletmelerin Sosyo-Ekonomik Analizi, TKB, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- TKB, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. <http://www.tarim.gov.tr/Sayfalar/Mevzuat.aspx> 20 Mart 2013.
- Tortonese, E., 1987. Pesci del Mediterraneo. Recenti Studi Intorno Alla Sistematica e Alla Distribuzione, Quad. Ist. Idrobiol. Acquacolt. "G. Brunelli", Sabaudia, Roma, 111 s.
- TÜİK, 2010-2012. Türkiye İstatistik Kurumu. <http://www.tuik.gov.tr> 2 Mart 2013.
- URL-1, <http://www.fao.org/fishery/topic/14753/en>, Small-Scale and Artisanal Fisheries. Food and Agriculture Organization of United Nations Fisheries and Aquaculture Depatment. 15 Mart 2013.
- Uzmanoğlu, S., ve Soylu, M., 2006. The Socio-Economic Structures of Karasu(Sakarya) Region Marine Fisherman, E.U. Journal of Fisheries&Aquatic Sciences, 23, 1-3, 515-518.

- Ünal, V., 2001, Foça Balıkçılığının Sosyo-Ekonomik Analizi ve Sürdürülebilirlik Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Williams, S.B., 1987. Economic Status of Artisanal Fishermen in Ondo and Ogun States, Nigeria, Ife J. Agric., 9, 1-2, 101 – 112.
- Yücel, Ş., 2006. Orta Karadeniz Bölgesi Balıkçılığı ve Balıkçıların Sosyo-Ekonomik Durumu, E.Ü. Su Ürünleri Dergisi, 23, 1-3, 529-532.
- Zaman, M., 2005. Orta ve Doğu Karadeniz’de Balıkçılık, Doğu Coğrafya Dergisi, 10, 13, 31-78.

7. EKLER

Ek 1. Anket Soruları

1. Adınız ve Soyadınız : .....
2. Cinsiyetiniz : Erkek Kadın
3. Yaşınız : 15-20 21-30 31-40 41-50 51-60 60 Üstü
4. Doğum Yeriniz : .....
5. Medeni Haliniz : Evli Bekar
6. Eğer varsa çocuk sayısı : 1 2 3 4 4'ten fazla
7. Ailenizdeki bireylerin eğitim durumu
  - Kendi eğitim durumunuz :
    - Okuryazar İlkokul Lise Yüksek Lisans
    - Okuryazar değil Ortaokul Üniversite Doktora
  - Eğer var ise eşinizin eğitim durumu :
    - Okuryazar İlkokul Lise Yüksek Lisans
    - Okuryazar değil Ortaokul Üniversite Doktora
  - Eğer var ise halen daha okumakta olan çocuk sayısı :
    - 1 2 3 4 4'ten fazla
8. Balıkçılık dışında yaptığınız ek bir iş var mı varsa geliriyle birlikte belirtiniz.
  - Hayır, yok. Evet, var : 1) ..... 2) .....
  - 3) ..... 4) .....
9. Eğer var ise eşiniz çalışıyor mu? Cevabınız "Evet" ise eşinizin aylık ortalama kazancı ne kadar?
  - Hayır, çalışmıyor. Evet, Çalışıyor: 1000 TL'den az 1000-1500 TL
  - 1500-2000 TL 2000 TL'den fazla
10. Ailenizde sizin ve/veya eşinizin dışınızda bütçeye katkı yapan başka kişiler var mı? Eğer cevabınız "Evet" ise çalışan kişilerin ortalama aylık kazancı ne kadar?
  - Hayır, yok. Evet, var: 1000 TL'den az 1000-1500 TL
  - 1500-2000 TL 2000 TL'den fazla
11. Balıkçılıktan kazandığınız ortalama aylık geliriniz ne kadardır?
  - 1000 TL'den az 1000-1500 TL
  - 1500-2000 TL 2000 TL'den fazla
12. Ailenizin yiyecek, içecek, elektrik, su, gaz gibi genel giderleri için yaptığınız ortalama aylık harcamalarınız ne kadar?
  - 300 TL'den az 300-500 TL
  - 500-700 TL 700 TL'den fazla
13. Tek başınıza veya ailenizle birlikte aşağıdaki sosyal faaliyetlerden hangisini ya da hangilerini yapma imkanınız oluyor?
  - Sinema Tiyatro Konser Piknik Spor Gezi Hiçbiri
14. Balıkçılıktan elde ettiğiniz gelir sizin için yeterli mi? Eğer cevabınız "Hayır" ise sizce balıkçılıktan kazandığınız para ne kadar olursa sizin için yeterli olur? Noktalı yere yazınız.
  - Evet, yeterli. Hayır, yeterli değil: ..... TL olsa yeterli olurdu.

Ek 1'in devamı

15. Balıkçılık mesleğini seçme nedeniniz nelerdir?
 Aile bütçesine katkı Deniz kenarında oturmak İşsizlik
 Baba mesleği Hobi Diğer
16. Mesleğinizi zorluk bakımından derecelendirseydiniz nasıl nitelendirirdiniz ?
 Çok zor bir meslek Zor bir meslek Zor bir meslek ama severek yapıyorum.
 Çok kolay bir meslek Kolay bir meslek Zor ama ne yaparsın! Ekmek parası.
17. Herhangi bir sosyal güvenceniz var mı? Eğer cevabınız "evet" ise sosyal güvencenizi belirtiniz.
 SGK BAĞKUR EMEKLİ SANDIĞI YEŞİL KART
 Herhangi bir sosyal güvencem yok DİĞER
18. Oturduğunuz ev size mi ait yoksa kira mı?
 Kendi evim Kiracıyım
19. Arabanız var mı?
 Var Yok
20. Avlanırken kullandığınız tekne ya da tekneler size mi ait?
 Kendi Teknem Ortak İş Verenin
21. Hangi tip tekne kullanıyorsunuz?
 Motorlu tekne kullanıyorum Motorsuz tekne kullanıyorum
22. Eğer var ise avlanırken kullandığınız tekne ya da teknelerin boyutu, adeti ve motor gücü nedir?
 5 m'den küçük ..... Adet ..... Hp
 5-7,9 m ..... Adet ..... Hp
 8-9,9 m ..... Adet ..... Hp
 10-11,9 m ..... Adet ..... Hp
23. Avlanırken kullandığınız tekne dışındaki araç ve gereçler nelerdir?
 .....
 .....
24. Toplam sermayeniz ne kadardır ve kaynağı nereden gelmektedir? Lütfen belirtiniz.
 Sermayem ..... TL'dir. Kaynağı ise şurdan gelmektedir: .....
 .....
25. Avcılıkta kullandığınız tekne ve araçların sigorta durumu nedir? Lütfen belirtiniz.
 Sigortası yok Sigortası var : % ..... oranında
26. Ava çıkarken sizin dışınızda teknede kaç kişi oluyor?
 1-2 kişi 3-4 kişi 5-6 kişi 7-8 kişi 9-10 kişi Hiçbir kimse
27. Eğer varsa iş gücünüzün kaynağını kimler oluşturmaktadır?
 Aile Geçici işçiler Diğer : .....
28. Eğer varsa iş gücü bulma konusunda karşılaştığınız sorunlar nelerdir? Lütfen belirtiniz.
 Yüksek işçi maliyeti Uygun işçi bulunamaması : .....

Ek 1'in devamı

29. Avlanma sıklığınız nedir?
 Her gün Haftada 1 gün Haftada birkaç gün Ayda birkaç gün Ayda 1-2 gün
30. Avlandığınız balıkları nasıl pazarlıyorsunuz?
 Kendim satıyorum Balık hali, lokanta vb. yerlere satıyorum Diğer: .....
31. Bu güne kadar avlanma yasağına uymamaktan dolayı ceza aldınız mı?
 Hiç ceza almadım Bir kez ceza aldım Bir çok kez ceza aldım
32. Balıkçılıkla ilgili herhangi bir kurum, kuruluş ya da derneğe üyeliğiniz var mı? Cevabınız "evet" ise üye olduğunuz Kurum, kuruluş ya da derneklerin isimlerini belirtiniz.
 Hayır, yok. Evet, ... üyeliğim var.
33. Kaç yıldır balıkçılık mesleğiyle geçiniyorsunuz?
 5 yıldan az 5-10 yıl 11-15 yıl 16-20 yıl 21-30 yıl 30 yıldan fazla
34. Ailenizde geçmişte balıkçılık mesleğini yapmış olup da sonradan mesleği bırakıp, başka bir alanda çalışmış olan bir kimse var mı? Eğer cevabınız evet ise lütfen nedenini belirtiniz.
 Hayır yok Evet var ; .....
 .....
35. Çoğunlukla avladığınız türler nelerdir? Lütfen noktalı kısımlara belirtiniz.
 1)..... 2)..... 3).....
 4)..... 5)..... 6).....
36. Ailenizin gelir durumunu sınıflandırmak gerekirse kendizi hangi sınıfa dahil ederdiniz?
 Düşük Gelirli Orta Gelirli Yüksek Gelirli
37. Avlanırken kullandığınız tekne ya da teknelerin ortalama yaşları nedir?
 .....
38. Günlük ortalama çalışma saatiniz ne kadardır?
 .....
39. Kullandığınız tekne veya teknelerin aylık mazot gideri ne kadardır? Lütfen belirtiniz.
 .....
40. Devlet destekli herhangi bir yardım alıyor musunuz? Cevabınız evet ise ne olduğunu lütfen açıklayınız.
 Hayır, Almıyorum Evet, alıyorum: .....
 .....
41. Bulduğunuz bölge halkının balık tüketimine ilgisi ne düzeydedir?
 Yüksek Orta Düşük
42. Yakalanan av miktarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
 Yüksek Orta Düşük

Ek 1'in devamı

43. Yakaladığınız ava biçilen fiyattan memnun musunuz? Cevabınız hayır ise lütfen nedenini belirtiniz.

Evet, memnunum   Hayır, memnun değilim: .....

44. Kıyıda ne kadar uzaklıktaki alanlarda avcılık yapıyorsunuz?

.....

45. Sektör olarak balıkçılığın geleceği hakkında ne düşünüyorsunuz? Kısaca belirtiniz.

.....
.....

46. Anket Dışında Belirtmek istediğiniz düşüncelerinizi yazınız.

.....
.....
.....

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Trabzon'da doğdu. Araklı Yeşilce Köyü İlköğretim Okulu'nda başladığı ilk ve orta öğrenim hayatını İstanbul Gazi Osman Paşa Yunus Emre İlköğretim Okulunda tamamladıktan sonra lise eğitimini İstanbul Vefa Poyraz Yabancı Dil Ağırlıklı Lise'sinde tamamladı. 2005 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Bilimleri Fakültesi Balıkçılık Teknolojisi Mühendisliği bölümünde lisans eğitimine başladı. 2008 yılında LLP / ERASMUS STUDENT PLACEMENT PROGRAMME burs programını kazanarak Romanya'daki National Institute For Marine Research and Development "Grigore Antipa" da 3 aylık bir staj-eğitim programına katıldı. 2009 yılında SOCRATES / ERASMUS – ECTS burs programını kazanarak Yunanistan'da TEI of Epirus Üniversitesinde 6 aylık eğitim programına katıldı. Üniversite eğitimini 2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Bilimleri Fakültesi Balıkçılık Teknolojisi Mühendisliği Bölümünde tamamladı. Aynı yıl Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkçılık Teknolojisi Mühendisliği Anabilim Dalı'nda Yüksek lisans eğitimine başladı. Yüksek lisans eğitimine halen K.T.Ü' de devam etmekte olup, iyi derecede İngilizce bilmektedir.